

บทที่ 4

บทบาทของนักศึกษากับการพัฒนาประชาธิปไตยในช่วง พ.ศ. 2516-2523

หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ได้สิ้นสุดลง¹ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงยุบสภา และมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าแต่งตั้งนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ซึ่งในขณะนั้นดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นนายกรัฐมนตรี และทรงแต่งตั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติขึ้นจำนวน 2,346 คนจากประชาชนทุกสาขาอาชีพ มีการเลือกสมาชิกสภานิติบัญญัติจากสมาชิกสภาจำนวน 299 คน เพื่อทำหน้าที่สภาผู้แทนราษฎรแห่งชาติ นอกจากนี้ก็ได้มีการแต่งตั้งกรรมการร่างรัฐธรรมนูญสำหรับปวงชนชาวไทย และในวันที่ 7 ตุลาคม 2517 จึงได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 มีบทบัญญัติทั้ง 238 มาตรา มีเนื้อหาสาระที่มีความเป็นประชาธิปไตยมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ ที่เคยมีมา² หลังจากนั้นนักศึกษาได้เข้าไปมีบทบาททางการเมือง โดยให้ความสำคัญกับ "ประชาธิปไตย" ที่ตนได้ต่อสู้เรียกร้องมา ซึ่งจะขอกกล่าวถึงนิสิตนักศึกษาที่พัฒนาประชาธิปไตยในตอนต่อไป

บทบาทของนักศึกษาที่ประชาธิปไตยในช่วงปี 2516-2519

สำหรับขบวนการนักศึกษาแล้ว เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ได้สร้างความหวังที่จะได้เห็นประเทศไทยก้าวเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์โดยเร็ว และที่สำคัญที่สุดขบวนการนักศึกษาได้เรียนรู้ถึงพลังของทุกคน หากทุกคนสามารถแก้ปัญหาทางการเมือง

¹ สิ้นสุดลงในวันที่ 16 ตุลาคม 2516 เมื่อสถานีวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ได้ประกาศว่า "บุคคลทั้ง 3 ได้เดินทางออกนอกประเทศไปแล้ว"

² ธรรมนูญของประเทศไทย, วิวัฒนาการของระบอบรัฐธรรมนูญไทย (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมกิจเทรดดิ้ง, 2520), หน้า 105-110.

กับปัญหาที่ประชาชนประสบอยู่ได้ดังที่ ชีรยุทธ บุญมีกล่าวไว้ใน "นิสิตนักศึกษา เริ่มคลาถูกเป้า"¹ ดังนั้นบทบาทของขบวนการนักศึกษาในระยะนี้จึงเป็นการตระหนักถึงพลังของตนในการเปลี่ยนแปลงสภาพทางการเมืองให้ดีขึ้นได้ ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาฯ จึงเริ่มเป็นผู้นำในการเรียกร้องความเป็นธรรมในสังคมมากขึ้น กิจกรรมของขบวนการนักศึกษาได้เข้าไปมุ่งเกี่ยวทางการเมืองสูง กิจกรรมที่มุ่งเพื่อไว้สาระได้ลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว กิจกรรมส่วนใหญ่มุ่งสร้างความสำเร็จให้นักศึกษาสนใจปัญหาต่าง ๆ ของประเทศชาติ เน้นกิจกรรมภายนอกมหาวิทยาลัย มีการออกค่ายอาสาพัฒนาชนบท ออกไปสัมผัสกับชาวบ้านชาวไร่ที่ทุกข์ยาก และบทบาทของขบวนการนักศึกษาในช่วงนี้มีจุดมุ่งหมายต้องการที่จะปูพื้นฐานประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชนโดยทั่วไป สร้างความเป็นธรรมในสังคม รวมทั้งต่อต้านการรุกรานอำนาจอธิปไตยของชาติด้วย

1) นักศึกษากับการพัฒนาประชาธิปไตยหลัง 14 ตุลาคม 2516

โครงการเผยแพร่ประชาธิปไตย

ในการปูพื้นฐานประชาธิปไตยนั้นขบวนการนักศึกษาได้มีการจัด "โครงการเผยแพร่ประชาธิปไตย" ในภาคฤดูร้อนเมื่อต้นปี 2517 มีคณะกรรมการเผยแพร่ประชาธิปไตย โดยมีนักเรียน นิสิตนักศึกษา มาสมัครเพื่อทำหน้าที่เผยแพร่ประชาธิปไตยในต่างจังหวัดทั่วประเทศ โครงการนี้ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลอย่างเต็มที่ โดยอนุมัติเงินงบประมาณเพื่อโครงการนี้จำนวน 3 ล้านบาท รัฐบาลนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ได้มอบหมายให้ทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการมีชื่อว่า "ศูนย์ส่งเสริมการเผยแพร่ประชาธิปไตย" (คสป.) เพื่อเป็นศูนย์กลางในการประสานงาน การส่งเสริมและสนับสนุนนิสิตนักศึกษาอาสาสมัครที่จะปฏิบัติการตามโครงการนี้ โดยกำหนดให้กลุ่มนิสิตนักศึกษาเข้าไปสร้างความสำนึกและความเข้าใจให้ประชาชนในชนบท เพื่อให้ประชาชนตระหนักในสิทธิและคุณค่าของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครอง อันจะส่งผลกระทบต่อทำให้ส่วนกลางได้กำ

¹ ชีรยุทธ บุญมี, "นิสิตนักศึกษาเริ่มคลาถูกเป้า," ใน สังคมนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย, 2516, หน้า 26.

หมดยุทธศาสตร์กระจายอำนาจทางการเมืองการปกครอง จากส่วนกลางไปสู่ส่วนท้องถิ่น
ต่อไป

โครงการนี้มีนโยบายทั่วไปที่จะส่งเสริมให้นักเรียน นิสิตนักศึกษาอาสาสมัคร
ต่าง ๆ เข้าไปสัมผัสกับสังคมชนบท โดยปฏิบัติการร่วมกับประชาชนในท้องถิ่นชนบท เพื่อ
เป็นแนวทางในการเผยแพร่ประชาธิปไตยสู่ชนบททั่วประเทศและส่งเสริมความสำนึก
ทางการเมืองของประชาชนในลักษณะดังต่อไปนี้คือ¹

1. ให้รู้สึกว่าคุณประชาชนแต่ละคน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งของฐานอำนาจใน
การปกครองระบอบประชาธิปไตย
2. ให้รู้สึกว่าคุณมีความสัมพันธ์กันกับสังคม
3. ให้มีความสนใจในเรื่องการเมือง เพราะการเมืองเป็นเรื่องที่สัมพันธ์เกี่ยว
ข้องกับความเป็นอยู่ของประชาชนในทุกกรณี
4. ให้มีความสนใจในการรวมกลุ่ม เพื่อแสดงความคิดเห็นและมีบทบาทในทาง
การเมือง
5. ให้มีส่วนร่วมทางการเมือง

เนื่องจากโครงการนี้เป็นโครงการระยะสั้นที่จำกัด ทั้งด้านกำลังและงบประมาณ
ในการปฏิบัติการ จึงมีนโยบายเฉพาะเพียงเพื่อ²

1. กระตุ้นให้ประชาชนได้มีความเข้าใจในการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดย
มีเป้าหมายที่จะให้ประชาชนได้มีความสนใจในการใช้สิทธิในการเลือกตั้งทั่วไปที่จะมาถึงนี้
เป็นจำนวนมากขึ้น

¹ ศูนย์กลางส่งเสริมและเผยแพร่ประชาธิปไตย (ศสป.), หน่วยงานมหาวิทยาลัย
ของรัฐ, แผนปฏิบัติการส่งเสริมและการเผยแพร่ประชาธิปไตย, (ไม่ปรากฏแหล่งพิมพ์,
2517), หน้า 7.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 1-2.

2. จะส่งเสริมความเข้าใจอันดีและร่วมแก้ปัญหาที่รบกวนในชนบท เพื่อนำมาประยุกต์ในชีวิตชนบท

จะเห็นได้ว่าโครงการนี้มุ่งไปในทางส่งเสริมและร่วมแก้ปัญหาที่รบกวนในชนบทในท้องถิ่นต่างไกล เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดี กล่าวคือ นำหลักการไปโดยมาประยุกต์ในชีวิตชนบทจึงถือได้ว่าเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยปูพื้นฐานระบอบการปกครองตนเองแก่ประเทศไทย

โครงการกลับสู่ชนบท

"โครงการกลับสู่ชนบท" ซึ่งเป็นโครงการที่นิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในต่างจังหวัดเป็นผู้นำ เพื่อนิสิตนักศึกษา คัดทางกลับสู่ภูมิลำเนา คิมของตน ไปปฏิบัติกิจการพัฒนาชาวชนบทให้มีความตื่นตัวทางการเมือง รู้จักสิทธิ เสรีภาพในฐานะที่เป็นประชาชนตามกฎหมาย รัฐธรรมนูญ จากโครงการกลับสู่ชนบทดังกล่าวทำให้นิสิตนักศึกษาได้รับรู้ถึงปัญหาในชนบทดังนี้คือ¹

1. ปัญหาทางการเมือง

1.1 ช่องว่างระหว่างข้าราชการกับชาวบ้าน

- การคอร์รัปชัน
- ความไร้ประสิทธิภาพของระบอบราชการ และขาดความยุติธรรมในระบบบริหาร
- ข้าราชการไม่มีความรู้ ความสนใจ และกังวลในประสิทธิภาพของประชาชน

¹David Morell and Chai-Anan Samudvanija, Political Conflict in Thailand : Reform, Reaction, Revolution (Massachusetts : Gunn and Hain Publishers, 1981).

1.2 การไม่รักษาระเบียบกฎเกณฑ์อย่างเพียงพอ

- ไม่มีตำรวจที่คุ้มครองสวัสดิภาพอย่างพอเพียง
- ปัญหาการลักเล็กขโมยน้อย
- ช่องว่างระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจกับประชาชน
- การใช้ล่านางหน้าที่โดยไม่ซื่อของเจ้าหน้าที่ตำรวจบางคน
- ปัญหาอาชญากรรมในชนกลุ่มน้อย

1.3 การก่อกองร้ายคอมมิวนิสต์

- ชาวบ้านบางกลุ่มเชื้อและสนับสนุนลัทธิคอมมิวนิสต์
- ชาวบ้านบางกลุ่มได้รับการปฏิบัติอย่างไม่ถูกต้อง และถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ โดยไม่เป็นกรรม
- ความยากจนเป็นเหตุให้เป็นคอมมิวนิสต์
- ประชาชนบางพื้นที่ได้รับข่าวสารข้อมูลจากพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย เพียงฝ่ายเดียวเท่านั้น

1.4 กลุ่มอิทธิพลระดับท้องถิ่น

- ไม่ค่อยสนใจการเลือกตั้ง
- ประชาชนสนใจในชีวิตประจำวันมากกว่าการเมือง
- พฤติกรรมที่ผ่านมาของ ส.ส. ทำให้ขาดศรัทธา
- ขาดกลไกที่จะรวบรวมผลประโยชน์ ขาดกลุ่มผลประโยชน์

2. ปัญหาเศรษฐกิจ

2.1 มาตรฐานการครองชีพต่ำ

- ราคาอาหารและสินค้าบริโภคสูง
- รายได้ต่ำ
- ใด้งานที่ต่ำกว่าความสามารถ
- ขาดเงินทุนสำหรับการซื้อของที่ใช้ในการเกษตรกรรม

2.2 กรรมสิทธิ์ที่ดิน

- ที่ดินไม่มีคุณภาพในการเพาะปลูก
- ไม่มีความสนใจเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ใช้ในการเพาะปลูก

2.3 ปัญหาหนี้สิน

- ดอกเบี้ยเงินกู้ที่สูงมาก
- ค่าเช่าที่นาแพง

2.4 ปัญหาเรื่องน้ำ

- ขาดการชลประทานที่พอเพียง
- ดินเป็นดินร่วนไม่อุ้มน้ำ

2.5 การคมนาคม

- ถนนใช้ไม่ได้ในฤดูฝน

3. ปัญหาสังคม การศึกษา และสาธารณสุข

3.1 การศึกษา

- ประชาชนไม่ได้รับการศึกษา
- ขาดแคลนโรงเรียน ครู อุปกรณ์การศึกษา

3.2 โครงสร้างสังคม

- ขาดการสนับสนุนวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมไทยที่เพียงพอ
- อิทธิพลของรูปแบบวัฒนธรรมตะวันตก
- ความเชื่อทางศาสนาเสื่อมลง
- การประหัตพิที่ไม่สมควรของพระสงฆ์

3.3 สาธารณสุข

- ขาดอุปกรณ์ทางด้านสาธารณสุข
- ขาดสถานพยาบาล หมอและยา¹

¹ทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ, รายงานการสัมมนาของอาจารย์และนักศึกษาลำปาง
สมัครในโครงการกสิกรรมชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : ทบวงมหาวิทยาลัย, 2517), หน้า 3.

โครงการช่วยเหลือชาวนาข้าวไร่และโครงการสามประสาน

สืบเนื่องมาจากโครงการดังกล่าวข้างต้น ขบวนการนักศึกษาก็ได้เข้าร่วมดำเนินงาน "โครงการช่วยเหลือชาวนาข้าวไร่" อย่างกว้างขวางทั่วประเทศ เนื่องจากขบวนการนักศึกษาเห็นว่าการเรียกร้องของชาวนาข้าวไร่แต่ละครั้งนั้น ไม่สามารถที่จะสร้างพลังในการต่อรองที่มีประสิทธิภาพได้ สาเหตุประการหนึ่งมาจากการที่ชาวนาข้าวไร่เป็นผู้ที่มีความลำบากทางการเมืองที่ต่ำกว่าชนกลุ่มอื่น ๆ ในสังคม และวัฒนธรรมทางการเมืองของชาวนาข้าวไร่ที่เฉยเมยต่อการเมือง หรือการบริหารงานของรัฐ มักจะเป็นผู้ที่เคารพเชื่อฟังผู้มีอำนาจ เกรงกลัวผู้มีอำนาจ การพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ เป็นต้น วัฒนธรรมทางการเมืองดังกล่าวมีส่วนทำให้ชาวนาข้าวไร่ยอมรับการปฏิบัติการใด ๆ จากเจ้าหน้าที่ของรัฐโดยไม่ขัดขืน ทั้ง ๆ ที่การปฏิบัติการบางอย่างไม่เป็นธรรม และการขัดขวางผลประโยชน์ของผู้มีสิทธิพลในท้องถิ่นก็ไม่สามารถหึงอำนาจเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ ทำให้ชาวนาข้าวไร่ไม่กล้าที่จะประท้วงความไม่เป็นธรรมต่าง ๆ กลัวจะถูกตอบโต้จากผู้มีสิทธิพลอย่างรุนแรง เมื่อนักเรียน นิสิตนักศึกษาจำนวนมากออกไปร่วมกันพัฒนาชนบท ทำให้ชาวนาข้าวไร่เกิดความตื่นตัวทางการเมืองมากขึ้น และเริ่มสืบค้นหาในการเรียกร้องความชอบธรรมจากรัฐ โดยเริ่มมีการเดินขบวนประท้วงต่อรัฐบาล มีการรวมตัวกันของกลุ่มชาวนาข้าวไร่ทั่วประเทศ ชุมนุมเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ไขปัญหา เรื่องที่ดินทำกินและปัญหาหนี้สิน ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญในการเรียกร้องของชาวนาข้าวไร่ โดยได้รับความช่วยเหลือและความเห็นใจจากขบวนการนักศึกษา นิสิตนักศึกษาได้เข้าไปมีบทบาทนับตั้งแต่การกระตุ้นให้ชาวนาข้าวไร่ตื่นตัวลุกขึ้นต่อสู้กับการเอารัดเอาเปรียบของนายทุนขูดรีด เจ้าของที่ดิน มีการจัดหาพาหนะในการเดินทาง จัดหาที่พักและอาหารในขณะที่ชาวนาข้าวไร่อยู่ในกรุงเทพฯ และช่วยเหลือในการหาผู้แทนกลุ่มชาวนาไร่เจรจากับรัฐบาล ทำให้ฐานะการต่อรองของกลุ่มชาวนาดีขึ้น จนกระทั่งได้จัดตั้ง "สหพันธ์ชาวนาข้าวไร่แห่งประเทศไทย" ขึ้น เพื่อเป็นองค์กรในการดำเนินการต่อรองกับรัฐบาล

นอกจากนี้ขบวนการนักศึกษาก็ได้เข้าช่วยเหลือร่วมมือกับกรรมกรในโรงงานต่าง ๆ เพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมในเรื่องค่าจ้าง สภาพการทำงาน สวัสดิการ ฯลฯ ซึ่งกรรมกรไม่เคยตื่นตัวมาก่อน เนื่องจากขาดผู้นำในการต่อสู้เรียกร้อง และในการต่อสู้

เรียกร้องตามขั้นตอนของกฎหมาย ฝ่ายกรรมการมักจะเป็นฝ่ายเสียเปรียบตลอดเวลา ในการชุมนุม เรียกร้องก็มักจะถูกคุกคามก่อกวน ข่มขู่ ขบวนการนักศึกษาจึงได้เข้าร่วมในการต่อสู้ปลุกความสำนึกของกรรมการในการต่อสู้เพื่อความเป็นธรรม เช่น การเข้าร่วมในการประท้วงของคณาจารย์โรงเรียนดุสิตธานี การประท้วงของคณาจารย์บริษัทแสดงตลกคาร์ตการ์เมนต์ การประท้วงของกรรมการที่อ้อมน้อย เป็นต้น ทำให้กรรมการได้รับความเป็นธรรมมากขึ้น ซึ่งความร่วมมือระหว่างนักศึกษา-กรรมการ-ชาวณาชาวไร่ ดังกล่าวถือเป็นการร่วมมือดำเนินการที่เรียกว่า "โครงการสามประสาน" เป็นการรวมพลังกันเพื่อสร้างอำนาจต่อรอง และรักษาผลประโยชน์ของทุกคน ขบวนการนักศึกษาเห็นว่าเป็นการช่วยสร้างความเป็นธรรม ให้เกิดขึ้นในสังคมและเป็นการสร้างพื้นฐานประชาธิปไตยทางสังคม ในที่สุดได้มีการเพิ่มค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำให้กรรมการ มีการลอบกระชားให้ชุดปฏิบัติการที่คืน เพื่อช่วยเหลือชาวณาชาวไร่ นอกจากนี้ขบวนการนักศึกษายังได้จัดให้มีโครงการ "เคาะประตูเรียกประชาชน" เพื่อเผยแพร่ประชาธิปไตย ในเดือนเมษายน-พฤษภาคม 2517 นิสิตนักศึกษาได้เข้าไปสัมผัสกับประชาชน และช่วยปลุกจิตสำนึกทางการเมืองของประชาชนให้เกิดขึ้นด้วย

การต่อต้านการแทรกแซงของต่างชาติ

ในขณะที่ขบวนการนักศึกษาพยายามสร้างความเป็นประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในระบบการเมืองไทย รวมทั้งการสร้างความชอบธรรมในสังคม ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ขบวนการนักศึกษาเห็นว่าเป็นอุปสรรคต่อระบอบประชาธิปไตยก็คือ การที่อำนาจอธิปไตยของชาติถูกแทรกแซงจากภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกา ขบวนการนักศึกษามองว่า อำนาจอธิปไตยของชาติยังไม่สมบูรณ์เนื่องจากยังมีฐานทัพของสหรัฐอเมริกาอยู่ในประเทศอีกหลายแห่ง จึงได้ดำเนินการรณรงค์ขับไล่อานทัพสหรัฐอเมริกา ครั้งแรกเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2517 และในครั้งที่สองเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2518 โดยการเดินขบวนประท้วงจากอนุสาวรีย์ทหารอาสาไปยังสถานทูตสหรัฐอเมริกา ในที่สุดรัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้ดำเนินการถอนฐานทัพออกจากประเทศไทย ในเดือนพฤษภาคม 2518 ขบวนการนักศึกษาได้ทำการประท้วงกรณีที่สหรัฐอเมริกาส่งหน่วยนาวิกโยธินจำนวน 1,100 คนขึ้นบกที่อู่ตะเภาในการฝึกเรือมาเยา เกชชินจากเขมร โดยผลการโจมตีได้แจ้งให้รัฐบาลไทยทราบล่วงหน้า และการประท้วงกรณีนี้ ซีไอเอ (CIA) เข้ามายุ่งเกี่ยวกับกิจการภายในของไทย

โดยการส่งจดหมายปลอมเป็นชื่อการร้ายคอมมิวนิสต์มาถึงนายกรัฐมนตรี เพื่อขอเจรจาหยุดยิง การประท้วงกรณีนครหลวง และการสร้างฐานเร่ร่อนในไทย เป็นต้น

สำหรับบทบาททางด้านเศรษฐกิจนั้น ขบวนการนักศึกษาได้ร่วมมือกับรัฐบาลตรวจสอบพ่อค้าที่กักตุนสินค้าและมีการเปิดอภิปรายโจมตีการรุกรานทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่น ประท้วงนาถาณะกะ อดีตนายกรัฐมนตรีกู้ในประเทศไทยในขณะรัฐบาลฝรั่งเศสให้สินค้าไทย การชุมนุมเรียกร้องให้รัฐบาลดำเนินการกับบริษัทหุคแรมส์ที่ลี้ภัยเข้ามาในประเทศไทย การชุมนุมเรียกร้องให้รัฐบาลดำเนินการกับบริษัทหุคแรมส์ที่ลี้ภัยเข้ามาในประเทศไทย การชุมนุมเรียกร้องให้รัฐบาลดำเนินการกับบริษัทหุคแรมส์ที่ลี้ภัยเข้ามาในประเทศไทย การชุมนุมเรียกร้องให้รัฐบาลดำเนินการกับบริษัทหุคแรมส์ที่ลี้ภัยเข้ามาในประเทศไทย

2) ผลกระทบจากการพัฒนาประชาธิปไตยของขบวนการนักศึกษาหลัง 14 ตุลาคม 2516

ความเห็นหัวและความสำนึกทางการเมือง

เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 มีผลทำให้ประชาชนเกิดความตื่นตัวและความสำนึกทางการเมืองสูงขึ้นไปอย่างไม่เคยมีมาก่อน กล่าวคือ หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 มีการจัดตั้งกลุ่ม หรือการรณรงค์ เรียกร้องสิทธิของตนเองอย่างกว้างขวางทั่วประเทศ มีการรวมกลุ่มเพื่อตรวจสอบผลประโยชน์อย่างมากมาย โดยเฉพาะศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย มีบทบาทอย่างมากต่อการตัดสินใจของฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ มีการจัดตั้งสหพันธ์นักศึกษา สตรีแห่งประเทศไทย ศูนย์กลางนักศึกษาอาสาแห่งประเทศไทย ศูนย์พิทักษ์สิทธิสตรี กลุ่มอาชีพต่าง ๆ เช่น กลุ่มชานาชาวัไร กลุ่มกรรมกร ฯลฯ กลุ่มที่หัวหน้าที่โดยส่วนรวมเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมให้กับสังคม เช่น กลุ่มองค์การพิทักษ์ผู้บริโภค กลุ่มสหภาพเพื่อสิทธิและเสรีภาพ (ส.ส.ส.) กลุ่มประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (ปช.ปช.) ซึ่งการจัดตั้งกลุ่มเพื่อเตรียมการรวมพลังของกลุ่มคนในการพิทักษ์รักษาสิทธิเสรีภาพของตน และองค์การต่าง ๆ เหล่านี้จะทำหน้าที่ต่าง ๆ กันในสังคมที่จะช่วยกันตรวจสอบความต้องการ และสนองตอบความต้องการของประชาชนในลักษณะต่าง ๆ กัน ไม่ใช่ระบอบราชการเป็นผู้นำเป็นการเองทั้งหมด ดังเช่นก่อนหน้าเหตุการณ์ 14 ตุลาคม ที่ความต้องการและปัญหาจำนวนมากจะเกินความสามารถของระบอบราชการจะจัดการได้หมด ในระบอบ

การเมืองแบบประชาธิปไตย การเกิดกลุ่มหลากหลายขึ้นในสังคมจะช่วยให้ข้อเรียกร้องหรือความต้องการของกลุ่มคนมีน้ำหนัก มีอำนาจในการต่อรอง ทำให้รัฐบาลหันมาสนใจข้อเรียกร้องของคนได้มากขึ้น เนื่องจากช่วยให้ข้อเรียกร้องที่กระจัดกระจายอยู่ทั่วไปเป็นกลุ่มเป็นก้อนที่ชัดเจนมากขึ้น

นอกจากนี้ประชาชนเกิดความตื่นตัว ต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่เดิมประชาชนไม่ค่อยจะมีความสนใจหรือตื่นตัวทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมืองก็มีน้อยมาก เกิดความนิ่งเฉยทางการเมือง โดยมองว่าการเมืองเป็นเรื่องของบุคคลระดับสูง หรือในวงราชการเท่านั้น กล่าวได้ว่าประชาชนส่วนใหญ่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (subject political culture)¹ นอกจากนั้นเท่าที่ผ่านมารัฐบาลก็ไม่ให้ส่งเสริมกระตุ้นให้ประชาชนมีความตื่นตัวหรือเร่งเร้าให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ในบางสมัยที่มีการรัฐประหารก็จะห้ามการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนอีกด้วย ขบวนการนักศึกษาได้มีบทบาทในการสร้างความตื่นตัวทางการเมืองแก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น กระตุ้นให้ประชาชนสนใจการเมือง การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมและรู้จักปกป้องผลประโยชน์ของตน ประชาธิปไตยจะพัฒนาได้ก็ต่อเมื่อประชาชนสนใจทางการเมือง และพยายามที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ในช่วงนี้ประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมืองมากขึ้นและเกิดความเชื่อมั่นในความสามารถของตนทางการเมือง ผสมกับความไม่พอใจที่สะสมมานานจากรัฐบาลชุดก่อน ๆ ดังนั้นการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนได้ขยายวงกว้างออก

¹ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (subject political culture) หมายถึง การยอมรับอำนาจรัฐ เชื่อฟังปฏิบัติตามกฎหมาย มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบอบการเมืองโดยทั่วไป แต่ไม่สนใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมือง และไม่มีความรู้สึกว่าตนเองอยู่ในฐานะที่จะมีความหมาย มีอิทธิพลต่อการเมือง โดยมีทัศนคติว่าตนกับการเมืองอยู่คนละโลก ไม่เกี่ยวข้องกัน และไม่พยายามไปยุ่งเกี่ยวกับการเมือง มีแต่หน้าที่คอยเคารพกฎหมาย และต้องอ้างกับต่าง ๆ เท่านั้น อ้างใน Almond and Verba, The Civic Culture (Boston : Little Brown and Company, 1965), p. 16.

ไป ทั้งในต่างจังหวัด เช่น มีการอภิปรายโจมตี เดินขบวนขับไล่ข้าราชการที่คดโกง กดขี่ประชาชน รวมทั้งการโจมตีนายทุนพ่อค้าขูดรีดประชาชน ในกรุงเทพฯ ก็มีการจัดตั้งกลุ่มคัดค้านนโยบายหรือการกระทำที่ผิดพลาดของรัฐบาลและการแทรกแซงของต่างชาติ มีการนัดหยุดงานเพื่อเรียกร้องสิทธิอันชอบธรรม การติดตามศึกษาปัญหาต่าง ๆ และเสนอแนวทางแก้ไขต่อรัฐบาล เรียกร้องให้รัฐบาลหันมาสนใจหรือรับรู้ปัญหาของพวกตน จากการรวบรวมจำนวนการชุมนุมเดินขบวนต่าง ๆ นับตั้งแต่หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 จนถึงเดือนพฤศจิกายน 2517 ของ สวัสดิ์ กฤตรัชคินันท์ ในบทความเรื่อง "การชุมนุมเดินขบวนในต่างจังหวัด" ได้ชี้ให้เห็นว่า ได้มีการชุมนุมเดินขบวน เกิดขึ้นในภาคต่าง ๆ รวม 67 จังหวัดด้วยกัน¹

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ สวัสดิ์ กฤตรัชคินันท์, "การชุมนุมเดินขบวนในต่างจังหวัด," สิงห์วิจารณ์ (กรุงเทพมหานคร : แผนมทาดไทย, ตุลาคม, 2517), หน้า 8-15.

ตารางที่ 4.1 จำนวนการประชุมเดือนชนวนตามภาคต่าง ๆ เป็นรายเดือน

เดือน/พ.ศ.	ภาคกลาง	ภาคเหนือ	ภาคอีสาน	ภาคตะวันออก	ภาคใต้	รวม
พ.ย.16	16	12	11	3	18	60
ธ.ค.16	21	13	24	2	15	75
ม.ค.17	21	17	17	3	18	76
ก.พ.17	4	3	13	2	7	29
มี.ค.17	9	5	5	5	8	32
เม.ย.17	6	-	3	2	1	12
พ.ค.17	2	1	4	-	-	7
มิ.ย.17	5	3	3	2	2	15
ก.ค.17	2	3	1	-	-	6
ส.ค.17	3	2	1	-	-	6
ก.ย.17	2	1	2	-	-	6
จำนวนจังหวัด	19	13	15	5	15	67
จำนวนเรื่อง	91	60	84	19	68	322

ตามตารางที่ 4.1 ชำงบนนี้ภาคที่มีการประชุมเดือนชนวนมากที่สุดได้แก่ ภาคกลาง รองลงมาคือ ภาคอีสานหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ ภาคเหนือ และภาคตะวันออก ตามลำดับ ในระยะเวลา 5 เดือนหลังจากเดือนตุลาคม 2516 เป็นระยะเวลาที่มีการเดือนชนวนเกิดขึ้นมากที่สุด โดยเฉพาะในเดือนพฤศจิกายน ธันวาคม 2516 และ มกราคม 2517 มีการประชุมเดือนชนวนรวมทั้ง 217 ครั้งหรือเป็นจำนวนถึงร้อยละ 84 ของจำนวนทั้งหมด¹

¹ เรื่องเดียวกัน., หน้า 11.

เมื่อจัดประเภทของเรื่องที่เป็นเป้าหมายของการชุมนุมเดือนชนวนแล้ว การ
ประท้วงการบริหาร โจมตีขโมยโล่ผู้บริหารมีจำนวนสูงสุดถึง 154 ครั้ง ในจำนวนนี้ การ
ประท้วงโจมตีขโมยโล่ข้าราชการเกิดขึ้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (45 ใน 154 ครั้ง)
และภาคใต้ (42 ใน 55 ครั้ง) มากที่สุด การประท้วงเรื่องการบริหารงานการศึกษาเป็น
ลำดับรองลงไป คือ มีทั้งหมด 55 ครั้ง ในจำนวนการประท้วงทั้งหมด 322 ครั้ง และเกิด
ขึ้นใน ภาคเหนือ ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือในจำนวนที่ไล่เลี่ยกัน คือ 14,
15 และ 13 ครั้งตามลำดับ¹ การประท้วงอื่น ๆ ได้แก่ การประท้วงปัญหาแรงงานและ
การบริการของเอกชน การต่อต้านสินค้าแพง กักตุนสินค้า และการชุมนุมเผยแพร่
ประชาธิปไตย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ เรื่องเดียวกัน., หน้า 12-13.

ตารางที่ 4.2 ประเภทการประชุมเดือนทวณ จำนวนกลางรายภาค
(พฤศจิกายน 2516-กันยายน 2517)

ประเภทโครงการ ประชุมเดือนทวณ	ภาค					
	กลาง	เหนือ	ตะวันออกเฉียงเหนือ	ตะวันออก	ใต้	รวม
ประท้วงการบริหาร โจมตี ชัมโล่ ข้าราชการและ ผู้บริหาร	33	26	45	8	42	154
ประท้วงการบริหาร งานการศึกษาและ โจมตีชัมโล่ ผู้บริหารการ การศึกษา	14	15	13	3	10	55
ต่อต้านสินค้าแพง กักตุนสินค้า	10	5	6	2	5	28
การประชุมเผยแพร่ ประชาธิปไตย	5	3	5	1	4	18
ประท้วงปัญหาแรงงาน และบริการของ เอกชน	13	3	11	1	3	31
อื่น ๆ	16	8	4	4	4	36
รวม						322

ที่มา : สวัสดิ์ กฤตวิทย์, "การประชุมเดือนทวณในต่างจังหวัด," สิงห์วิจารณ์

หากจะมองสภาพการเมืองภายหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 อย่างผิวเผินแล้ว ถือได้ว่าเป็นช่วงเวลาในประเทศไทยกำลังมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองให้เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง มีรัฐบาลพลเรือนเข้ามาทำหน้าที่บริหารประเทศ ประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมืองสูง มีการรวมกลุ่มกันจัดตั้งเป็นองค์กรเพื่อทำหน้าที่รวบรวมข้อเรียกร้องของตนเสนอต่อรัฐบาล และทำหน้าที่ในการพิทักษ์รักษาผลประโยชน์ของกลุ่มคน แต่หากจะมองให้ลึกกลงไปแล้วจะพบว่า โดยแท้จริงแล้วอำนาจทางการเมืองมิได้เปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด ระบอบราชการยังคงครอบงำสังคมไทย โดยเฉพาะสถาบันทหารยังไม่ยอมที่จะสูญเสียอำนาจทางการเมืองให้กับประชาชน จะเห็นว่ารัฐบาลพลเรือนที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนไม่มีอำนาจอย่างแท้จริงในการบริหารประเทศ กลุ่มหลังเก้าทางการเมืองยังคงต้องการรักษาอำนาจและอิทธิพลทางการเมืองต่อไป และพยายามหาทางช่วงชิงอำนาจทางการเมืองกลับคืนมาอยู่เสมอ ซึ่งจะชกกล่าวถึงต่อไป

✓ 2. สภาพการเมืองหลัง 14 ตุลาคม 2516

ในช่วงหลัง 14 ตุลาคม 2516 นั้น แม้ว่าจะเป็นที่การเมืองไทยได้มีรัฐบาลพลเรือนเข้ามาทำหน้าที่บริหารประเทศก็ตาม แต่ก็ยังเป็นรัฐบาลที่ไม่มีความเข้มแข็งทางการเมืองที่จะต่อกรกับกลุ่มหลังเก้าทางการเมือง คือ กลุ่มทหาร กลุ่มข้าราชการชั้นนำของไทยที่มีอิทธิพลครอบงำทางการเมืองไทยตลอดมา จะเห็นได้ว่าในรัฐบาลนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ประกอบด้วยคณะรัฐมนตรีที่เป็นข้าราชการประจำเป็นส่วนใหญ่ รัฐบาลนายสัญญา ธรรมศักดิ์ สมัยที่ 1 มีจำนวนรัฐมนตรีที่เป็นข้าราชการ 26 คน แยกเป็นรัฐมนตรีที่เป็นทหารและตำรวจ 11 คน เป็นข้าราชการพลเรือน 15 คน รัฐบาลนายสัญญา ธรรมศักดิ์ สมัยที่ 2 มีจำนวนรัฐมนตรีที่เป็นข้าราชการ 26 คน และรัฐมนตรีที่ไม่ได้เป็นข้าราชการ 2 คน แยกเป็นรัฐมนตรีที่เป็นทหารตำรวจ 12 คน เป็นข้าราชการพลเรือน 14 คน¹ นอกจากนั้น พลเอกกฤษณ์ สีวะรา ผู้บัญชาการทหารบก ก็ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้อำนวยการรักษาพระนครและผู้รักษาความสงบทั่วไป เพื่อให้ทหารเข้ามาควบคุมดูแลความ

¹ พอล อินต์ สมุทวณิช, การเมืองกับการบริหาร (กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520), หน้า 172-173.

สงมของบ้านเมือง ซึ่งรัฐบาลนายสัญญา ธรรมศักดิ์ เองก็ได้กล่าวว่าคนเป็นรัฐบาลที่มีขึ้นมาจากการเลือกตั้งของประชาชนที่เข้ามาบริหารงานปกครองประเทศตามพระบรมราชโองการก็เพื่อแก้ไขสภาวะการวิฤตในบ้านเมืองให้อยู่ในความสงบและรับร่างรัฐธรรมนูญเพื่อเป็นหลักในการปกครองประเทศต่อไป ทำให้รัฐบาลนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ไม่กล้าตัดสินใจแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลันทั้ง ๆ ที่มีอำนาจตามมาตรา 17 แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2515

นอกจากนั้นสถานการณ์ทางการเมืองในช่วงนี้ก็มีนักเรียนนิสิตนักศึกษาและประชาชนทั่วไปกำลังตื่นตัวทางการเมืองอย่างสูง มีการรวมตัวกันเป็นศูนย์ ชมรม สภากาแฟ สหพันธ์พรรคและองค์กรต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ที่ต่างต้องการใช้สิทธิเสรีภาพที่ได้มาใหม่เพื่อผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคม โดยในบางครั้งมองข้ามความสำคัญต่อการเคารพกฎหมายและขนบธรรมเนียมประเพณีเดิมของไทย มีการเดินทวงประท้วง เรียกร้อง บัดหยุดงาน เพื่อขอเพิ่มค่าแรง สวัสดิการ ให้รัฐบาลจัดที่ดินทำกินให้ชาวนาชาวไร่ที่ไม่มีที่ดินทำกิน มีการบีบบังคับให้รัฐบาลจัดการกับเจ้าหน้าที่ผู้มีสิทธิพลในท้องถิ่น รัฐบาลในขณะนั้นก็มักจะใช้วิธีการประนีประนอมหรือโอนอ่อนผ่อนตามมากกว่าที่จะรักษากฎหมายโดยเคร่งครัด และขณะเดียวกันก็เป็นการเปิดโอกาสให้ฝ่ายตรงข้าม ที่ต้องการจะก่อความวุ่นวายทำการแทรกซึมเข้าไปในกลุ่มต่าง ๆ ทำการปลุกระดมผู้นำให้ใช้วิธีการที่รุนแรง ใช้กฎหมายประท้วง เรียกร้อง ช่มชู้เกินขอบเขตของความชอบธรรม ทำให้สถานการณ์ยุ่งเหยิง รัฐบาลไม่กล้าใช้อำนาจรุนแรงเพราะเกรงว่าประวัติศาสตร์จะซ้ำรอย

ทางฝ่ายคอมมิวนิสต์ก็เริ่มอาศัยสถานการณ์และเงื่อนไขความขัดแย้งและความไม่เป็นธรรมต่าง ๆ ที่สะสมมานานในสังคม ทำการแทรกซึมปลุกระดมผู้นำ และเคลื่อนไหวมวลชนคัดค้านนโยบายของรัฐบาลและการ ปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่สม่างรุนแรง สภาวะการกดดันของกลุ่มหลังต่าง ๆ เป็นเหตุในการหันหลังเสียสัตยาธิปไตยของรัฐบาล จนกระทั่งนายกรัฐมนตรีนายสัญญา ธรรมศักดิ์ เห็นว่าจะบริหารราชการไม่ไหวและประสภกับภาวะ

¹ สละ ลิขิตกุล (เรียนเรียง), ศึกษานิพนธ์ ปริญญาโท เป็นนาคกา ศึกษานิพนธ์ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เสนาธรรม, 2521), หน้า 136.

วิกฤติทางเศรษฐกิจที่ยากแก่การแก้ไข จึงได้ประกาศลาออกจากการเป็นนายกรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2517 แต่ก็ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้นายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรีอีกวาระหนึ่งเมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม 2517 ในที่สุดสภานิติบัญญัติได้ร่างรัฐธรรมนูญเสร็จเรียบร้อยและได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517 กำหนดให้มีการเลือกตั้งทั่วไป ในวันที่ 26 มกราคม 2518

ภายหลังจากการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 26 มกราคม 2518 จนถึงวันที่ 6 ตุลาคม 2519 ปรากฏว่ารัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งมักจะเป็นรัฐบาลผสมที่ประกอบด้วยพรรคการเมืองหลายพรรค เนื่องจากไม่มีพรรคการเมืองใดที่ได้เสียงข้างมากในสภา การจัดตั้งรัฐบาลผสมจึงกลายเป็นรัฐบาลที่ไม่มีเสถียรภาพ มีการแตกแยกกันภายในคณะรัฐบาล ทำให้รัฐบาลอ่อนแอ จะเห็นได้จากการที่มีการผลักดันเปลี่ยนรัฐบาลกันหลายชุดในช่วงระยะเวลาอันสั้น โดยรัฐบาลของ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช (15 กุมภาพันธ์ 2518-13 มีนาคม 2518) มีพรรคการเมืองที่ประกบกันจัดตั้งรัฐบาลจำนวน 2 พรรค คือ พรรคประชาธิปัตย์ และพรรคเกษตรสังคม¹ รัฐบาล ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ต้องลาออกไปเมื่อการแถลงนโยบายไม่ได้รับความไว้วางใจให้บริหารประเทศ

ต่อมา ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้รับความไว้วางใจจากสภาผู้แทนราษฎร ให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี (14 มีนาคม 2518-19 เมษายน 2519) มีพรรคการเมืองที่ประกบกันจัดตั้งรัฐบาลจำนวน 8 พรรค คือ พรรคกิจสังคม พรรคธรรมสังคม พรรคชาติไทย พรรคสังคมชาตินิยม พรรคสันติชน พรรคประชาธรรม พรรคไท และพรรคพลังประชาชน² แต่เนื่องจากเป็นรัฐบาลที่ประกอบด้วยพรรคการเมืองหลายพรรคทำให้การบริหารประเทศต้องประสบกับความยุ่งยากต่าง ๆ นานา รัฐบาลขาดเสถียรภาพ ในที่สุด ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้ตัดสินใจยุบสภา และให้มีการเลือกตั้งใหม่

ผลการเลือกตั้งปรากฏว่าพรรคประชาธิปัตย์ได้ที่นั่งในสภามากที่สุด ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช หัวหน้าพรรคจึงได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จัดตั้งรัฐบาลบริหารประเทศอีก

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 124-125.

ครั้งหนึ่ง (20 เมษายน 2518 - 24 กันยายน 2518) มีพรรคการเมืองที่ประกบกันจัดตั้งรัฐบาลจำนวน 4 พรรค คือ พรรคประชาธิปัตย์ พรรคชาติไทย พรรคธรรมสังคม และพรรคสังคมชาตินิยม¹ แต่ก็ยังเป็นรัฐบาลที่ขาดเสถียรภาพ เกิดความแตกแยกภายในพรรครัฐบาล เกิดการแย่งชิงตำแหน่งกันภายในคณะรัฐบาล และเกิดปัญหาเกี่ยวกับสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ คือ นายวีระ มุสิกพงศ์ ได้กล่าวโจมตี ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช หัวหน้าพรรคในสภาผู้แทนราษฎร ในกรณีการลักลอบเข้าประเทศของ จอมพลถนอม กิตติขจร เมื่อวันที่ 19 กันยายน 2519 เป็นเหตุให้ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช นายกรัฐมนตรีประกาศลาออกกลางสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 23 กันยายน 2519 และได้กลับเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง (25 กันยายน 2519-6 ตุลาคม 2519) จนกระทั่งถูกคณะทหารทำการปฏิรูปการปกครองแผ่นดินโดยการนำของ พล.ร.อ.สัจจ ชลลอยู่ ผู้บัญชาการทหารสูงสุด เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519

3. ความตื่นตัวทางการเมืองและความไร้เสถียรภาพทางการเมือง

ถึงแม้ว่ากระบวนการทางการเมืองได้ดำเนินไปตามขั้นตอนของประชาธิปไตยแก่รัฐบาลที่มาจากทางเลือกตั้งไม่ได้มีอำนาจอย่างแท้จริงในการปกครองประเทศ ไม่สามารถจัดตั้งรัฐบาลที่มีความเข้มแข็งและมีเสถียรภาพพอในการบริหารประเทศได้ รัฐบาลมักจะมีประสพปัญหาการประท้วง การเรียกร้อง การนัดหยุดงานอยู่เสมอ โดยเฉพาะในช่วงปี 2518-2519 กล่าวได้ว่า เป็นช่วงที่มีเหตุการณ์การประท้วงเกิดขึ้นไม่เว้นแต่ละวัน การประท้วงที่เกิดขึ้นมีทั้งในรูปของกลุ่มและประชาชนทั่วไป ซึ่งประธาน สุวรรณมงคล ได้รวบรวมการประท้วงทั่วประเทศในปี 2519 ไว้มีจำนวนการประท้วงรวมทั้งสิ้น 153 ครั้ง²

¹ สยามจดหมายเหตุ, บันทึกข่าวสารและเหตุการณ์ 1 (เมษายน 2519), หน้า 373.

² ประธาน สุวรรณมงคล, "เหตุการณ์ประท้วงในประเทศไทย," วารสารสังคมศาสตร์ ปีที่ 17 ฉบับที่ 2 (เมษายน-มิถุนายน 2523), หน้า 91.

จากการประท้วงในช่วงปี 2519 มีจำนวนการประท้วง 153 ครั้ง (ตารางที่ 4.3) แสดงให้เห็นว่าการประท้วงที่เกิดขึ้นในเขตกรุงเทพมหานครมีสูงถึง 105 ครั้ง หรือคิดเป็นร้อยละ 68.6 ของการประท้วงทั้งหมด เป็นที่รวมของการประท้วงของทุกภาค นับตั้งแต่ปัญหาที่ดินทำกิน การประท้วงต่อรัฐบาลและเจ้าหน้าที่ การต่อต้านการประท้วง ฯลฯ อาจเนื่องมาจากกรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลางในการบริหารประเทศ ทำให้กลุ่มประท้วงจากจังหวัดต่าง ๆ มักจะเข้ามาทำการประท้วงและยื่นข้อเรียกร้องที่กรุงเทพมหานครโดยตรง เพราะเห็นว่าจะได้ผลมากกว่าที่จะทำการประท้วงอยู่ต่างจังหวัด นอกจากนี้ประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ได้รับข่าวสารและความเคลื่อนไหวทางการเมืองจากสื่อมวลชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ประกอบกันมีความใกล้ชิดกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมากกว่า จึงทำให้เกิดมีผลกระทบทางการเมือง และสามารถจะแสดงออกซึ่งความไม่พอใจได้ง่ายกว่าประชาชนในต่างจังหวัด โดยเฉพาะในชนบทมักจะเกรงกลัวอิทธิพลของนายทุนในท้องถิ่นนั้น หากไปร้องเรียนหรือประท้วงที่ขัดกับผลประโยชน์ของผู้มีอิทธิพล ก็อาจถูกอิทธิพลมืดกำจัดโดยไม่สามารถที่จะหึงเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ การประท้วงในภาคเหนือคิดเป็นร้อยละ 9.2 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการประท้วงในเรื่องขอให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินและการประท้วงข้าราชการในภาคตะวันออกเฉียงเหนือคิดเป็นร้อยละ 11.1 เป็นปัญหาที่ดินทำกินและการข่มขู่ชาวนวนอพยพและในภาคใต้คิดเป็นร้อยละ 10.5 ส่วนใหญ่เป็นเรื่องความไม่พอใจในการปฏิบัติงานของรัฐบาลและเจ้าหน้าที่

ตารางที่ 4.3 การประท้วงแยกเป็นรายภาคในช่วง พ.ศ. 2519

ภาค	จำนวนครั้ง	ร้อยละ
1. กรุงเทพมหานคร	105	86.6
2. ภาคเหนือ	15	9.2
3. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	17	11.1
4. ภาคกลาง	1	0.6
5. ภาคใต้	16	10.5
รวม	153	100.0

ในส่วนของการประชุม เรียกร้องถึงขั้นนัดหยุดงานของกรรมกรนั้นก็ได้มีการ
ประท้วงนัดหยุดงานอย่างมากมายเป็นประวัติการณ์ ระหว่างช่วงปี 2516-2519
ดังปรากฏตามตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 สถิติเกี่ยวกับกรณีการนัดหยุดงาน เปรียบเทียบกับจากปี 2499-2519

พ. ศ.	จำนวนข้อพิพาทแรงงาน ถึงขั้นนัดหยุดงาน	จำนวนลูกจ้าง ที่เกี่ยวข้อง	จำนวนวันทำงาน ที่สูญเสีย
2499	12	66	3,673
2500	21	203	12,947
2501	4	458	4,202
2502	11	846	8,060
2503	2	3	64
2504	2	68	93
2505	3	81	63
2506	4	118	159
2507	6	300	539
2508	17	3,753	6,566
2509	17	5,413	18,764
2510	2	470	470
2511	14	1,867	3,217
2512	18	5,345	23,593
2513	25	2,888	6,004
2514	17	5,153	12,646
2515	34	7,803	19,903
2516	501	177,887	296,887

(มีต่อ)

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

พ.ศ.	จำนวนข้อพิพาทแรงงาน ถึงขั้นนัดหยุดงาน	จำนวนลูกจ้าง ที่เกี่ยวข้อง	จำนวนวันทำงาน ที่สูญเสีย
2517	357	105,883	507,602.5
2518	241	94,747	722,946
2519	133	65,342	495,619.5

ที่มา : สถิติแรงงาน ปี พ.ศ.2520 กรมแรงงาน กระทรวงมหาดไทย.

กล่าวได้ว่าหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เป็นต้นมาสังคมไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมือง การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ได้มีอิทธิพล ต่อสถาบันทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทย ซึ่งในช่วงระยะเวลาดังกล่าวอยู่ในสภาวะความเป็นประชาธิปไตยมากที่สุด ดังนั้นความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนจะต้องมีความสัมพันธ์กับความสามารถของระบบการเมืองในการจัดตั้งสถาบันทางการเมืองขึ้นมาจัดระเบียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน มีพรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ เพื่อให้การมีส่วนร่วมนี้มีระเบียบ และสถาบันการเมืองดังกล่าวจะเป็นตัวคั่นระหว่างรัฐบาลกับประชาชน ทำให้รัฐบาลสามารถตอบสนองต่อข้อเรียกร้องต่าง ๆ ของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ถ้าความตื่นตัวทางการเมือง ซึ่งแสดงออกในแง่ของการเดินขบวน การประท้วง การต่อต้านมีมาก แต่การจัดตั้งสถาบันทางการเมืองนั้นมียู่ใน ระดับต่ำ ประชาชนก็จะเข้าหารัฐบาลโดยตรง ถ้าเกิดสภาพเช่นนี้ในขอบข่ายที่กว้าง รัฐบาลซึ่งมีทรัพยากรอันจำกัดไม่สามารถตอบสนองต่อการมีส่วนร่วมโดยตรงเช่นนี้ได้ ก็จะนำไปสู่ปัญหาและวิกฤตการณ์ทางการเมือง เห็นได้จากตารางที่ 4.5 รัฐบาลและข้าราชการ การได้ตกเป็นเป้าหมายสำคัญของการประท้วงถึงประมาณร้อยละ 75 ของการประท้วงที่เกิดขึ้นทั้งหมด

ตารางที่ 4.4 กลุ่มเป้าหมายในการประท้วง

กลุ่มเป้าหมาย (target group)	จำนวนครั้ง	ร้อยละ
รัฐบาล	81	52.9
ข้าราชการ	34	22.3
นายทุน	6	3.9
ต่างชาติ	4	2.6
หนังสือพิมพ์	2	1.3
อื่น ๆ	26	16.9
รวม	153	100.0

จะเห็นได้ว่าระหว่างวันที่ 14 ตุลาคม 2516 ถึง 6 ตุลาคม 2519 ได้มีการชุมนุมประท้วงเดินขบวนกันในแทบทุกวงการของสังคม ทำให้เกิดบรรยากาศที่ตึงเครียดทางการเมือง และในช้วงนี้นักการเมืองจำนวนมากน้อยเกิดความหวาดระแวงต่อ การยึดอำนาจของฝ่ายทหาร นักการเมืองกลุ่มนี้จึงพยายามช่วงชิงกำลังของนิสิตนักศึกษา กรรมกร ชาวนา ชาวไร่ และกลุ่มหลังต่าง ๆ เข้ามาเป็นฐานกำลังของตน มีผลทำให้เกิดการแตกแยกภายในพรรคการเมืองดังกล่าว คือ พวกหนึ่งต้องการเป็นพันธมิตรกับนักศึกษา กรรมกร ชาวนา ชาวไร่ และถูกกล่าวหาว่าเป็น "พวกซ้าย" ที่ต้องการการเปลี่ยนแปลงสังคมโดยยอมประนีประนอมด้วยผลประโยชน์และนโยบายของพรรค ส่วนอีกพวกหนึ่งที่ไม่ชอบความวุ่นวายและหวาดระแวงนิสิตนักศึกษาที่ทำการเคลื่อนไหวอยู่ภายใต้อิทธิพลของคอมมิวนิสต์ จึงไม่ต้องการที่จะร่วมมือด้วย พรรคการเมืองบางพรรคที่เห็นว่ารัฐบาลหรือพรรครัฐบาลโอนอ่อนผ่อนตามนิสิตนักศึกษาฝ่ายซ้ายก็เกิดความหวาดระแวงว่าบ้านเมืองจะไปไม่รอด จึงหันไปร่วมมือกับฝ่ายทหารเพื่อขัดขวางฝ่ายซ้าย กลายเป็นความตึงเครียด ระหว่างพรรคการเมือง

ด้วยกันเองระหว่างนิสิตนักศึกษาฝ่ายซ้ายและพวกทหาร¹ ในขณะที่เดียวกันกลุ่มหลังเก่าทางเดียวกันกลุ่มหลังเก่าทางการเมือง โดยเฉพาะฝ่ายทหารก็พยายามหาทางที่จะช่วงชิงอำนาจกลับคืนมา มีข่าวการวางแผนเพื่อเตรียมการปฏิวัติ-รัฐประหาร ยึดอำนาจจากรัฐบาลพลเรือนที่มาจากการเลือกตั้งตลอดเวลา ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ในช่วงที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ระหว่าง 14 มีนาคม 2518-19 เมษายน 2519 ความตอนหนึ่งว่า

"...สถานการณ์ความรุนแรงตามถนนหนทางก็มีอยู่ตลอดเวลา การเดินขบวน การต่อสู้กัน อะไรต่อมิอะไรก็พยายามผันอกลาย ทางฝ่ายทหารก็มีอะไรคึกคักขึ้นมา ซึ่งก็มีข่าวว่าจะมีการปฏิวัติ ปฏิรูป ปฏิสังขรณ์ กันอยู่ไม่วันแต่ละวัน กระแสมุ่งกลางก็ได้พยายามหาทุกอย่างที่จะไม่ให้ระบอบประชาธิปไตยต้องพังลงด้วยการปฏิวัติของทหาร หาทุกทางด้วยการชี้แจง ด้วยการใช้เหตุผล จนถึงใช้เล่ห์ใช้กลทั้งหมด..."²

การรวมตัวของฝ่ายอนุรักษ์นิยมในการต่อต้านขบวนการนักศึกษา

ในขณะที่บรรยากาศทางการเมืองไทยเกิดการแตกแยกทางอุดมการณ์ เกิดความหวาดระแวงไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกันเช่นนี้ ฝ่ายอนุรักษ์นิยมขวาจัด ซึ่งประกอบด้วยข้าราชการประจำทั้งฝ่ายทหาร ฝ่ายพลเรือน นักธุรกิจและชนชั้นสูงอื่น ๆ ที่ไม่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางอำนาจของตน ได้พยายามหาทางที่จะกลับเข้ามาใช้อิทธิพลทางการเมืองตามเดิม เนื่องจากพวกนี้เกรงว่า การต่อสู้เรียกร้องของขบวนการนักศึกษากรรมากร ชาวนาชาวนาไร่ จะเป็นช่องทางให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์ยึดอำนาจรัฐได้ จึงได้มีการรวมกลุ่มขึ้นต่อต้านการกระทำของขบวนการนักศึกษา

¹ สมชัย รักรวิจิตร, ดร. สมชัย รักรวิจิตร คอบคำถามเกี่ยวกับความมั่นคงของชาติ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์हितภัยประชา, 2520), หน้า 32.

² สละ ลิขิตกุล, คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายฯ ชีวิตและงาน, หน้า 76-77.

ในขณะที่ยวกันทววนการนักรศึกษาฝ่ายก้าวหน้า เห็นว่าการ โคนล้มผู้นำเผด็จการ
ลงนั้นยังไม่ได้เป็นการแก้ปัญหาที่แท้จริง ปัญหาของสังคมยังคงดำรงอยู่ และการที่ประเทศ
ของเราังไม่มี เอกราชและประชาธิปไตยอย่างแท้จริง เศรษฐกิจยังถูกรวยงำจากต่างชาติ
อำนาจทางการเมืองก็ยังไม่มีความชอบธรรม จึงจำเป็นต้องมีการต่อสู้ เริ่มรื้อถอนต่อไป
และจากการที่ทววนการนักรศึกษาออกไปทำกิจกรรมตามโครงการ เผยแพร่ประชาธิปไตย ได้
ทำให้ทววนการนักรศึกษา เรียนรู้ถึงความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในหมู่ประชาชนทุกระดับชั้น ไม่ว่าจะ
จะเป็นความขัดแย้งระหว่างชวานากับเจ้าของที่ดิน ชวานากับพ่อค้า ชวานากับข้าราชการ
หรือชวานากับผู้มีอิทธิพล ฯลฯ ทำให้ทววนการนักรศึกษาผู้รักความเป็นธรรมได้แทรกตัวลง
ไปท่ามกลางความ ขัดแย้งนี้ ก่อให้เกิดความไม่พอใจกับผู้ที่เสียประโยชน์ การดำเนินงาน
ของทววนการนักรศึกษาจึงถูกขัดขวางจากผู้มีอิทธิพลเหล่านี้ โดยทางฝ่ายอนุรักษ์นิยมขวาจัด
ได้เริ่มมาตรการ ใต้คลุมทววนการนักรศึกษา และมีการจัดตั้งกลุ่มขึ้นมา เพื่อต่อต้านการดำเนิน
งานของทววนการนักรศึกษา เช่น กลุ่มนวมผล กลุ่มกระหิงแดง ฯลฯ

กลุ่มนวมผล

เป็นกลุ่มที่ทำการต่อต้านคอมมิวนิสต์ทางการเมือง ได้รับการสนับสนุนจาก
ซีไอเอ (องค์การสืบราชการลับหรือศูนย์ประมวลข่าวกลางของสหรัฐอเมริกา) และนาย
ทหารฝ่ายขวาจัดในไทย¹ แต่หลัง 14 ตุลาคม 2516 บทบาทของนวมผลได้เปลี่ยนมา เป็น
การจัดหาแกนนำทั่วประเทศในการต่อต้านความคิดสังคมนิยมในกลุ่มนักเรียน นิสิตนักรศึกษา
และประชาชน โดยมีวิธีการดำเนินงานลลกอกรมในต่างจังหวัดในลักษณะการบิดเบือนข้อ
เท็จจริง ใส่ร้ายผู้ที่เริ่มรื้อถอนความเป็นธรรมว่าเป็นพวกคอมมิวนิสต์ ต่ลงการหาลาธาชาติ
ศาสนา พรหมหากษัตริย์ โจมตีทววนการนักรศึกษาผู้นำกรรมกร ชวานาชาวไร่ว่ารับ
แผนจากต่างชาติ มีการต่อต้านและก่อกวนการหางานของทววนการนักรศึกษา สมาชิกของ
หน่วยนวมผลทุกระดับ โดยเฉพาะข้าราชการในระดับท้องถิ่นจึงทำให้สามารถให้เป็นเครื่อง
มือในการขยายงานได้อย่างกว้างขวาง

¹ ศูนย์กลางนิสิตนักรศึกษาแห่งประเทศไทย, วีรชนหาญกล้า: ระลึกถึงวีรชน 14
ตุลาคม 2516 (กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายเอกสารและสิ่งพิมพ์ ศูนย์กลางนิสิตนักรศึกษาแห่ง
ประเทศไทย, 2518), หน้า 176.

กลุ่มกระหังแดง

เป็นกลุ่มที่ก่อตั้งขึ้นในระยะเวลาที่ใกล้เคียงกับกลุ่มนวล ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการก่อวินาศกรรมการชุมนุมต่าง ๆ ของขบวนการนักศึกษา โดยได้รับการสนับสนุนจาก พ.อ. สุดสาย ทัศนัย นายทหารประจำกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน (กล.รณ.)¹ ซึ่งมีแนวความคิดลัทธินิยม สมาชิกในหน่วยงานนี้ได้แก่ นักเรียนลาซิวะ ที่ถูกหลอกให้ และได้รับการสนับสนุนทางการเงินจาก ซีไอเอ เช่นกัน

สำนักงานส่งเสริมเยาวชน

จากการที่เยาวชนนักเรียน นักศึกษา มีความตื่นตัวทางการเมืองสูง มีการจัดตั้งกลุ่ม ศูนย์ต่าง ๆ ขึ้นมา ฝ่ายอนุรักษ์นิยมขวาจัดจึงตั้งโครงการที่จะแยกหลังของนักเรียนออกจากกลุ่มนิสิตนักศึกษา โดยมองว่านักศึกษาเป็นหัว นักเรียนลาซิวะเป็นแขนขา จึงจำเป็นต้องแยกตัวและแขนขาออกจากกัน หน่วยงานนี้พยายามเข้าไปแทรกตามกลุ่มต่าง ๆ โดยมีนโยบายส่งเสริมกิจกรรมของนักเรียนนักศึกษา เพื่อที่จะใช้นักเรียนทำลายขบวนการนักศึกษา สร้างความแตกแยกแก่นักศึกษากับนักเรียนลาซิวะ มีการปล่อยข่าวว่านักเรียนลาซิวะ ถูกนักศึกษาใช้เป็นเครื่องมือในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516²

การที่ฝ่ายอนุรักษ์นิยมขวาจัดพยายามสร้างกลุ่มหลังทางการเมืองขึ้นมาต่อต้านขบวนการนักศึกษา ทำให้ขบวนการนักศึกษาขาดความเป็นเอกภาพ ไม่มีความเข้มแข็งพอที่จะช่วยกันต้านพลังอำนาจของกลุ่มการเมืองกลุ่มเก่าที่มีอยู่และฝ่ายทหารได้ ดังนั้นการดำเนินงานของขบวนการนักศึกษาในการเข้าร่วมกับกลุ่มหลังต่าง ๆ ในการเรียกร้องแก้ไขปัญหาให้กับสังคม จนกระทั่งเข้าไปร่วมกับกลุ่มต่าง ๆ ในการประท้วง เรียกร้อง ในแทบทุกเรื่อง และทุกปัญหา จึงถูกฝ่ายต่อต้านโจมตีว่าขบวนการนักศึกษาชอบก่อความวุ่นวาย

¹ ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย, วีรชนหาญกล้า: ระลึกถึง

วีรชน 14 ตุลาคม 2516, หน้า 179.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 185.

ความสนับสนุนของประชาชนที่มีต่อขบวนการนักศึกษาจึงลดน้อยลง โดยจะเห็นได้จากการสนับสนุนการประท้วงของขบวนการนักศึกษาไม่ได้รับการสนับสนุนร่วมมือช่วยเหลือบริจาคสิ่งของเงินทองต่าง ๆ มากมายเท่ากับช่วงเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และมติมหาชนที่รู้สึกว่าคุณเรียน นิสิต นักศึกษาเดินขบวนเป็นเรื่องราวหรือ ประชาชนเอือมระลาต่อการเดินขบวนประท้วงเรื่องต่าง ๆ ของนักศึกษา ประกอบกับระยะหลังมีข่าวที่หาให้ภาพพจน์ของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา เป็นไปในทางลบ คือข่าวที่กรรมการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา นายราชน วีรพันธ์ และนายวิพัตร เมธาเวศร์ ได้กักยอกเงินบริจาคของประชาชนไปใช้ส่วนตัวถึงคนละ 20,000 บาท และ 722,338.26 บาทตามลำดับ¹ และ ข่าวการจัดตั้งภายในของผู้นำศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา เป็นต้น ได้ทำให้ประชาชนเริ่มหมดความไว้วางใจต่อขบวนการนักศึกษา

4. จุดอ่อนและข้อบกพร่องจากการดำเนินงานของขบวนการนักศึกษา

จากการดำเนินงานของขบวนการนักศึกษาในการเข้าร่วมประท้วง ในการเรียกร้องและเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาต่าง ๆ โดยรับค้อนทุกเรื่องไป โดยเฉพาะการประท้วงหรือการเรียกร้องที่มีเหตุการณ์ที่แสดงภาพพจน์เป็นชาย ได้ทำให้สังคมที่มีความกลัวภัยคอมมิวนิสต์อยู่แล้ว ไม่ให้การสนับสนุนขบวนการนิสิตนักศึกษาเท่ากับในช่วง 14 ตุลาคม 2516 ขบวนการนักศึกษาเริ่มไม่มีความเข้มแข็งพอในการเป็นหลังค้ำรองทางการเมืองและไม่มีหลังพอที่จะต่อสู้กับกลุ่มหลังเก่าและคานอำนาจอิทธิพลของกลุ่มหลังเก่าได้ ขบวนการนักศึกษาได้สูญเสียความชอบธรรมในการดำเนินงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากกลุ่มมวลชนในสังคม และขณะเดียวกันความผิดพลาดในการดำเนินงานบทบาทในฐานะผู้สร้างความชอบธรรมในสังคม ก็ได้กลายเป็นตัวบั่นทอนศักยภาพการดำเนินงานของขบวนการศึกษาลงด้วย กล่าวคือ

ประการแรก การที่นิสิตนักศึกษาขาดความรอบคอบระมัดระวังในการเข้าไปเป็นตัวกลางแก้ไขความขัดแย้งของประชาชนผู้ยากไร้ก็ฝ่ายตรงข้าม แทนที่จะเป็นการเรียนรู้

¹ ประชาธิปไตย (14 ธันวาคม 2516), หน้า 2 และ (27 ธันวาคม 2518), หน้า 3.

ปัญหาและเสนอปัญหาให้ทางสถาบันราชการ เป็นผู้แก้ไขเอง ได้ทำให้ขบวนการนักศึกษาสูง เสี่ยงมหาความชอบธรรมและความศรัทธาจากประชาชนลงไป โดยถูกมองว่าเป็นพวกที่ ชอบก่อความวุ่นวาย ถูกครอบงำจากฝ่ายคอมมิวนิสต์ ปัญหาเช่นต่าง ๆ ซึ่งเคยให้การสนับสนุนขบวนการนักศึกษา เมื่อมองเห็นว่าบทบาทของนักศึกษา เริ่มจะแทรกเข้าไปเป็นคู่กรณี ความขัดแย้ง และเห็นว่าฝ่ายผู้ใช้อำนาจได้ตอบโต้การกระทำของนักศึกษาอย่างรุนแรง จึง เริ่มตีตัวออกห่าง หนังสือพิมพ์ สื่อมวลชนที่เคยแสดงความเห็นอกเห็นใจนักศึกษาก็ เริ่มหันมาวิจารณ์ หรือกับสงสัยแคลงใจต่อการกระทำของนักศึกษาที่มีลักษณะท้าทายอำนาจของรัฐ เริ่มมีปฏิกริยาต่อกลไกโฆษณาของนักศึกษา¹ ไม่ว่าจะ เป็นหนังสือพิมพ์อับิพย์ของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาฯ หนังสือวิเคราะห์ข่าวอื่น ๆ จนถึงการกล่าวหาว่านักศึกษาเป็นแนวร่วมของพรรคคอมมิวนิสต์หรือ เป็นคอมมิวนิสต์เสียเอง

ประการที่สอง พฤติกรรมการแสดงออกของขบวนการนักศึกษาในระยะหลัง 14 ตุลาคม 2516 เป็นต้นมา ได้มีพฤติกรรมที่สื่อไปในทางที่ทำให้ประชาชนทั่วไป เกิดภาพพจน์ที่เห็นนักศึกษาเป็น "ซ้าย" เช่น ในการจัดพิมพ์หนังสือและห็อกเก็ตบู๊ค ซึ่งเป็นหนังสือประเภทโน้มน้าว อีี่ยวไปในทางเผยแพร่และตีแผ่แนวความคิดคำสอนของลัทธิคอมมิวนิสต์ สังคมนิยม มาร์กซิสต์ เป็นต้น จำหน่ายเป็นการทั่วไปมากมายในที่สาธารณะ ทำให้ประชาชนทั่วไป เกิดความกลัวซ้ายและกลัวภัยคอมมิวนิสต์ จึงขาดความศรัทธาและการสนับสนุนของประชาชนในระยะหลัง ๆ ลดลง นอกจากนี้พฤติกรรมบางอย่างของขบวนการนักศึกษาก็ได้สร้างภาพพจน์ที่เป็น "ซ้าย" ให้กับนักศึกษาอีกด้วย¹ กล่าวคือ

- การจัดนิทรรศการจีนแดง ระหว่างวันที่ 23-29 มกราคม 2517 องค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้จัดนิทรรศการเกี่ยวกับสาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นครั้งแรกในประเทศไทย ณ หอประชุมใหญ่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีการแสดงประวัติและแนวความคิดของบุคคลสำคัญในลัทธิคอมมิวนิสต์ การแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับจีน เช่น

¹ อ้างในสุรพันธ์ หับสุวรรณ, "ความล้มเหลวของประชาธิปไตยในประเทศไทย ระหว่างวันที่ 14 ตุลาคม 2516 ถึง 6 ตุลาคม 2519," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทภาควิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒราชบัณฑิตยสถาน, 2523), หน้า 111-114.

ปัญหาการเมืองการปกครอง การศึกษา การแพทย์ การเศรษฐกิจ การกีฬา ความสัมพันธ์และนโยบายต่างประเทศ มีการฉายภาพยนตร์และภาพนิ่ง มีการอภิปรายปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับจีน¹

- กรณีการเกิดเหตุการณ์ที่บ้านนาทราย อำเภอบึงกาฬ จังหวัดหนองคาย ซึ่งหมู่บ้านนายทรายถูกเผา และฝ่ายเจ้าหน้าที่ชี้แจงว่าเป็นการกระทำของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ แต่ชาวบ้านและกลุ่มประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (ปช.ปช.) ชี้ว่าเป็นการกระทำของเจ้าหน้าที่และตำรวจ ระหว่างวันที่ 24 มกราคม 2517²

- ระหว่างวันที่ 26-27 มกราคม 2517 นักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น จำนวน 5 คน ได้เข้าไปพบหัวหน้าผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ที่หมู่บ้านนาแก้ว จังหวัดหนองคาย และผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ได้ยื่นข้อเสนอผ่านนักศึกษา ขอจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้น โดยเปิดเผยและขอให้ ซีไอเอ และฐานทัพอเมริกาออกจากประเทศไทย³

- วันที่ 26 เมษายน 2517 ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาฯ ได้นำชาวบ้านนาหินกรอง เข้ากรุงเทพฯ เรียกร้องให้ทางการชดใช้ค่าเสียหาย เพราะหมู่บ้านถูกเผาขณะที่เจ้าหน้าที่ต่อสู้กับผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์⁴

- ระหว่างวันที่ 10-16 กรกฎาคม 2517 คณะรัฐศาสตร์และคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้จัดนิทรรศการทางวิชาการเรื่อง "สังคมนิยม" เพื่อให้นิสิตนิสิตนักศึกษาและประชาชนมีความเข้าใจถึงหลักการของสังคมนิยมอย่างถูกต้อง วิเคราะห์

¹ สยามจดหมายเหตุ บันทึกข่าวสารและเหตุการณ์ 1 (มกราคม 2519), หน้า 18.

² เรื่องเดียวกัน.

³ เรื่องเดียวกัน.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 27.

การดำเนินงานของระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมที่ใช้ในประเทศต่าง ๆ มาพิจารณาเปรียบเทียบกับประเทศไทย¹

- ระหว่างวันที่ 13-14 กุมภาพันธ์ 2518 ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาฯ และแนวร่วมต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ ได้จัดให้มีการชุมนุมอภิปรายที่สนามหลวง เรียกร้องให้รัฐบาลยกเลิกประหัตถ์การบริษัทยาสูบ และออกแถลงการณ์เรื่อง "กรณีถังแดง" ให้รัฐบาลหยุดกองอำนาจการรักษาคความมั่นคงภายใน (กอ.รมน.) เพื่อให้ยุติการสังหารประชาชนในการปราบปรามคอมมิวนิสต์แนวหน้าเหวี่ยงแห และให้คำเสียหายแก่ครอบครัวผู้เสียชีวิต ในการโศกนาฏกรรมเรื่อง "ถังแดง" ก็ได้มีประชาชนจังหวัดชลบุรีมาเล่าข้อเท็จจริง โดยนายพินิจ จารุสมบัติ รองเลขาธิการฝ่ายการเมือง ศูนย์กลางนิสิตฯ พร้อมชาวบ้านจังหวัดชลบุรี ได้ร้องเรียนขอความเป็นธรรมต่อ พล.ต.ต. อรรถสิทธิ์ สีสันสุนทร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และท่านก็รับที่จะเร่งดำเนินการสืบสวน²

- วันที่ 8 มีนาคม 2518 ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาฯ ได้จัดนิทรรศการฯ แห่ง กอ.รมน. ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และระบุว่ามูลเหตุที่มีการปราบปรามคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยสืบเนื่องมาจากเหตุผู้โคมิโนของสหรัฐอเมริกา ที่ต้องการปิดล้อมจีนและการปลุกผีคอมมิวนิสต์

เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ขบวนการนักศึกษาได้แสดงออก โดยการเรียกร้องความเป็นธรรมต่อรัฐบาลให้ดำเนินการแก้ไขกฎหมายที่เกิดขึ้นนั้น ได้ทำให้ประชาชนโดยทั่วไปมองว่านักศึกษาเป็นพวกซ้าย มีการใส่ร้ายป้ายสีว่าขบวนการนักศึกษาเป็นคอมมิวนิสต์ เป็นพวกซ้าย โดยเฉพาะ "กรณีบ้านนาทราย" ที่นายธีรยุทธ บุญมี ผู้นำนักศึกษาคนหนึ่งได้เรียกร้องให้ทางราชการให้ความยุติธรรมแก่ชาวบ้านนาทราย ได้ถูก พล.ท. สายหยุด เกิดผล ผอ. กอ.รมน. กล่าวหาว่าเป็นคนเลี้ยวซ้าย การกล่าวหาขบวนการนักศึกษาว่าเป็นพวกเลี้ยวซ้าย ได้ทำให้ประชาชนทั่วไปเข้าใจว่าคนเหล่านี้เป็นพวกคอมมิวนิสต์ ก่อให้เกิดกลุ่ม

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 34.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 54.

ต่อต้านหลังนักศึกษากลุ่มต่าง ๆ ขึ้นมาอย่างมากมาย ได้แก่ ขบวนการปฏิรูปแห่งชาติ ศูนย์อาสาชัวะแห่งประเทศไทย ศูนย์อาสาชัวะเสรี กลุ่มนวมพล กลุ่มกระหิงแดง กลุ่มพิทักษ์ชาติไทย สหพันธ์นักศึกษาคู แนวนร่วมต่อต้านเผด็จการจักรวรรดินิยมคอมมิวนิสต์ กลุ่มประชาชนผู้รักชาติไทย กลุ่มวิหคสายฟ้า กลุ่มลูกเสือชาวบ้าน กลุ่มเยาวชนเสรีและหญิงไทย กลุ่มกรรมการแท็กซี่ กลุ่มอาสาแนวร่วมบางซ่อน กลุ่มวัดสะพานพระโขนง กลุ่มประสานงานความมั่นคงแห่งประเทศไทย กลุ่มกรรมกรสามล้อ กลุ่มประชาธิปไตยสถานีวิทยุยานเกราะ เป็นต้น¹ รวมทั้งเกิดการต่อต้านโครงการเผยแพร่ประชาธิปไตยของขบวนการนักศึกษาในบางแห่งถึงกับไม่ยอมรับรองความปลอดภัยของนักศึกษาในการเผยแพร่ประชาธิปไตยและขับไล่นักศึกษาออกจากหมู่บ้าน เช่น กรณีเกิดการต่อต้านนักศึกษาที่อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2518 ประชาชนกลุ่มหนึ่งได้นุกเฆารรถและปิดล้อมโรงเรียนที่กลุ่มนักศึกษาที่เรียกตัวเองว่า "กลุ่มประชาบาลเพื่อประชาชน" ใช้เป็นที่สมมนา ณ โรงเรียนบ้านต้นแก้ว ตำบลขุนคง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ทำให้ต้องยุติการสมมนากลางคัน เนื่องจากประชาชนโกรธแค้นในข่าวที่ว่ากลุ่มสมมนาหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ² และกรณีที่ยุบศูนย์เผยแพร่ประชาธิปไตยที่จังหวัดหนองคาย เป็นต้น³

ประการที่สาม การที่ขบวนการนักศึกษาประสบความสำเร็จในการสร้างจิตสำนึก "คำนึงถึงส่วนรวม" "รับใช้ประชาชน" "เพื่อมวลชน" ในหมู่นักศึกษาเองและในหมู่ประชาชนบางกลุ่มเท่ากับเป็นการปะทะกับระบบความคิดและความเชื่อเก่า และในขณะเดียวกันการเสนอแนวความคิดใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม โดยไม่เหลือเค้าโครงเดิมไว้ ทำให้ประชาชนทั่วไปตามไม่ทันกับแนวความคิดของนักศึกษาฝ่ายก้าวหน้า และเป็นการเปิดโอกาสให้ฝ่ายตรงข้ามใช้ประโยชน์จากอุดมการณ์เก่าที่เชิดชูคำขวัญ "ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์" ใส่ร้ายป้ายสีว่าขบวนการนักศึกษาพยายามทำลายสถาบันหรือไม่มีศาสนา ฯลฯ ทำให้ประชาชนเสื่อมศรัทธาในขบวนการนักศึกษา

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 285

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 80.

³ ประชาธิปไตย (28 เมษายน 2517), หน้า 1.

ประการที่สี่ การที่ขบวนการนักศึกษาให้ความสำคัญต่อพลังมวลชนพื้นฐานจนละเลยพลังมวลชนอื่น ๆ เช่น กลุ่มข้าราชการ กลุ่มธุรกิจ ประชาชนชั้นกลาง ฯลฯ ทำให้ชนชั้นกลางในเมืองเริ่มที่ตัวออกห่างจากขบวนการนักศึกษา และจากการที่นักศึกษาได้เข้าไปสัมผัสชีวิตจริงของกรรมกร ชาวนาชาวไร่ ท่ามกลางการต่อสู้และประสบการณ์ที่นักศึกษาได้รับกัน ได้ผลักดันให้พวกเขาไปสู่ขั้วสรุปทางการเมืองและอุดมการณ์ที่สอดคล้องกับแนวความคิดต่าง ๆ ที่พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ส่งผ่านมาตามสายจัดตั้งและที่เผยแพร่ตามหนังสือนิเทศสารรายสัปดาห์ต่าง ๆ ขบวนการนักศึกษาจึงถูกมองว่าเป็นพวกคอมมิวนิสต์หรือสมาชิกฝ่ายสังคมนิยม

ประการที่ห้า หลังจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ได้เกิดความขัดแย้งในขบวนการนักศึกษา การที่ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาฯ สามารถเป็นผู้นำในการ โฉนดล้มรัฐบาลเผด็จการ ได้สำเร็จ นโยบายของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาฯ ได้รับการยอมรับจากนักศึกษาส่วนใหญ่ แต่เมื่อโฉนดล้มรัฐบาลเผด็จการ ได้สำเร็จ ปัญหาที่ขบวนการนักศึกษาเผชิญอยู่ที่คือ ขบวนการศึกษาดูจะมีบทบาททางการเมืองอย่างไร แนวทางการแก้ปัญหาของประเทศควรเป็นอย่างไร จะใช้แนวทางประชาธิปไตยหรือแนวทางสังคมนิยม ทำให้แนวความคิดของนักศึกษาแตกต่างกันออกไป ก่อให้เกิดความขัดแย้งและความแตกแยกในขบวนการนักศึกษาเอง ซึ่งในช่วงก่อนหน้า 14 ตุลาคม 2516 นั้น นักศึกษาต่างก็มีค่าเฝ้าร่วมกัน เกี่ยวพันเสรีภาพ ซึ่งเป็นค่านิยมทางนามธรรม ไม่มีผลประโยชน์ที่ขัดแย้งกันอย่างเด่นชัด แต่ภายหลัง 14 ตุลาคม 2516 เป็นต้นมา การต่อสู้ในสังคมไทยเป็นการต่อสู้แบบกลุ่มผลประโยชน์ และการต่อสู้ระหว่างชนชั้น เช่น กรณีของกรรมกรและชาวนา นักศึกษาเริ่มมีความคิดเห็นที่แตกแยกกันในข้อที่ว่านักศึกษาฝ่ายก้าวหน้า ซึ่งเป็นคนกลุ่มน้อย เข้าใจดีว่าการที่มีรัฐธรรมนูญเท่านั้นยังไม่พอ จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม การศึกษา ฯลฯ เพื่อผลประโยชน์คนยากจน ในขณะที่เดียวกันนักศึกษาฝ่ายขวา ซึ่งเป็นนักศึกษาส่วนใหญ่จะมีความรู้สึกว่าการต่อสู้กันเองของประชาชนระหว่างชนชั้น เป็นการทำลายความสามัคคี เป็นการขัดต่อระเบียบกฎหมายบ้านเมือง พวกนี้จึงเริ่มหนีนักศึกษาฝ่ายก้าวหน้าไม่ได้ และเริ่มมีการขัดแย้งกันขึ้น ทำให้การสนับสนุนจากนักศึกษาส่วนใหญ่ลดน้อยลง เพราะเป็นการยัดอุดมการณ์ที่นักศึกษาส่วนใหญ่ตามไม่ทัน เป็นผลทำให้การดำเนินงานของขบวนการนักศึกษาขาดการสนับสนุนและการยอมรับในหมู่ศึกษาก้าวไป

ดังนั้น ขบวนการนักศึกษาในช่วงนี้จึงเริ่มไม่ได้รับการยอมรับจากนักศึกษาและประชาชน ในขณะที่เดียวกัน ประชาชนได้หันไปเรียกร้องและสนับสนุนหลังทางทหาร เพื่อให้เข้ามาเป็นผู้รักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง เป็นการเปิดโอกาสให้ฝ่ายทหารและกลุ่มหลังเก่าทางการเมืองพยายามหาโอกาสช่วงชิงอำนาจทางการเมืองให้กับกลุ่มคน

ขบวนการนักศึกษากับความขัดแย้งด้านอุดมการณ์ทางการเมือง

1. นักศึกษากับอุดมการณ์ทางการเมืองหลัง 14 ตุลาคม 2516

บรรยากาศทางการเมืองภายหลัง 14 ตุลาคม 2516 เป็นบรรยากาศที่ค่อนข้างมีเสรีภาพในทางปัญญาและการแสดงออก ในขณะที่เดียวกันลักษณะดังกล่าวนี้ก็ได้นำความตึงเครียดระหว่างขบวนการนักศึกษากับกลุ่มหลังอำนาจเก่าในสังคม การที่ขบวนการนักศึกษาทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของการเคลื่อนไหวต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมในสังคม ได้นำไปสู่การเผชิญหน้ากันของทั้งสองฝ่ายมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการที่ขบวนการนักศึกษาไม่ยอมรับคำนิยามเก่า ๆ มีการท้าทายอำนาจรัฐ ไม่ยอมจำนนและไม่ยอมเชื่อฟังต่อผู้มีอำนาจหรือมีอิทธิพล ประกอบกับได้มีการนิยมชมชอบอุดมการณ์สังคมนิยมและเชื่อว่าจะนำมาใช้แก้ปัญหาสังคมไทยได้ ขบวนการศึกษามองว่า พวกคนมีหน้าที่รับใช้มวลชน ต้องการมีชีวิตที่เรียบง่าย ไม่เอาโรคเอาเปรียบผู้อื่น ต่อต้านรัฐที่กดขี่และสถาปนารัฐที่เป็นธรรม ยิงทำให้กลุ่มหลังเก่าทางการเมืองและกลุ่มอนุรักษนิยมพยายามสร้างกระแสต่อต้าน และหาทางทำลายล้างขบวนการนักศึกษา โดยใช้วิธีการอันรุนแรง นับแต่การลอบวางระเบิด การข่มขู่คุกคาม การลอบสังหาร ตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2517-กันยายน 2519 ได้มีการลอบสังหารผู้นำชาวไร่ชาวนา 32 คน นักการเมือง 3 คน นักเรียนนักศึกษา 15 คน¹

¹ โปรดดูรายละเอียดผู้ถูกลอบสังหารทางการเมืองได้ใน ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ, "ภาคผนวก : ผู้ถูกลอบสังหารทางการเมือง," สังคมและการเมืองไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งพิทยา, 2520), หน้า 111-115.

การคอมมิวนิสต์ที่รุนแรงดังกล่าว เริ่มทำให้ขบวนการนักศึกษาผู้รักชาติหวัด "ประชา
ธิปไตยแห่งประเทศไทย" ที่ดำเนินอยู่ ความล่าช้า ความไม่มีประสิทธิภาพแผนศึกษาในวงราช
การ การออกไปล้มล้างปัญหา ความไม่เป็นกรรมต่าง ๆ ทั้งในเมืองและชนบท ทำให้ขบวน
การนักศึกษาฝ่ายก้าวหน้าเริ่มเปลี่ยนหน้ากับ การต่อสู้โดยใช้การประท้วงกับบังคับรัฐบาล จะ
เห็นได้ว่าขบวนการนักศึกษาในช่วงนี้ได้รับ ผลอุดมการณ์สังคมนิยม ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อรับใช้
มวลชนที่ทุกข์ยาก ต่อต้านการกดขี่ นิสิตนัก ศึกษากลุ่มต่าง ๆ ได้หันมาจัดพิมพ์เอกสารและ
หนังสือประเภทเทศน์ปฏิการ เมืองแนวสังคมนิยม บทกวีเพื่อชีวิต และวรรณกรรมเพื่อชีวิตเป็น
จำนวนมากทำการเผยแพร่ไปในหมู่นักศึกษาและประชาชนทั่วไป

จากการวิเคราะห์ "เนื้อหาหนังสือไทยที่เกี่ยวกับการเมืองช่วง 14 ตุลาคม
2516 ถึง 26 มกราคม 2518" กล่าวได้ว่าจากจำนวนหนังสือที่เกี่ยวกับลัทธิการเมืองทั้ง
หมด 94 เล่ม มี 39 เล่มที่จัดพิมพ์โดยนิสิตนักศึกษา อีก 55 เล่มพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ต่าง ๆ
และที่จัดพิมพ์โดยนิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่มีเนื้อหาเกี่ยวกับลัทธิคอมมิวนิสต์มากกว่าลัทธิอื่น ๆ
การเผยแพร่ความคิดสังคมนิยมเป็นไปอย่างกว้างขวางและเปิดเผย หนังสือก้าวหน้ามักจะ
ขายดี คืออยู่ในระหว่าง 3,000-5,000 ฉบับ หนังสือหลายเล่มจะพิมพ์หลายครั้ง และมี
ยอดขายเป็นหมื่น มีการแปลแนวความคิดทางการเมืองของมาร์กซ์ เองเงิลส์ เมฆา
เจ็ลตุง เทกูวารา

และในการจัดนิทรรศการเงินแดง ที่หอประชุมโพยมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ก็ได้
มีการตีพิมพ์หนังสือวิชาการที่ถือว่าเป็นของดองห้าม เช่น ปรัชญาของลัทธิมาร์กซ์-เลนิน
ปรัชญานิพนธ์ของเมฆาเจ็ลตุง ในการจัดนิทรรศการ "การต่อสู้ทางวรรณกรรมกับเหตุการณ์

บุญเรือน เข็มหม่อม, "การวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือภาษาไทย ที่เกี่ยวกับการ
เมือง ที่จัดพิมพ์ขึ้นตั้งแต่วันที่ 14 ตุลาคม 2516 ถึง 15 มกราคม 2518" (วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทอักษรศาสตรบัณฑิต แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2519), หน้า 51.

14 ตุลาคม " ได้มีการนำ อาผลงานและชีวิตของนักเขียนเพื่อประชาชนมาถ้อย โดย เจหาะงานเขียนของศรีบูรพา¹ อินทรายุทธ จิตร ภูมิศักดิ์ และในงานเขียนของจิตร ภูมิศักดิ์ เรื่อง "โฉมหน้าศักดินาไทย" ได้เสนอวิธีตีความทางประวัติศาสตร์ใหม่ที่ ปฏิเสธแนวทางการศึกษาแบบพงศาวดารที่สถาบันกษัตริย์เป็นศูนย์กลาง มาเป็นการเขียน ประวัติศาสตร์ที่ให้ความสำคัญแก่ประชาชน ให้ความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง นอกจากนี้ยังได้เปิดโปงการทุจริตของศักดินาอย่างเป็นระบบด้วย มีการวิพากษ์ วิเคราะห์วรรณคดีไทย มีการออกหนังสือพิมพ์และนิตยสารที่ก้าวหน้า มีแนวทางยื่นหยัดเคียง ข้างประชาชน เช่น ประชาธิปไตย เสียงใหม่ อธิปไตย ปช.ปช. เสียงเยาวชน บัณฑิต วิชาญ เอเซีย มหาชน เป็นต้น

นอกจากนี้วรรณกรรม บทความหรือข้อวิจารณ์ปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ก็มักจะแสดงถึงการต่อต้านลัทธิทุนนิยม ความนิยมในลัทธิสังคมนิยม และการ ปฏิวัติตามแนวทางลัทธิมาร์กซ์-เลนิน และเหมา จ๋อตุง โดยมองว่าประชาชนผู้ยากไร้ ส่วนใหญ่ที่ถูกเอาเปรียบ คือ ชาวนาชาวจีน เช่นเดียวกับประเทศจีนซึ่งเป็นประเทศ เกษตรกรรมเช่นกัน จึงใช้ทฤษฎีการปฏิวัติเช่นเดียวกันได้ สภาพสังคมไทยก็ตกอยู่ภายใต้ การครอบงำของนายทุนต่างชาติ นายทุนใหม่ และพวกเจ้าของที่ดิน ซึ่งการเอาเปรียบชาวนา ชาวจีนในชนบท สังคมไทยจึงมีลักษณะคล้ายกับจีนก่อนการปฏิวัติ คือ เป็นแบบกึ่งเมืองขึ้น กึ่งศักดินา การกดขี่ของบรรดานายทุนและเจ้าของที่ดินเหล่านี้จะไม่มีทางหมดไปได้ โดยไม่ อาศัยการปฏิวัติของมวลชน เช่น ในงานเขียนของสุวัฒน์ วรดิลก เรื่อง "พิราบแดง" ได้มี การใส่แนวความคิดด้านสังคมและการเมืองในเชิงเปรียบเทียบระหว่างไทยกับจีนว่า

"สังคมไทยในขณะนี้ เหมือนสังคมจีนก่อนมีการปฏิวัติของประชาชน..... ระบบเผด็จการทหารที่ปกครองประเทศไทยเวลานี้ก็ไม่ผิดกับระบบของเจียงไคเช็คที่ปกครองประเทศจีน จะมีเงื่อนไขแตกต่างกันบ้างก็ เห็นจะเป็นเพียงความตื่นตัวของประชาชนไทยในทางการเมืองนี้มากกว่าประชาชนจีน.... ระบบศักดินา

¹ ศรีบูรพา (ขามเฒ่า), แลใบข้างหน้า (ภาคปฐมวัย). (พระนคร : บริษัท บพิธ จำกัด, 2517), หน้า 253.

คงดำรงอยู่อย่างเหนียวแน่น ขุนนางข้าราชการยังคงเป็นชน ชั้นระดับสูงอยู่ เหลืออาณาประชาราษฎร์.... ในการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงใด ๆ นั้นหากเป็น เพียงเฉพาะหลักการหรือตัวอักษรก็ไร้ประโยชน์ การปฏิวัติเปลี่ยนแปลงที่แท้จริงจะต้องเปลี่ยนโครงสร้างเก่า ๆ ของสังคมให้หมดสิ้นเพื่อสร้างสังคมใหม่ที่ขึ้นมาแทนที่"¹

งานเขียนในช่วงนี้มีมักจะเป็น เรื่องความยากลำบากและการถูกขูดรีดของชาวนา ชาวไร่และประชาชนผู้ยากไร้ มีการนำเอางานเขียนของจิตร ภูมิศักดิ์ มาเผยแพร่อีกครั้ง และได้รับความนิยมชมชอบในหมู่นักศึกษาก้าวหน้าทั้งหลาย มีคอนหนึ่งกล่าวว่

"เบ็บข้าวทุกครวาคำ	จงสู้จาเป็นอาจีน
เหง็ลฎที่สูกิน	จึงก่อเกิดมาเป็นคน
ข้าวนี้จะมีรส	ให้ชนชิมทุกชนชั้น
เบ็องหลังสิทุกขทน	หังขมที่นจน เขียวคาว
จากแรงมาเป็นรวง	ระหะทางนั้นเหยียดหวา
จากรวงเป็นเม็ดพราว	ล้วนทุกข์ยากลำบากพัน" ²

และในบทวีของ สุระ รัตนมัย เรื่อง "สงครามประชาชน" เน้นถึงการเพิ่ม หลังให้กับการต่อสู้ และการเข้าร่วมกับชาวนากรรมกร โดยเชื่อว่าสังคมเปลี่ยนแปลงได้ก็ ด้วยการลุกขึ้นยืนหยัดต่อสู้และด้วยแรงหนุนจากมวลชน กรรมกรและชาวนา มีคอนหนึ่งกล่าว ว่า

¹อ้างในศิษย์ สัมภาษณ์, วรรณกรรมการเมืองไทย 14 ตุลาคม 2516-6 ตุลาคม 2519 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, 2521), หน้า 71.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 53.

"ดาวคนจนบนฟ้า	รุ่งแสง
สักดาวตะวันตก	ส่องหล้า
เคลื่อนคลื่นพายุแรง	ปฏิวัติ
ซัดทรงรบขึ้นท่า	ผูกไว้ปลายเป็น
ฆ้อน ค้อนกลมเกลียวมัน	ผนึกกันหัวสกุล
พริ้งพร้อมมหาผล	ทัณฑ์จนคือทัณฑ์ธรรม
สงครามแห่งชนชั้น	มีเท่านั้นที่ต้องทำ
โคลนล้มคนระยำ	ด้วยคาบหอกกระบกลมใน" ¹

จากกระแสการต่อต้านของกลุ่มพลังอำนาจเก่าและพวกอนุรักษนิยมที่ให้ความรุนแรงได้ทำให้นิสิตนักศึกษา วิทยาลัยน้อมผ่านก้าวหน้า เริ่มหันไปหาแนวทางการต่อสู้ด้วยวิถีการปฏิวัติ บทความหรือหนังสือที่ออกมาในขณะนี้ เน้นการให้ความรุนแรง ได้กลับ ตัวอย่าง เช่น ในบทวิเคราะห์ "กรณีถังแดง" ซึ่งเป็นการจับคู่ก่อการร้ายทางภาคใต้มาและ เฝ้ามองหาจุด มีการกล่าวเน้นถึงการต่อสู้ด้วยอาวุธว่า

"ก็ในเมื่อมันใช้กฎหมายไป เป็นเรื่องมีเลือดมีน้ำแล้ว
ก็ถึงเวลาที่ประชาชน จะต้องจับปืนประจัญบานกับมันแล้ว"²

หรือบทความในหนังสืออิมิตต์ ฉบับวันที่ 4-6 มีนาคม 2518 โดยพันธุศักดิ์ รังสี โนนชัย ได้เทียบบทความโลก ระบุว่าฝ่ายก้าวหน้าให้ความรุนแรงได้ตลอดอำนาจรัฐบ้าง โดยชี้ว่า

"... ความรุนแรงคือกระบวนการในการเปลี่ยนแปลงเท่านั้น สรรพสิ่ง
ล้วนเปลี่ยนแปลง นี่คือสังขาร การเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีความขัด

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 67.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 68.

แย้ง เมื่อขัดแย้งก็ต่อสู้กัน ความรุนแรงเป็นสิ่งที่แฝงอยู่ในการต่อสู้ทำให้การต่อสู้ยุติลงและ ความขัดแย้งก็จะถูกขจัดไป ทำให้คุณภาพของสิ่งนั้นเปลี่ยนแปลงไปสู่ระดับใหม่ จะเห็นได้ว่า "ความรุนแรง" เป็นเพียงกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ ...เมื่อประชาชน ตระหนักดีว่าการต่อสู้ด้วยวิธีอื่นง่าเป็นการต่อสู้ที่ไม่ได้ผล และสูญเสียชีวิตเป็นอันมาก ประชาชนก็เริ่มใช้ความรุนแรงบ้าง เพื่อตอบโต้กับชนชั้นปกครองแบบมาไม่ไหนไปไม่มีนั้น "มันป็นเราก้ป็น" เพื่อป้องกันมิให้เกิดการสูญเสียชีวิตและเพื่อให้ชัยชนะของประชาชนมีหลักประกัน นักรบแห่งกองทัพประชาชนจักต้องปลุกระดมมวลชนให้ตื่นขึ้น อาสาเป็นแนวหน้าของกองทัพประชาชน โลดดลาเข้าบดขยี้ศัตรูของประชาชนด้วยความรุนแรง มีแต่ท่าอย่างนี้เท่านั้นสังคมจึงจะเปลี่ยนแปลงและอำนาจรัฐจึงจะเป็นของประชาชนอย่างแท้จริงได้"¹

สุชาติ สวัสดิ์ศรี ก็ได้แสดงทัศนะในบทความที่เขาเสนอเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2518 เรื่อง "14 ตุลาเลือด" โดยเขียนว่า

"...ขอพวกเราจงจำนห เร็ยอันเจ็บปวดไว้สั่งสอนลูกหลาน ให้พวกเขาได้มันคงกล้าต่อสู้ซึ่งชัยและทำลายความไม่เป็นธรรมให้สูญสิ้นไปจากแผ่นดิน ด้วยส่วนลึกของหัวใจ จากในเมืองถึงในป่า จากไร่นาถึงโรงงาน จากโรงงานถึงโรงเรียน เลือดย่อมต้องแลกกับเลือด"²

จากการเผยแพร่แนวความคิดสังคมนิยมและแนวทางการปฏิวัติในแนวกว้างและเปิดเผยเช่นนี้ ได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมในกลุ่มคนหนุ่มสาว โดยหันกลับมาศึกษาและยึดมั่นในแนวคิดเกี่ยวกับ "ศึกปะเพื่อชีวิต" และ "ศึกปะเพื่อประชาชน" ซึ่งเป็นประเด็นที่เคยถูกปราบปรามในสมัยของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในช่วงนี้ได้มีการเผย

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 65

² เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

แพร่แนวทางนี้อย่างจริงจัง มีการนำนวนิยายแนวเพื่อชีวิต เช่น ปีสัจ, ความรักของวัลยา แลไปข้างหน้า มาตีพิมพ์ใหม่ เป็นการดึงดูดความสนใจในหมู่ผู้ที่รักความเป็นธรรม นักเขียน นิสิตนักศึกษา เพื่อให้พวกเขาพัฒนาจิตสำนึกทางการเมืองสูงขึ้นไปรับใช้มวลชน คนตรีและ ศิลปะการแสดงเพื่อชีวิตก็ได้พัฒนาไปอย่างกว้างขวางทั้งปริมขมและคุณภาพ สะท้อนภาพ สังคม เห็นอกเห็นใจผู้ถูกเอารัดเอาเปรียบและความไม่เป็นธรรมต่าง ๆ เช่น ในเพลงคน กับความ^{เจ็บ} เพลงเขียนข้าว เป็นต้น

2. ความขัดแย้งค่านิยมการณระหว่างนักศึกษา^{กับ}ฝ่ายอนุรักษ์นิยม

ในขณะที่นิสิตนักศึกษาและนักเขียนฝ่ายก้าวหน้าใช้อุดมการณ์ "สังคมนิยม" เป็น พื้นฐานในการต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมในสังคม ฝ่ายอนุรักษ์นิยมก็เริ่มตอบโต้ด้วยความรุนแรงอย่างเป็นระบบและจริงจังมากขึ้น โดยพยายามสร้างภาพให้เห็นว่านักศึกษาเป็นคอมมิวนิสต์ ปลุกระดมให้ผู้ฟังประชาชนเห็นภัยคอมมิวนิสต์ ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี กลอุบายของ คอมมิวนิสต์ เป็นต้น

แม้ว่าก่อนหน้านี้จะได้มีการต่อต้านขบวนการนักศึกษาอยู่บ้าง แต่ก็มีลักษณะต่างคนต่างทำและไม่ประสานงานกัน¹ ทั้งนี้ เพราะกลุ่มต่อต้านดังกล่าวปราศจากอุดมการณ์ที่แจ่มชัด ไม่มีลักษณะจัดตั้งที่แท้จริง ในช่วงปี 2518 ฝ่ายอนุรักษ์นิยมได้ใช้กลไกของรัฐต่อต้านขบวนการนักศึกษาเพื่อรักษาสถานภาพเดิมของตน และพยายามหยุดยั้งการเปลี่ยนแปลงทั้งในรูปของการต่อสู้ทางความคิด ทางอุดมการณ์ มีการออกหนังสือเพื่อตอบโต้อุดมการณ์สังคมนิยม หรือมาร์กซิสต์ และมีการแต่งเพลงปลุกใจ ให้เกิดความหวาดระแวงขบวนการนักศึกษาฝ่ายก้าวหน้า เช่น เพลงหนักแผ่นดิน, เราสู้, เบรียง เบรียง เสียงฟ้าฟาด ฯลฯ มีเพลง เหน็ดทูนวีรกรรมของทหาร เน้นคุณค่าของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เนื้อหาของอุดมการณ์ที่นำขึ้นมาปลุกเร้า^{นั้น}มีลักษณะเช่นเดียวกับอุดมการณ์ชาตินิยมทั่วไป ซึ่งเป็นเรื่องของการปลุกเร้าอารมณ์มากกว่า

¹ สาเหตุ เกิดผล และสมชัย รักวิจิตร, อนาคตไทย: ยุทธศาสตร์เพื่อการ
การต่อสู้ของชาติ (พระนคร : พิศัยประชา, 2520), หน้า 69.

เหตุผล ไม่มีการชี้ให้เห็นว่าปัญหาของสังคมเป็น อย่างไร และมีวิธีการแก้ไขอย่างกร มี การจัดอบรมข้าราชการตามโครงการส่งกรมจิตวิทยาที่มีเนื้อหา เน้นหนักด้านการต่อต้าน คอมมิวนิสต์ และคอกย้าจิตสำนึกความเชื่อเดิม เป็นต้น

จากการต่อสู้ของบรรดานิสิตนักศึกษา ชาวนาชาวลาวไร่ และกรรมกร กลุ่มหลัง ต่าง ๆ ในสังคมที่เรียกร้องความเป็นธรรมโดยการเผยแพร่ผลงาน วรณกรรม ที่เน้นลัทธิ สังคมนิยม ได้ก่อให้เกิดความหวาดระแวงในหมู่ "ทหาร" บางกลุ่มที่มีความใกล้ชิดกับ กลุ่มอนุรักษนิยม มีความเชื่อว่าการขยายตัว ทั้งในด้านการประท้วงและสิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ นั้นเป็นผลจากการแทรกแซงของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) จุดมการณ์ของ ฝ่ายทหาร คือ ชาตินิยมที่เน้นการอุปถัมภ์ของชาติ ความมั่นคงของชาติ ศาสนาและพระ มหาคษัตริย์ มีการใช้สื่อมวลชนที่สำคัญ ๆ เช่นวิทยุ โทรทัศน์ เป็นเครื่องมือนัดหมายการ นักศึกษา เช่น สถานีโทรทัศน์ช่อง 5 ของกองทัพมกได้จัดรายการ "สนทนาประชาธิปไตย" กล่าวถึงขบวนการนักศึกษา และการประท้วงต่าง ๆ ว่าเป็นเรื่องที่ไม่สม योगกันและเป็นภัย อย่างมากต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ นอกจากนี้สถานีวิทยุยานเกราะ ได้มี รายการวิทยุโจมตี ขบวนการนักศึกษา นักการเมืองฝ่ายก้าวหน้าที่มีนโยบายสังคมนิยม รายการของวิทยุยานเกราะ ได้ถูกถ่ายทอดไปยังสถานีวิทยุอื่น ๆ ที่รวมกันเป็นขบวนการวิทยุ เสรี และได้มีการพยายามที่จะตีประเด็นในพุทธศาสนาใหม่ให้สอดคล้องกับความต้องการ ของรัฐ เช่น การที่พระกิตติวุฒโฑ ให้สัมภาษณ์ตีความพระสูตรในเรื่องเกี่ยวกับ "การฆ่า" ให้สอดคล้องกับความต้องการที่จะทำลายขบวนการฝ่ายซ้ายว่า ฆ่าคอมมิวนิสต์นั้นนอกจากจะ ไม่บาปแล้วยังถือว่าได้บุญด้วย¹ ซึ่งก่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์กันมากกว่าพระกิตติวุฒโฑได้ ให้สัมภาษณ์ เช่นนั้นจริงหรือไม่ และถ้าเป็นความจริงจะเป็นการผิดธรรมวินัยหรือไม่อย่างไร

ความขัดแย้งทางอุดมการณ์เริ่มรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ในขณะที่ฝ่ายอนุรักษนิยมใช้ กลไกของรัฐและอำนาจตามกฎหมายที่มีอยู่ จัดการอย่างเด็ดขาดและรุนแรงกับขบวนการนัก

¹ จตุรัส วันที่ 29 มิถุนายน 2519 และประสาธน์ วันที่ 22 มิถุนายน 2519.

ศึกษา ประชาชนที่รักประชาธิปไตยทั้งหลาย ขบวนการนักศึกษาเองก็ได้ เริ่มสูญเสียความศรัทธาจากประชาชนทั่วไป อันเนื่องมาจากข้อกล่าวหาว่ามีการโกง เงินบริจาคของประชาชนในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม การทะเลาะเบาะแว้งภายในขบวนการนักศึกษา และการเข้าแทรกแซงในกิจกรรมทางการเมืองการปกครองมากเกินไป จะเห็นได้ว่าในช่วงปี 2519 อุณหภูมิของฝ่ายขวาสามารถแผ่ขยายได้กว้างขวางกว่า จากการเลือกตั้งในเดือนเมษายน 2519 พรรคการเมืองหลายพรรคที่ได้ประกาศนโยบายเอนเอียงไปในทางสังคมนิยม ก็ใช้นโยบายไปในทางขวา มากขึ้น เช่น พรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งประกาศใช้นโยบายสังคมนิยมอ่อน ๆ กลับมาประกาศว่าทางพรรคได้ใช้นโยบายกลาง ๆ แทน และในขณะเดียวกันพรรคฝ่ายซ้าย เช่น พรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย พรรคแนวร่วมสังคมนิยม และพรรคฝ่ายก้าวหน้า เช่น พรรคหลังใหม่ ได้ถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ ทำให้ความนิยมลดลงอย่างรวดเร็ว ดังเช่นในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 4 เมษายน 2519 พรรคการเมืองทั้ง 3 พรรค ต้องสูญเสียที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรจากทั้งหมด 34 ที่มาเหลือเพียง 6 ที่นั่ง การที่ทางฝ่ายขวาสามารถพลิกฝั่งค่านิยมอุณหภูมิของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น เนื่องจากการนำเอาสิ่งที่ประชาชนมีความชื่นชม ศรัทธา และเคารพนับถือเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว คือ ศาสนา ศาสนา และพระมหากษัตริย์ มาปลูกฝังใหม่ให้เ็นระบอบมากขึ้น จนสามารถสร้างกลุ่มหลัง ขึ้นมาเพื่อสนับสนุนอุณหภูมินี้ได้อย่างเข้มแข็ง ซึ่งในที่สุดความขัดแย้งทางอุณหภูมิได้ก่อให้เกิดการปะทะกันระหว่างนักศึกษาระชาชนกับกลุ่มอนุรักษนิยมขวาจัด ในระบบการเมืองที่นำไปสู่เหตุการณ์รุนแรงกรณีสี่ 6 ตุลาคม 2519

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ สายหยุด เกิดผล และสมชัย รักรวิจิตร, อนาคตไทย: บทศาสตร์เพื่อการดำรงอยู่ของชาติ, หน้า 72.

3. เหตุการณ์รุนแรง 6 ตุลาคม 2519

สภาพความขัดแย้งทางการเมืองในช่วงปี 2516-2519 จึงเป็นปรากฏการณ์ที่น่าวิตกที่สุด เนื่องจากเป็นการแตกแยกในทางความคิดทางการเมืองที่แตกแยกออกเป็น 2 ขั้ว และมีลักษณะของการประชันหน้ากัน การแตกแยกดังกล่าวก็คือ การแตกแยกของกลุ่มฝ่ายขวาและฝ่ายซ้ายซึ่งมีความแตกต่างกันในด้านอุดมการณ์ โดยฝ่ายขวามองดูฝ่ายซ้ายหรือฝ่ายก้าวหน้า ว่าเป็นกลุ่มที่เป็นภัยต่อสังคม เป็นคอมมิวนิสต์ ที่มุ่งทำลายชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ส่วน ฝ่ายซ้าย ก็มองดูฝ่ายขวาว่าเป็นพวกปฏิวัติการที่พยายามหยุดการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ยังมีความขัดแย้งทางผลประโยชน์และอำนาจทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองและผู้นำทางการเมืองทหารที่รอลอยจิ้งหะในการปะทุ

ในที่สุดความไม่พอใจของฝ่ายขวาที่มีต่อฝ่ายซ้ายก็มาถึงจุดสูงสุด โดยมีขบวนการนักศึกษาเป็น เครื่องทอดสคมหลังอำนาจของคน เริ่มจากการยินยอมให้จอมพลประภาส จารุเสถียร เดินทางเข้ามาในประเทศไทยเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2519 ซึ่งก่อนหน้านั้นเมื่อวันที่ 27 ธันวาคม 2517 จอมพลถนอม กิตติขจรและท่านผู้พิงจกงกล กิตติขจร ได้สละถอยเดินทางเข้าประเทศมาครั้งหนึ่งแล้ว ทำให้เกิดการต่อต้านโดยนักศึกษาและประชาชน น่ายก รัฐมนตรีได้ เรียกประชุมคณะรัฐมนตรีและบุคคลสำคัญฝ่ายทหารและตำรวจ ที่ประชุมมีมติให้ส่งตัวจอมพลถนอม กิตติขจรและท่านผู้พิงจกงกล กิตติขจร พร้อมด้วยขุนโสภิตบรรณาภิรักษ์ บิดา เดินทางออกไปหาที่สิงคโปร์ และห้ามยุ่งเกี่ยวกับการเมือง การเดินทางเข้าประเทศของจอมพลประภาส จารุเสถียร เป็นเหตุให้นักศึกษา ประชาชนเกิดความไม่พอใจ หากการชุมนุมประท้วงที่สนามหลวง รัฐบาลจำต้องยอมให้จอมพลประภาส จารุเสถียร เดินทางออกนอกประเทศ เพื่อให้สถานการณ์ตั้ง เครียดคลี่คลายลง

ต่อมากลางเดือนกันยายน 2519 จอมพลถนอม กิตติขจร ได้บรรพชาเป็นสามเณรที่ประเทศสิงคโปร์ และเดินทางเข้ามาหาที่อุปสมบทเป็นพระภิกษุที่วัดบวรนิเวศวิหาร โดยมีสมเด็จพระญาณสังวร เป็นองค์อุปัชฌาย์ โดยให้เหตุผลในการเดินทางเข้ามาครั้งนี้ว่า เพื่อขอบวชให้บิดาซึ่งกำลังป่วยอยู่ ทางสถานีวิทยุ ยามเกราะได้นำเอาคำปราศรัย

ของจอมพลถนอม กิตติขจรมาออกอากาศ ยืนยันเจตนาในการกลับเข้ามาในประเทศไทย
ตั้งความตอหนึ่งว่า

"... พี่น้องชาวไทยที่รักชาติทั้งหลาย ข้าพเจ้าขอชี้แจงให้ทราบทั่วกันว่า การ
กลับเข้ามาในประเทศไทยบ้านเกิดเมืองนอนอันเป็นที่รักยิ่งของข้าพเจ้านั้นข้าพเจ้า
ได้เข้ามาอย่างถูกต้องตามกฎหมายของบ้านเมือง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร
ไทย หลังจากที่ได้ออกไปอยู่นอกประเทศเป็นเวลาเกือบสามปี โดยที่ไม่มี
มีผู้หนึ่งผู้ใดมาบีบบังคับให้ข้าพเจ้าเดินทางออกไปเพราะเหตุการณ์ 14 ตุลาคม
เลย การที่ข้าพเจ้าเดินทางออกไปนั้นเป็นการสนองพระราชดำริที่ทรงเห็นว่า
หากข้าพเจ้าเดินทางออกไปเสียชั่วระยะหนึ่งเป็นการชั่วคราวอาจจะทำให้บ้าน
เมืองคลี่คลายไปในทางที่ดีได้รวดเร็ว... นอกจากนั้นสาเหตุสำคัญยิ่งประการ
หนึ่งในการกลับเข้ามานี้ก็เพราะอาการป่วยของคุณพ่อข้าพเจ้า หดหนักลงมาก
เพราะโรครา ประกอบกับโรคอื่นแทรกแซงด้วย และท่านยังได้เคยขอร้องให้
ข้าพเจ้าอุปสมบทในพระบรมพุทธศาสนาให้ท่าน..."¹

การเดินทางกลับเข้าประเทศของจอมพลถนอม กิตติขจร ในครั้งนี้ ได้ก่อให้เกิด
ความไม่พอใจในหมู่ปัญญาชนและประชาชนเป็นอันมาก ทางศูนย์กลางนิสิตฯ โดยนายสุธรรม
แสงประทุม ได้จัดประชุมกลุ่มหลังต่าง ๆ ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นายสุธรรม ฯ กล่าว
ถึงการกลับเข้ามาของจอมพลถนอม กิตติขจร ครั้งนี้แสดงว่า "รัฐบาลนี้ไม่มีเสถียรภาพ
ฝ่ายทหารเป็นผู้กำหนดอะไรก็ได้ การเดินทางเข้ามาครั้งนี้สืบเนื่องจากการแต่งตั้งโยกย้าย
นายทหารกลุ่มทหารบางกลุ่มกับพรรคชาติไทย ได้ดึงเอาจอมพลถนอม กิตติขจร เข้ามาต่อ
รอง เพื่อหาตำแหน่งให้พรรคพวกของตน หรือกันนั้นที่ประชุมให้ดำเนินการคัดค้านการเข้า
มาของจอมพลถนอม กิตติขจร ทั่วประเทศ..."² ที่ประชุมได้วิเคราะห์ข่าวและร่วมกัน
พิจารณากำหนดท่าทีเคลื่อนไหว โดยออกแถลงการณ์ร่วม 1 ฉบับระบุว่า

¹ สยามจดหมายเหตุ ข่าวสารและเหตุการณ์ (ตุลาคม 2519, หน้า 906.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 907.

"ตั้งแต่วันที่ 14 ตุลาคม 2516 เป็นต้นมา 3 ทรรศน์ พยายามหาทางกลับเข้าประเทศไทย พยายามสร้างความอุ่นใจแก่คนไทยในบ้านเมือง การชุมนุมต่อต้านเมื่อวันที่ 19-22 สิงหาคม 2519 สามารถผลักดันให้จอมพลประภาส จารุเสถียร ออกจากประเทศไปได้ แต่เพียงสัปดาห์เดียวเท่านั้น จอมพลถนอม กิตติขจร ก็ขอเข้าประเทศเช่นกัน ในข้ออ้างว่ามาเยี่ยมบิดาและภรรยาโดยการนำของผู้ที่ภักดีต่อพระราชย์อีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งต้องการนำระบอบเผด็จการกลับมาและมีการวางแผนไว้ก่อน เพราะการกลับมาของบุคคลเหล่านี้ก็มีข้ออ้างที่ไร้เหตุผล ทั้งยังทำให้ เกิดความอุ่นใจ ความแตกแยกในกลุ่มผู้ปกครองอีกด้วย กลุ่มนักเรียนอาสาสมัคร นิสิตนักศึกษา อาจารย์ ผู้ใช้แรงงานและประชาชนผู้รักเสรีภาพ เชิดชูประชาธิปไตย จึงถือว่าจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นบุคคลไม่พึงปรารถนาของระบอบประชาธิปไตย และจะต่อต้านการกลับมาของจอมพล ถนอม กิตติขจรจนถึงที่สุด"

ผู้แทนของกลุ่มนักศึกษา กลุ่มหลังต่าง ๆ 165 กลุ่มได้เข้าพบ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช นายกรัฐมนตรี เพื่อยื่นหนังสือขอทราบท่าทีของรัฐบาล และคัดค้านการเข้ามาของจอมพลถนอม กิตติขจร โดยถือเอาศาสนาว่ามีดวงความผิด ศูนย์กลางนิสิต นักศึกษา ศูนย์กลางนิสิต วิทยาลัยแห่งประเทศไทย สภาแรงงานแห่งประเทศไทย ต่างยืนยันที่จะให้มีการชุมนุมต่อต้าน

ในวันที่ 24 กันยายน 2519 ได้เกิดกรสีหน้า 2 สห ซึ่งเป็นสมาชิกแนวร่วมต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ จังหวัดนครปฐม คือ นายชุมพร ชุมไชย และนายวิชัย เกษศรีหงสา มีอาชีพเป็นพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค เขตนครปฐม เจ้าหน้าที่ตำรวจได้ทำการสอบสวน พบว่าก่อนตายทั้งสองได้เดินทางออกไปเปิดโปงเตอร์ซิมไล่พระถนอม ในตอนกลางคืนของวันที่ 23 กันยายน 2519 สหของคนที่ทั้งสองอยู่ในสภาพถูกแขวนคอ¹ นิสิตนักศึกษาและกลุ่มหลังต่าง ๆ ได้จัดอภิปรายที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และเร่งให้รัฐบาลจัดการเรื่องพระถนอม โดยด่วน และในวันที่ 29 กันยายน 2519 ทางศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยร่วมกับกลุ่มหลังรวม 165 กลุ่ม ได้จัดการชุมนุมครั้งใหญ่ที่คลองสนามหลวง

¹ เรื่องเดียวกัน.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 927.

ทางด้านรัฐบาลนั้น ก็ได้มีการชี้แจงให้ประชาชนทราบว่ารัฐบาลได้แต่งตั้งผู้แทน
เข้ามามีส่วนร่วมเสด็จพระญาณสังวรและพระกณอม ในคืนวันที่ 30 กันยายน 2519 เพื่อแจ้ง
ความเคลื่อนไหวต่าง ๆ และแสดงความปรารถนาของรัฐบาลที่จะดำเนินการทุกวิถีทางเพื่อ
ความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองและของประชาชน

วันที่ 2 ตุลาคม 2519 ทางศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย พร้อมด้วย
ผู้แทนสภาแรงงานและกลุ่มหลังต่าง ๆ ได้เข้าพบนายกรัฐมนตรี เพื่อขอคำคอมเกี่ยวกับพระ
กณอม นายสุธรรม แสงประทุม แดงหลังการเข้าพบ ว่า นายกรัฐมนตรีให้คำคอมเช่น
เดียวกับในแถลงการณ์ของรัฐบาล ไม่มีคำคอมที่ชัดเจนว่าจะให้พระกณอม ไปเมื่อไหร่ เมื่อ
เป็นเช่นนี้กลุ่มก็จะทำการเคลื่อนไหวต่อไป และจะขยายขอบเขตการชุมนุมให้กว้างขึ้น โดย
จะเรียกชุมนุมประชาชนที่สนามหลวงในวันที่ 4 ตุลาคม 2519

นอกจากความเคลื่อนไหวของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา ดังกล่าวแล้ว ทางด้าน
กลุ่มฝ่ายขวา ซึ่งเป็นกลุ่มต่อต้านศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา ได้ทำการรวมตัวกันถึง 13 กลุ่ม
คือขบวนการปฏิรูปแห่งชาติ สหพันธ์นิสิตนักศึกษาคูแห่งประเทศไทย ชมรมอาสาชิวะลีสระ
สหพันธ์ครูอาสาชิวะ กลุ่มกรรมกรเสรี กลุ่มค่างควาไทย กลุ่มกล้วยไม้ไทย กลุ่มวิหคสายฟ้า
(19) กลุ่มเพชรไทย กลุ่มพิทักษ์ไทย กลุ่มสหภาพแรงงานเอกชน สภาคณาจารย์มหาวิทยาลัย
ลัย และองค์การประชาชนแห่งประเทศไทย ก็ได้ร่วมกันออกแถลงการณ์ต่อต้านการกระทำ
ของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา สภาแรงงาน และนักการเมืองฝ่ายซ้าย¹

ในวันที่ 4 ตุลาคม 2519 ได้มีการชุมนุมกันของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา สภา
แรงงานและกลุ่มหลังต่าง ๆ มีการอภิปรายสลับกับการแสดงดนตรีกรรมาชน ซึ่งก็ได้มีกลุ่ม
กระหิงแคงและกลุ่มประชาชนผู้รักชาติ ประมาณ 50 คน ใช้เครื่องขยายเสียงโจมตีศูนย์
กลางนิสิตนักศึกษา และแจกใบปลิวใกล้เวทีอภิปราย

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 953.

วันที่ 5 ตุลาคม 2519 ได้มีเหตุการณ์ที่เป็นชนวนนำไปสู่ความรุนแรง คือ มีการแสดงละครล้อเลียนการเข้ามาของพระณอม โดยนักศึกษาชมรมนาฏศิลป์และการละครของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยมีนักศึกษา 2 คน คนหนึ่งแต่งตัวห่มจีวรสีแดงเบื่อนเลือก ถูกนักศึกษาอีกคนหนึ่งแต่งตัวเป็นประชาชนจับแขวนคอประจานความผิดโดยศาลประชาชน มีนักศึกษาดูละครล้อเลียนการเมืองนี้ประมาณ 200 คน จากการแสดงละครล้อเลียนเช่นนั้นปรากฏว่าได้มีหนังสือพิมพ์หลายฉบับลงภาพการแสดงละครล้อเลียนของนักศึกษา ซึ่งผู้ที่แสดงเป็นตัวละครถูกแขวนคอนั้นแต่งกายและแต่งหน้าคล้ายคลึงกับองค์สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร อันถือเป็นการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพองค์รัชทายาท หางฝ่ายขวาได้อาศัยสถานการณ์นี้เป็นเครื่องมือในการทำลายขบวนการนักศึกษา โดยชมรมวิหุเสรีได้ออกอากาศโดยมีสถานีวิทยุยานเกราะเป็นแม่ข่ายถ่ายทอดเสียงไปทั่วประเทศว่าได้มีกลุ่มบุคคลกระทำความไม่สงบขึ้นในประเทศ โดยกระทำการเหยียบย่ำหัวใจของคนไทยทั้งชาติ ได้ดำเนินการไปในทางที่จะทำลายสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ หรือทั้งยกตัวอย่างกรณีต่าง ๆ คือ¹

1. ได้มีการนำธงชาติมาคลุมตัวละคร ซึ่งแสดงบทคนตายที่ข้างถนนหน้ารัฐสภา การกระทำดังกล่าวเป็นการเหยียบย่ำธงชาติ ซึ่งเป็นเครื่องหมายแห่งชาติไทยเราอย่างน่าอัปยศที่สุด อันนับได้ว่าเป็นการเหยียดหยามคนไทยทั้งชาติ

2. ได้มีการใช้สื่อมวลชนที่มีแนวโน้มเอียงเช่นเดียวกับผู้ก่อความไม่สงบ ลงบทความหรือเขียนข่าวในทางองที่จะทำให้เกิดช่องว่างขึ้นในพระบรมพุทธศาสนา และมีการดูหมิ่นพระศาสนาด้วยประการต่าง ๆ เป็นเหตุให้เกิดความเสื่อมโทรมในวงการพุทธศาสนา

3. ได้มีนักศึกษานักหนึ่งแสดงเป็นตัวละครถูกแขวนคอ โดยผู้ชุมนุมก่อความไม่สงบได้พยายามหาตัวบุคคลดังกล่าวที่มีใบหน้าคล้ายคลึงกับพระราชาวงศ์ชั้นสูงองค์หนึ่งในสถาบันพระมหากษัตริย์ การกระทำดังกล่าวเป็นการเหยียบย่ำหัวใจคนไทยทั้งชาติ จึงขอให้รัฐบาลเร่งดำเนินการจับกุมบุคคลเหล่านี้โดยเร็วที่สุด เพื่อป้องกันการนองเลือดของประชาชน

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 957.

พร้อมกันนั้นทางสถานีวิทยุกระจายเสียงยานเกราะ ก็ได้ประกาศเตือนผู้ที่ชุมนุม
อยู่ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ให้รีบออกจากอาคารชุมนุมโดยด่วน เพื่อให้รัฐบาลจัดการกับผู้
ทรยศต่อไป

ทางด้านการชุมนุมของนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก็มีจำนวนผู้ชุมนุม
เพิ่มขึ้นอีกเป็นจำนวนมาก นายประยูร อัครบวร รองเลขาธิการฝ่ายการเมืองของศูนย์
กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย ได้นำตัวนายอภิรักษ์ บัวเหล็กดี นักศึกษาปีที่ 2 คณะ
รัฐศาสตร์ และนายวิโรจน์ ตั้งวาณิชย์ นักศึกษาปีที่ 4 คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรม-
ศาสตร์ มาชี้แจงข้อเสื่อมวลชนว่า นักศึกษาทั้ง 2 คน เป็นสมาชิกชมรมนาฏศิลป์และการ
ละคร ซึ่งเป็นผู้แสดงการถูกแขวนคอที่เป็นปัญหา การแสดงดังกล่าวมุ่งที่จะแสดงให้เห็นถึง
ความทารุณโหดร้ายที่มีต่อผู้ต่อต้านพระถนอม ได้มีการแต่งตั้งให้เหมือนสภาพ นักศึกษา
กระทำไปด้วยเจตนาที่บริสุทธิ์ ไม่ได้จะหมิ่นพระบรมเดชานุภาพแต่อย่างใด เพราะนักศึกษา
จงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เช่นเดียวกัน¹

ในวันที่ 6 ตุลาคม 2519 เวลาประมาณ 01.25 น. ก็ได้มีประชาชนประมาณ
100 คนไปชุมนุมกันที่หน้าประตูมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีการกล่าวโจมตีศูนย์กลางนิสิต
นักศึกษา และเผาโบสถ์ที่หน้ามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทางกลุ่มนวลได้ออกแถลง
การณ์ขอให้รัฐบาลดำเนินการจับกุมกรรมการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา ภายใน 72 ชั่วโมง
ให้สอบสวนพฤติกรรมผู้ให้การสนับสนุนการกระทำของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา ซึ่งกลุ่ม
นวลพร้อมที่จะเสนอรายชื่อให้ภายใน 24 ชั่วโมง ถ้ารัฐบาลไม่สามารถปฏิบัติได้กลุ่มนวล
จะดำเนินการโดยเด็ดขาดเพื่อไถ่ถอนชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์²

เวลา 05.40 น. กลุ่มผู้ต่อต้านศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา ได้พยายามทำไปรษณีย์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นเหตุให้มีเสียงปืนดังขึ้น ได้ตอบกันจากทั้งสองฝ่าย

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 957.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 958.

ในเวลา 06.25 น. เจ้าหน้าที่ตำรวจพยายามจะเข้าไปในมหาวิทยาลัย แต่ถูกยิงสกัดออกมาจนเจ้าหน้าที่ผู้หนึ่งได้รับบาดเจ็บ เจ้าหน้าที่จึงยิงตอบโต้เข้าไปบ้าง กลุ่มผู้ชุมนุมภายนอกได้พยายามนำเอารถยนต์โดยสารประจำทาง 2 คัน จะบุกเข้าไปในมหาวิทยาลัย และปรากฏว่าได้มีเสียงระเบิดขึ้นในเวลา 7.45 น. นักศึกษาซึ่งชุมนุมอยู่ภายในมหาวิทยาลัยวิ่งออกมา และได้ถูกกลุ่มต่อต้านรวมประชาหัตถ์

เวลา 8.10 น. เจ้าหน้าที่ตำรวจ นำโดย พลตำรวจโท ชุมพล โลหะชาละ รองอธิบดีกรมตำรวจ ได้สั่งการให้เจ้าหน้าที่ตำรวจปฏิบัติการ โดยเจียมขนาด มีการใช้อาวุธปืน เอ็ม 79 เอชเค คาร์บิน และเอ็ม 16 ยิงเข้าไปในมหาวิทยาลัยทำให้นักศึกษาได้รับบาดเจ็บ และเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก¹ นักศึกษาที่วิ่งหนีออกมาจากมหาวิทยาลัยก็โดนรวมประชาหัตถ์จนบาดเจ็บและเสียชีวิต เจ้าหน้าที่ได้ประกาศให้นักศึกษายอมจำนน และเข้าเคลียร์พื้นที่ ได้จับกุมนักศึกษาไว้ทั้งหมด ช่วงเวลา 8.10-11.00 น. จึงเป็นช่วงเวลาที่มีความรุนแรงที่สุด ประชาชนฝ่ายต่อต้านได้รวมประชาหัตถ์และทำร้ายนักศึกษาทั้งบาดเจ็บและเสียชีวิต²

ในเวลา 12.00 น. รัฐบาลได้ออกแถลงการณ์ฉบับหนึ่ง ความว่า "ขณะนี้รัฐบาลได้สั่งให้ตำรวจปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมายโดยเด็ดขาดแล้ว ผู้ที่หมิ่นพระบรมเดชานุภาพสยามมกุฎราชกุมาร องค์รัชทายาทนั้นตำรวจจับกุมได้แล้ว 6 คน สอบสวนดูพยานหลักฐานแน่นอน กรมตำรวจจะส่งอัยการฟ้องโดยเร็วที่สุด สำหรับการปะทะกันในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เจ้าหน้าที่ตำรวจได้เข้าไปควบคุมสถานการณ์ได้แล้ว"³ ผู้ต้องหาคดีหมิ่นพระบรมเดชานุภาพทั้ง 6 คน ได้แก่ นายสุธรรม แสงประทุม นายสุรชาติ บำรุงสุข นายประพันธ์ วงศ์ศิริพิทักษ์ นายอนุพงษ์ พงษ์สุวรรณ นายวิโรจน์ ตั้งวาณิชย์ และนายอภิรักษ์ บัวทะภักดี ถูกจับกุม

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

² เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 959.

หลังจากที่เหตุการณ์ได้คลี่คลายลง คณะทหารนำโดยพลเรือเอกสงัด ชลออยู่ ก็ได้ทำการรัฐประหารยึดอำนาจการปกครองในวันเดียวกัน และได้จัดตั้งรัฐบาลพลเรือนขึ้น โดยให้นายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นนายกรัฐมนตรี

รัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ได้ดำเนินการบริหารประเทศในลักษณะที่มีการปิดกั้นเสรีภาพและการแสดงออกทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาและประชาชน นอกจากนี้ยังได้ดำเนินการปราบปรามขบวนการนักศึกษาอย่างรุนแรง ขบวนการนักศึกษาจึงต้องเปลี่ยนแนวทางการต่อสู้ใหม่ โดยมีนักศึกษาจำนวนไม่น้อยหลบหนีเข้าไปร่วมมือกับ พลท. เพราะเห็นว่าเป็นหนทางเดียวเท่านั้นที่จะมีสังคมที่เป็นประชาธิปไตย เป็นเอกราช และมีความเจริญก้าวหน้าได้ นักศึกษาได้ประกาศว่าในตอนเริ่มต้นขบวนการนักศึกษาได้ต่อสู้ตามแนวทางสันติมาโดยตลอด แต่ได้ถูกต่อต้านด้วยความรุนแรง การต่อสู้ด้วยความเห็นธรรมในสังคมของคนกลับต้องเผชิญกับการเสียเลือดเนื้อและชีวิต ดังนั้นพวกเขาจึงเชื่อว่าการต่อสู้แนวทางสันติไม่สามารถจะช่วยเหลือปฏิรูปสังคมได้ แนวทางการปฏิวัติของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยเท่านั้นจะสามารถเปลี่ยนแปลงสังคมได้

การต่อสู้ของนักศึกษาและความสัมพันธ์กับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย

หลัง 6 ตุลาคม 2519

จากการที่นักศึกษาได้เข้าไปคลุกคลีช่วยเหลือประชาชน ทำให้นักศึกษามองเห็นว่า สภาพความไม่เป็นธรรมต่าง ๆ ภายในสังคม การกดขี่ขูดรีดในสังคมต่าง ๆ เหล่านี้ สามารถให้แนวความคิดลัทธิมาร์กซ์-เลนิน อธิบายได้อย่างเข้าใจ ซึ่งนักศึกษาล้วนในพยุ่มยอมรับและเห็นจริงว่า สังคมไทยในขณะนั้นเป็นจริงตามการวิเคราะห์ในแนวทางลัทธิมาร์กซ์ ทำให้แนวความคิดดังกล่าวนี้ หรือที่เรียกกันว่า ความคิดฝ่ายซ้ายเป็นที่นิยมชมชอบและแพร่หลายอย่างกว้างขวางในหมู่นักศึกษาที่ทำกิจกรรม โดยมองว่าแนวความคิดนี้เป็นแนวทางที่ช่วยอธิบายปัญหาและทางออกของการแก้ไขปัญหาได้ดี มีการพูดคุยและวิเคราะห์สถานการณ์ร่วมกัน เท่ากับเป็นการยืนยันแนวความคิดของลัทธิมาร์กซ์-เลนิน ร่วมกันในหมู่นักศึกษาที่ทำกิจกรรม ดังนั้นนักศึกษานั้นจึงมองภาพพจน์ของคอมมิวนิสต์ในลักษณะบวก กล่าวคือ

ยืนอยู่ข้างประชาชนและมองรัฐบาลในลักษณะลบ คืออยู่ตรงข้ามกับประชาชน จุดยืนสองนัก
ศึกษาที่อยู่ข้างประชาชนจึงทำให้มีความรู้สึกที่ดีต่อฝ่ายคอมมิวนิสต์

ความสัมพันธ์ระหว่างขบวนการนักศึกษากับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย เริ่ม
ปรากฏอย่างชัดเจนภายหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เนื่องจากก่อนหน้านี้การเคลื่อนไหวของ
ไหวของ พลท. นั้นมุ่งอยู่กับการต่อสู้ในชนบท จากการประชุมสมัชชาครั้งที่ 3 ในปี
พ.ศ. 2504 พลท. ได้กำหนดนโยบาย "บ้านบ้านและเปิดฉากการต่อสู้ด้วยอาวุธ และ
ขยายการปฏิบัติงานของพรรคให้กว้างขวางขึ้นในชนบท"¹ การที่มติของพรรคเน้นการปฏิบัติ
งานมุ่งสู่ชาวไร่ชาวนาหรือชนชั้นกรรมาชีพ ก็เพราะปรากฏว่าพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย
ยังไม่ประสบผลสำเร็จในการปลุกกระแสให้ชาวนา เข้าเป็นพวกชาวนาซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่
ของประเทศจะกลายเป็นกำลังสำคัญหรือเป็นกำลังพื้นฐานในการปฏิบัติและในระยะนี้ปรากฏ
ว่าสมาชิกระดับสูงของพรรคได้แก่นายประเสริฐ เอี้ยวฉาย กรรมการกลางของพรรคผู้รับผิดชอบ
สูงสุดในเมืองได้ถูกเจ้าหน้าที่จับกุมก่อความเสียหายแก่พรรคเป็นอันมาก นอกจากนี้ยังมี
มุ่งที่ใช้เป็นหลักของการปฏิบัติงานในเมือง งานในเขตขาวหรืองานในเขตอำนาจรัฐก็คือ
"อาหารว่างแก่นกลาง ชุมชนย่านวาน สละสลัก รอคอยโอกาส" หรือที่เรียกสั้น ๆ ว่า
"เข็มมุ่ง 16 คำ" ถูกนำมาใช้ปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ฝ่ายนำของ พลท. ในเมืองได้มีคำสั่ง
ให้มีคำสั่งห้ามปฏิบัติงานของคนเข้า เกี่ยวข้องและเคลื่อนไหวในการลุกฮือ 14 ตุลาคม
2516 เพราะเกรงว่าจะสูญเสียกำลังหากเกิดการปราบปรามขึ้น²

ภายหลังจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 พลท. ได้เริ่มตระหนักถึงบทบาทของ
คนในเมืองมากขึ้น จึงเร่งเข้ามาขยายการจัดตั้งในเมืองอย่างหนาแน่น โดยเฉพาะในหมู่
นักศึกษา และภายในปี 2518 พลท. ก็ได้มีอิทธิพลต่อขบวนการนักศึกษาทั้งความคิดและการ

¹บุษบา สิ้นสมบูรณ์, "ความขัดแย้งทางอุดมการณ์ของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พ.ศ. 2520-2522)," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทสาขารัฐศาสตร์ ภาควิชาการปกครอง
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524), หน้า 88.

²"พลท. ขึ้นนำ 14 ตุลาคม," ข่าวไทยนิกร ปีที่ 3 ฉบับที่ 30+104, (15
ตุลาคม 2522), หน้า 11.

จัดตั้ง¹ จะเห็นได้ว่าในช่วงปี 2518-2519 ขบวนการนักศึกษาได้จำลองยุทธศาสตร์ยุทธวิธี และค่านิยมที่ถือปฏิบัติในนามพรรคในชนบทมาใช้กับขบวนการก้าวหน้าในเมือง ทำให้ขบวนการนักศึกษานี้มีภาพพจน์ออกมาในลักษณะซ้ายจัด กล่าวคือ²

ประการแรก คือลักษณะของการเน้นด้านจริยธรรม และชีวิตสันเป็นเครื่องตัดสินความเป็นนักปฏิวัติหรือไม่เป็นนักปฏิวัติในขบวนการนักศึกษาอย่างที่ระห่ำกันใน พลท. ภายหลังจากที่ได้รับอิทธิพลการปฏิวัติวัฒนธรรมที่เน้นคุณธรรม จริยธรรม การปฏิบัติตามวินัย มากกว่าความสามารถ เน้นการคัดแปลงชีวิตสัน โลกทัศน์ ให้เป็นแบบชนชั้นกรมาซีห มีผลให้เกิดค่านิยมใหม่ในหมู่นักศึกษาก้าวหน้า คือ ลักษณะเคร่งครัดต่อการใช้ชีวิต แต่งกายและกินอยู่แบบชนชั้นกรมาซีห การออกค่ายชนบทของนักศึกษาในช่วงนี้มีการฝึกฝนแบบอย่างของการใช้ชีวิตที่คิดว่ามีการปฏิบัติกันในระหว่างผู้ปฏิบัติงานของ พลท. เช่น การตื่นมาห่ากายบริหารในตอนเช้า ฝึกหัดประชาธิปไตยโดยรวมศูนย์ การวิจารณ์ตนเองและผู้อื่น เกิดบรรยากาศปฏิเสธวิทยุแฟนเสรีนิยม มีการต่อต้านและวิพากษ์วิจารณ์ผู้ใช้ชีวิตและมีความคิดเสรีหัวไป ด้วยเหตุผลที่ว่า "เสรีนิยม" ไม่แจ่มชัดในแนวทางการต่อสู้ ในปัญหาทฤษฎี และมีลักษณะวีรชนเอกชน ผู้นำนักศึกษา นักเขียน ผู้ปฏิบัติงานในอดีตที่มีข้ออ่อนด้านชีวิตสันถูกปฏิเสธจากขบวนการอย่างรวดเร็ว³ การสร้างบรรยากาศของการวิพากษ์วิจารณ์และจับผิดในเรื่องการใช้ชีวิตกันเองภายในหมู่นักศึกษาก้าวหน้าหัวไป แม้แต่ในหมู่ผู้ที่ไม่ได้สัมพันธ์กับ พลท. ก็ตาม

ประการที่สอง จุดมการสังคมนิยมแบบเหมา เจ๋อตุง ได้ส่งผ่านจาก พลท. เข้าครอบงำขบวนการนักศึกษา จะเห็นได้จากการเชิดชูสังคมนิยมในประเทศจีน ให้เป็นแบบ

¹สัมภาษณ์อดีตนักศึกษาผู้หนึ่ง เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2529.

²พรภิรมย์ เขี่ยมธรรม, "ขบวนการประชาธิปไตยที่นำโดยนักศึกษาหลัง 14 ตุลาคม 2516 และความสัมพันธ์กับ พลท.," เอเชียปริทัศน์ 4 (ตุลาคม-ธันวาคม 2526), หน้า 21-23.

³"พิรุณ ฉัตรวิชัยกุล ลูกชายที่สี่ของพรรค (จีน) สาธุศิษย์เหมา เจ๋อตุง," ข่าวไทยนิกร ปีที่ 3 ฉบับที่ 30-115 (31 ธันวาคม 2522), หน้า 11.

อย่างด้วยการจัดนิทรรศการจีนแดงในปี 2517 มีการตีพิมพ์หนังสือ เผยแพร่ทัศนะเหมา เจ๋อตุง เช่น สรรพนิพนธ์ของประธานเหมา เจ๋อตุง และหนังสืออื่น ๆ ที่แปลมาจากภาษาจีน มีการศึกษาความคิดเหมาอย่างแพร่หลาย ถือเป็นคัมภีร์ชี้แนะนำไปสู่แนวความคิดแบบสูตรสำเร็จ การประนามคนที่มีความคิดแตกต่างไปว่าเป็นลัทธิแก๊ง เกิดขึ้นในขบวนการนักศึกษา ห่านองเดียวกับที่ เกิดขึ้นในขบวนการของ พลท. เองภายหลังการประชุมสมัชชาครั้งที่ 2 ในปี 2492

ประการที่สาม ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี และนโยบายของ พลท. ในชนบทถูกนำมาใช้เป็นเป้าหมาย ในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของขบวนการนักศึกษาที่ก้าวหน้าในเมือง นักศึกษาที่ก้าวหน้าในช่วงนี้ เริ่มยอมรับว่าการปฏิวัติเป็นทางออกของสังคมไทย จะเห็นได้จากนโยบายของ พลท. ที่ออกทางวิทยุเสียงประชาชนแห่งประเทศไทย (สปท.) เมื่อวันที่ 22-23 สิงหาคม 2518 ในบทความ "หนทางปฏิวัติไทย เอกราช ประชาธิปไตย ที่แท้จริง มิใช่ได้มาด้วยลัทธิปฏิรูป หาด้วยการปฏิวัติ" ถูกนำมาเผยแพร่และศึกษากันอย่างแพร่หลาย ในมหาวิทยาลัยและถูกใช้เป็นหลักในการชี้แนะ¹ ผู้นำนักศึกษามองคนแสดงให้เห็นการยอมรับนโยบายเผชิญกับความรุนแรง ด้วยความเชื่อว่าการเผชิญหน้ากับอำนาจรัฐอาจนำไปสู่การสูญเสียสมาชิกในขบวนการบ้าง แต่การสูญเสียและการใช้ความรุนแรงก็เป็นทางเลือกทางการเมืองให้ตื่นตัวอยู่เสมอ²

อย่างไรก็ตามการที่ขบวนการนักศึกษาที่มีความนิยมชมชอบและศรัทธาต่อ พลท. ได้เปิดโอกาสให้ พลท. สามารถขยายอิทธิพลแทรกซึมเข้ามาในหมู่นักศึกษาโดยตรง เริ่มต้นจากการจัดตั้งปัญญาชน เข้าเป็นสมาชิกสันนิบาตเยาวชนประชาธิปไตยแห่งประเทศไทย ซึ่ง

¹ สายหยุด เกิดผล และสมชัย รักวิจิตร, อนาคตไทย : ยุทธศาสตร์เพื่อการดำรงอยู่ของชาติ, หน้า 62.

² เป็นที่สนใจเกี่ยวกับที่ผู้ปฏิบัติงานของ พลท. คนหนึ่งให้สัมภาษณ์ว่า การที่ พลท. มีมติให้ใช้การต่อสู้ด้วยอาวุธในปี 2508 นั้นก็เพื่อทำให้สมาชิกพรรคตื่นตัวไม่มัวชกกับการต่อสู้กับอำนาจรัฐ.

เป็นองค์กรมือขวาของ พลท. ห้างงานด้านขยายความคลั่งคลุ้มนิยมในหมู่เยาวชน ได้เข้าแทรกซึมในองค์กรนักศึกษา ยึดกุมการนำ การกำหนดนโยบาย

จากการวิเคราะห์บทบาทและนโยบายของขบวนการนักศึกษาช่วงปี 2518 กล่าวได้ว่า พลท. ได้เข้าไปมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบาย หิศทางการต่อสู้ของขบวนการนักศึกษาในเมืองอยู่ไม่น้อย สายจัดตั้งของ พลท. ได้แทรกเข้าไปตามจุดต่าง ๆ เช่น ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย หนังสือพิมพ์อิมพีเดีย โดยทำหน้าที่นำการศึกษาทฤษฎีขึ้นำการเคลื่อนไหว วิเคราะห์สถานการณ์ให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในขบวนการนักศึกษา มีสายจัดตั้งในวิทยาลัยครูและสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ในทุกภาค มีการสร้างลักษณะการประสานงานอย่างใกล้ชิดระหว่างชนบทกับเมือง นักศึกษาเหล่านี้จะลงสู่ชนบท หมู่บ้าน ให้การศึกษาขึ้นำ และทำกิจกรรมต่าง ๆ ให้ชาวบ้านชื่นชมกับลัทธิคอมมิวนิสต์ การที่นักศึกษามีความใกล้ชิดกับ พลท. เช่นนี้ ได้ส่งผลกระทบต่อขบวนการนักศึกษาเอง ทำให้ขบวนการนักศึกษามีแนวความคิด แนวนโยบายที่ก้าวไปไกลกว่าที่ประชาชนจะเข้าใจได้ และเมื่อผลที่เกิดขึ้นกับขบวนการนักศึกษาก็คือ ขบวนการนักศึกษาก้าวไปไกลกว่าที่ประชาชนจะเข้าใจได้ และเมื่อกลุ่มหลังเก่าทางการเมืองโจมตีขบวนการนักศึกษาว່ามุ่งร้ายหลายชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ใช้กลไกรัฐที่มีอยู่ตอบโต้อย่างเป็นระบบจริงจังและรุนแรง ยิ่งผลักดันให้นิสิตนักศึกษาก้าวหน้าสรุปว่า การเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยซึ่งเป็นองค์กรเดียวที่มีนโยบายต่อต้านรัฐบาลอย่างรุนแรง เป็นระบบทั้งด้านอุดมการณ์และการจัดตั้ง มีกองกำลังและบริเวณอิทธิพลของตน จะเป็นทางออกประการเดียวเท่านั้น นักศึกษาเป็นจำนวนมากได้ตัดสินใจเข้าร่วมต่อสู้กับ พลท.

ในขณะที่ขบวนการนักศึกษาโคตเคียวขาดการสนับสนุนจากประชาชน การใช้กลไกและอำนาจรัฐในการสลายพลังของขบวนการนักศึกษาได้ผลักดันให้นักศึกษาไม่ลังเลใจที่จะเข้าร่วมการต่อสู้กับ พลท. จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้นำนักศึกษาคนหนึ่งกล่าวว่า "เข้าไปเพราะเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ยอมรับว่าสภาพตอนนั้นหนีตาย ถ้าไม่เกิด 6 ตุลา ก็คง

³ สายหยุด เกิดผล และสมชัย รักรวิจิตร, อนาคตไทย : มุทศาสตร์เพื่อการดำรงอยู่ของชาติ, หน้า 8.

จะถึงไม่เข้า สิ้นหวังกับระบบการเมืองในขณะนั้นมาก ทางออกทางเดียวที่เห็น คือไปร่วมกับ พคท..."¹ นักศึกษาวางคนได้กล่าวถึงเหตุผลที่ตนเข้าไปร่วมกับ พคท. ในขณะนั้นว่า

"....คือมีการประกาศจับพวกองค์กรการบริหารของนักศึกษาต่าง ๆ แล้วผมก็เห็นว่าคนบางคนซึ่งหน้าที่ของเขาในองค์กรก็ไม่มื่ออะไรมาก รัฐบาลก็ทำการจับกุมอยู่ในกลุ่มผู้ต้องหา ผมก็คิดว่าผมอาจจะโดนด้วย เป็นความรู้สึกที่..ช่วงเกิดเหตุการณ์ 6 ตุลา ความรู้สึกเกรียดแค้น ทั้งถูกใส่ร้ายป้ายสี แค้นแทนเพื่อนที่มาสูญเสียชีวิต ถ้าเกิดเขามาหาแบบนี้กับเรา เราเองก็หมดทางเลือก และตอนนั้นมองว่า พคท. เป็นความหวังใหม่ที่จะเข้ามาแก้ปัญหาให้กับประเทศชาติได้..... ประกอบกับการโฆษณาชวนเชื่อของ พคท. ยุคนั้น โจมตีจุดอ่อนของรัฐบาล เป็นจุดที่ตรงและเห็นได้ชัด ทำให้เราเห็นว่า พคท. คงจะแก้ปัญหาให้กับประเทศชาติได้..."²

จากคำบอกเล่าดังกล่าวจะเห็นได้ว่ารัฐบาลในยุคนั้นได้ใช้ความรุนแรง เข้าจัดการกับขบวนการนักศึกษา นักศึกษาจำเป็นต้องหนีตายหาทางออกให้กับตัวเอง และเกิดความเชื่อมั่นใน พคท. ว่าจะสามารถแก้ไข้ปัญหาของประเทศชาติได้ พคท. จึงเป็นทางออกของคนได้ นักศึกษาอีกผู้หนึ่งได้กล่าวถึงประเด็นการเข้าร่วมกับ พคท. ว่า

"ผมเข้าไปเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2520 ตอนนั้นมีรู้สึกหุดหู่ และทางแก้ไขประเทศชาติมันหมดทาง รู้สึกว่าทางที่จะไม่มีทางเดียวเท่านั้น คือทางนี้ (พคท.) บรรยากาศตอนนั้นมีการหุดหู่ มีการติดต่อกันตลอดเวลา ความรู้สึกของแต่ละคนเรียกร้องจะไปกันทั้งนั้น ความรู้สึกกลัวโดนจับเป็นเรื่องรองเท่านั้น มันเป็นความรู้สึกไม่อยากอยู่ ความรู้สึกว่ามันหมดทาง ฝ้ายากจะเร่งสร้างสังคมใหม่ที่มันเร็วกว่านี้ จึงเข้าร่วมกับ พคท. โดยมองว่า พคท. จะ

¹สัมภาษณ์ บุญส่ง ชเลธร อดีตผู้นำนักศึกษา, ข่าวไทยนิกร ปีที่ 3 ฉบับที่ 30+111 (3 ธันวาคม 2522), หน้า 36.

²สัมภาษณ์นักศึกษาผู้หนึ่ง เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2529.

ช่วยแก้ปัญหาได้ ส่วนคอนนั้นเขาใช้คำว่า "แนวหลังที่ไว้ใจได้" หมายความว่า เรามีปัญหาเดือนครัน เราพักผ่อนเขาได้ ก่อนเข้าป่าหังวิหุ สปท. ทุกวันเลย เราก็ได้ยินการเข้าป่าของแต่ละคนอยู่บ่อย ๆ หลายคนเข้าไปก็จะมีแถลงการออกมา รู้สึกปลุกใจอยากเข้าร่วมด้วยและเห็นว่าแนวทางนั้นถูก"¹

จากการให้สัมภาษณ์ข้างต้น ชี้ให้เห็นถึงสภาพการเมืองคอนนั้น ทำให้ให้นักศึกษา รู้สึกหดหู่ต่อการแก้ไขปัญหาของประเทศ เมื่อเห็นว่าการเข้าร่วมกับ พลท. จะเป็นทางออกที่ดีที่สุดจึงมีการติดต่อเพื่อที่จะเข้าร่วมต่อสู้กับ พลท. เพื่อหาทางเร่งสร้างสรรคสังคมให้ดีกว่าเดิม ความรู้ที่กักส่วว่าจะโดนจับไม่ได้เป็นประเด็นหลักในการเข้าร่วมกับ พลท. และเมื่อติดตามความเคลื่อนไหวของ พลท. เห็นว่าพวกเพื่อนนักศึกษาเข้าร่วมต่อสู้กับเยอะ จึงเกิดความมั่นใจและคล้อยตามที่จะเข้าร่วมกับ พลท.

2. นโยบายรัฐต่อการปิดกั้นบทบาททางการเมืองของนักศึกษา

หลังจากที่คณะปฏิรูปการปกครองท่าการยึดอำนาจเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519 ก็ได้มีนโยบายที่จะปิดกั้นการเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักศึกษา โดยมีการกำหนดนโยบายค่อมทบาททางการเมืองของนักศึกษาออกมาอย่างค่นชัด ในคำสั่งหัวหน้าคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินที่ 42/2519 เรื่อง "การดำเนินการเกี่ยวกับกิจกรรมของนิสิตนักศึกษาและนักเรียน" ดังนี้²

1. ยกเลิกระเบียบ ข้อบังคับ และข้อปฏิบัติอื่นใดอันเกี่ยวกับองค์การและกิจกรรมนิสิตนักศึกษาและนักเรียนในสถานศึกษาของรัฐและเอกชนที่ประกาศใช้ด้วย

¹ เรื่องเดียวกัน.

²ปฐม มณีโรจน์ และสุนทร เกิดแก้ว, (บรรณาธิการ) การปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน : ประมวลเอกสารสำคัญทางการเมืองระหว่าง 6 ตุลาคม-22 ตุลาคม 2518 (เอกสารการศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ 2520), หน้า 148.

2. ระวังกิจกรรมนิสิตนักศึกษาและนักเรียนในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งที่จัดตั้งขึ้นภายในและภายนอกสถานศึกษา เช่น ศูนย์ องค์การบริหาร สโมสร สภา พรรค ชมรม และกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ของนิสิตนักศึกษาและนักเรียนตลอดปีการศึกษา 2519 จนกว่าจะได้มีการปรับปรุงระบบและวิธีการเกี่ยวกับกิจกรรมนิสิตนักศึกษาและนักเรียน เพื่อให้ เป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรการศึกษาและการเรียน โดบแท้จริง

3. ในระหว่างที่ยกเลิกระเบียบข้อบังคับและระวังกิจกรรมนิสิตนักศึกษาและนักเรียนตามข้อ 1 และข้อ 2 นิสิตนักศึกษาและนักเรียนในสถานศึกษาดังกล่าวข้างต้นอาจจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรภายในสถานศึกษาทางด้านกีฬา ศิลปวัฒนธรรม และการบำเพ็ญประโยชน์ได้ความจำเป็นและต้องจัดให้เหมาะสม โดยได้รับความเห็นชอบของหัวหน้าสถานศึกษาที่นิสิตนักศึกษาและนักเรียนสังกัดอยู่

4. การจัดกิจกรรมภายในขอบเขตของข้อ 3 หากจะต้องจัดนอกสถานศึกษาหรือมีการเชิญบุคคลภายนอกเข้าร่วมกิจกรรม จะต้องได้รับความเห็นชอบจากหัวหน้าสถานศึกษาที่นิสิตนักศึกษาและนักเรียนสังกัดอยู่

จะเห็นได้ว่าคำสั่งดังกล่าวเป็นการห้ามนิสิตนักศึกษาทำกิจกรรมใด ๆ ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมทางการเมืองหรือไม่ก็ตาม ยกเลิกองค์การนิสิตนักศึกษา ชมรม สภาและพรรคการเมืองโดยสิ้นเชิง นอกเหนือจากนโยบายปิดกั้นการทำกิจกรรมของนิสิตศึกษาดังกล่าวแล้ว ยังมีนโยบายให้มหาวิทยาลัยควบคุมกิจกรรมของนิสิตศึกษาอย่างเข้มงวดจริงจัง มีนโยบายครอบงำความคิดของอาจารย์ให้เป็นไปในทางที่รัฐบาลต้องการ ในด้านควบคุมนั้นมหาวิทยาลัยต้องจัดให้มีอาจารย์ที่ปรึกษาดูแลควบคุมกิจกรรมอย่างใกล้ชิด การทำกิจกรรมทุกชนิดจะต้องได้รับการอนุญาตจากอาจารย์ที่ปรึกษาและทางมหาวิทยาลัย

นอกจากนี้เมื่อรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร เข้ามาบริหารประเทศ ก็ได้ดำเนินนโยบายปราบปรามคอมมิวนิสต์อย่างเข้มข้น มีการทำลายล้างแนวร่วม ซึ่งไม่พวกปัญญาชน นิสิตนักศึกษา ตลอดจนนักการเมือง นักหนังสือพิมพ์ และผู้มีจิตใจฝักใฝ่ในลัทธิคอมมิวนิสต์ อันเป็นนโยบายหลักใหญ่ของรัฐบาลธานินทร์ กรัยวิเชียร ในที่ว่งนั้นมีการจับกุมนิสิตนักศึกษาได้แก่ น.ส. สุภัทญา สมสว่าง นิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ นายจิระ พิพัฒน์โสภา นักศึกษาคณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นายวิชัย

บรรลุลีลย์ นักศึกษาคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นต้น¹ และมีการข่มขู่การ
ลอบสังหารผู้นำนักศึกษา เช่น นิสิต จิระโรจน์ กองบรรณาธิการ น.ส.พ. อธิปิตย์ ในปี
2518 นายอมเรศ ไชยสะอาด กรรมการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาฯ นายแสง รุ่งนิรันดรกุล
มีการใช้กลุ่มอิทธิพลทางการเมืองคุกคาม ปาระเบิดใส่ นักศึกษาประชาชนที่กำลังเคลื่อนไหว
คัดค้านการจัดตั้งฐานทัพอเมริกาในไทยในปี 2519 การใช้สื่อมวลชนที่เป็นกลไกของรัฐทั้ง
วิทยุ โทรทัศน์ กล่าวโจมตีใส่ร้ายป้ายสี สร้างภาพพจน์ให้ประชาชนเกลียดชังขบวนการนัก
ศึกษาในเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 สภาเหตุการณ์ดังกล่าวส่งผลให้นักศึกษาจำนวนหนึ่ง
มองว่า รัฐบาลต้องการใช้ความรุนแรงเข้าจัดการหรือปราบปรามนิสิตนักศึกษา ประชาชน
อย่างแน่นอน ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งอธิบายถึงความรุนแรงของรัฐบาลในช่วงนั้นว่า

"... ตั้งแต่ปี 18 (2518) ถึงปลายปีนั้นมีการชิงผู้นำชวนาถันเยอะนะครับ
ผู้นำนักศึกษาอะไรต่อมิอะไร ผู้นำชวนาถันลึกลับ ๆ คน ผมเป็นส่วนที่คิดว่าติดตาม
ความเคลื่อนไหวของชวนาถันอยู่เรื่อย ๆ อะไรเช่นนี้ เพราะฉะนั้นส่วนนี้ก็ก็เป็น
ส่วนที่ระทมมากที่สุด เราก็พบเห็นเราก็ดูแนวโน้มการเมืองว่าคงต้องการมี
การนำทหารขึ้นปราบปรามขบวนการในเมือง ขบวนการนักศึกษาในเมือง
แน่นอน เพราะว่า เป็นสิ่งที่รัฐบาลและปฏิกิริยาในหลายประเทศก็เคยทำมาก่อน
แล้ว ก็ประเทศไทยเคยมีลักษณะอย่างนี้ในปี 2500 เพราะฉะนั้น ในที่สุดแล้ว
รัฐบาลก็จะต้องปราบปราม คือไม่ใช่รัฐบาลเองหรือฝ่ายปฏิกิริยาหรือฝ่ายขวาที่
จะต้องนำมารับอาสาและก็ปราบปรามขบวนการในเมืองอย่างแน่นอน ในเมื่อ
เราเห็นเด่นชัดว่าล่านางนี้มาจากระบอบป็น เราสร้างความหวังกับรัฐบาลสมัย
นั้นไม่ได้..."²

¹"คดีเลือด 6 ตุลา," ภาคพิเศษ ปีที่ 8 ฉบับที่ 53 (20 กันยายน 2520),
หน้า 8-9.

²ชยอนันต์ สมุทวณิช, สมบูรณ์ สุขสำราญ, กนก วงษ์ตระหง่าน และ
ม.ร.ว. สุรพันธ์ บริพัตร, จากป่าสู่เมือง: การศึกษาการเปลี่ยนแปลงในอุดมการณ์ของนัก
ศึกษาจากปี 2519 (กรุงเทพมหานคร: เจ้าพระยาการพิมพ์, 2529), หน้า 101-102.

จากคำให้สัมภาษณ์นั้นผู้นำชาวนา ผู้นำนิสิตนักศึกษาจำนวนไม่น้อย เสียชีวิตลงจากการเข้าไปเคลื่อนไหวทางการเมือง นิสิตนักศึกษามองว่ารัฐบาลจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบ รัฐบาลจะต้องรู้เห็นกับการกระทำอันรุนแรงที่เกิดขึ้น ทำให้ นิสิตนักศึกษา ประชาชนที่ต้องการเปลี่ยนแปลงสังคมและร่วมกันพัฒนาประชาธิปไตยอย่างสันติ ต้องหันไปเข้าร่วมการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธกับ พลท.

อดีตผู้นำนักศึกษา ได้กล่าวถึงสภาพการณ์เมืองในเวลานั้นที่เป็นสาเหตุผลักดันทำให้ตนเข้าร่วมต่อสู้กับ พลท. ว่า

"... ตอนนั้นเราไม่มีความหวังอะไรเลย เราสู้อย่างเปิดเผย เขาก็ยิง เขาจับ วันที่ 21 มีนาคม 2519 นักศึกษาเดินขบวนประท้วงการครองอำนาจของอเมริกา นักศึกษาเดินขบวนผ่านอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย พวกกระหังแดงเอาบังเกอร์มาวาง มีถังระเบิดมาวาง ผมปราศรัยอยู่ที่สนามหลวง ผู้นำกระหังแดงคนหนึ่งมาพูดกับผมถึงระเบิดลูกแรกก็ยิงมาที่คอ โยนค้อนหน้าผม ตำรวจจู่โจมไปหมด แต่ไม่จับ นักศึกษาเดินขบวนวันที่ 21 มีนาคม 2519 ที่สยามโคมปาระเบิด มีคนตาย 4 คนบาดเจ็บ 70 คน ตำรวจจับใครไม่ได้ นักศึกษาหกปีถูกตำรวจจับ แต่พวกกระหังแดงก็ระเบิด หกปีในแอม 16 ตำรวจทำอะไรไม่ได้ สภาพตอนนั้นมันไม่มีความปลอดภัยเลย ปัญหาก็คือ คุณจะสู้หรือไม่ ลองนึกถึงความรู้สึกของคนหนุ่มสาวสมัยนั้น มันหมดศรัทธาแล้วต่อระบอบการเมือง ต่อรัฐ ไม่มีศรัทธา ไม่มีทางเลือกอื่น เข้าร่วมกับ พลท. หรือหลบภัยไปก่อนแล้วจะร่วมกันอย่างไรค่อยว่ากัน ถ้าอยู่ที่ตาย จึงจำเป็นต้องรักษาชีวิตไว้ก่อน"¹

คำกล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นว่าสภาพการณ์ทางการเมืองไม่มีความปลอดภัยสำหรับนักศึกษา มีการใช้ความรุนแรงจัดการกับนักศึกษา นักศึกษาเคลื่อนไหว เดินขบวนประท้วงอเมริกา มีการปราบปราม แต่ทางตำรวจไม่สามารถจัดการกับผู้ที่กระทำผิดได้ ความรู้สึกของนักศึกษาในเวลานั้นหมดศรัทธาต่อการเมือง จึงจำเป็นต้องเข้ากับ พลท. เพราะไม่มีทางเลือก

¹ สัมภาษณ์อดีตผู้นำนักศึกษาผู้หนึ่ง เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 2529.

เลือกอื่น ถ้าอยู่ในเมืองต่อไปคงจะไม่ได้ได้รับความปลอดภัย ตามสถิติของทางการเปิดเผย ออกมาว่า มีนักศึกษาที่เข้าร่วมกับ พลท. ในระยะนี้มากกว่า 3,000 คน และในการเข้าร่วมกับ พลท. ครั้งนี้เป็นการประกาศยอมรับการต่อสู้ตามแนวทางปฏิวัติของ พลท.

3. การต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยของนักศึกษาใหม่

ผู้ที่เข้าร่วมกับ พลท. มีทั้งที่เป็นนักการเมือง ข้าราชการ นักวิชาชีพ อาจารย์มหาวิทยาลัย และผู้นำนักศึกษาในอดีตที่มีความสำคัญต่อขบวนการนักศึกษา เช่น ปิรยุทธ บุญมี, เสกสรรค์ ประเสริฐกุล, จีรพันธ์ พิศรปรีชา, จาตุรงค์ ฉายแสง, ประสาน มฤคพิทักษ์, เหวง โคจิระการ, วิสา ทรัพย์, สมาน เลือดวงหัด, ปรีดี บุญซื่อ, เกรียงกมล เลหาะไพโรจน์, วิจิติ หักคังจิระภาหงษ์, ัญญา ชุณชฎาธาร เป็นต้น โดยผู้ที่เข้าร่วมกับ พลท. เหล่านี้ ได้ประกาศทางวิทยุเสียงประชาชนแห่งประเทศไทย (วสปท.) ซึ่งเป็นสถานีวิทยุของ พลท. ว่า กลุ่มของคนนั้นได้เข้าร่วมมืออย่างเป็นทางการกับ พลท. เพราะเห็นว่าเป็นหนทางเดียวเท่านั้นที่จะมีสังคมที่เป็นประชาธิปไตยเป็นเอกราช และมีความเจริญก้าวหน้าได้ การต่อสู้ของพวกเขาตามแนวทางสันติเพื่อความเป็นธรรมในสังคม ได้ถูกต่อต้านด้วยความรุนแรง ดังนั้นพวกเขา เชื่อว่าการต่อสู้แนวทางสันติไม่สามารถจะช่วยปฏิรูปสังคมได้ แนวทางปฏิวัติของ พลท. เท่านั้นจะสามารถเปลี่ยนแปลงสังคมได้ ในวันที่ 31 ตุลาคม 2519 ผู้นำนักศึกษาและนักศึกษารวมทั้งเสกสรรค์ ประเสริฐกุล ได้ประกาศทางสถานีวิทยุแห่งนี้ว่า ได้หนีบอาวุธขึ้นต่อสู้เพื่อล้มล้างรัฐบาลของนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ¹

ในปลายเดือนสิงหาคม 2520 วิทยุเสียงประชาชนแห่งประเทศไทย (วสปท.) ได้ออกกระจายเสียงคอนหนึ่งกล่าวว่า "ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยยังคงเป็นองค์กรกลางที่เป็นศูนย์รวมและเป็นแกนนำของเยาวชน นักเรียน นิสิตนักศึกษาทั่วประเทศในการเคลื่อนไหวเพื่อเอกราชของชาติ ประชาธิปไตยของประชาชน และความ

¹David Morell and Chai-anan Samudvanija, Political Conflict in Thailand: Reform, Reaction, Revolution, p.131.

เป็นกรรมของสังคมต่อไป โดยใช้ชื่อว่า "ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยในสถานการณ์สู้รบที่ปฏิวัติ" โดยมีนายเกรียงกมล เลาหะไพโรจน์ อดีตเลขาธิการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย เป็นเลขาธิการ สวาท อุดมเจริญชัยกิจ เป็นรองเลขาธิการฝ่ายการเมือง จาตุรงค์ บุญรัตนสุนทร เป็นรองเลขาธิการฯ ฝ่ายเศรษฐกิจ และประวิมพรรษ สุดชูเกียรติ เป็นรองเลขาธิการฯ ฝ่ายสังคมและการศึกษา"¹ ภายหลังจากที่ได้มีการประชุมและตกลงกันว่าศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยขอยื่นหลักนโยบายที่จะสามัคคีและร่วมมือกับประชาชนชั้นชนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นครมกร ชาวนา นักเรียน นิสิตนักศึกษา ครู อาจารย์ นักการเมือง พรรคการเมือง องค์การกลุ่มบุคคล และบุคคลที่รักชาติรักประชาธิปไตยทั้งปวงจะผนึกกำลังขึ้นเป็น "แนวร่วมประชาชาติประชาธิปไตย" ของประชาชนขึ้นมา นั้นศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยขอให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่² และยังให้คองหนังสือพิมพ์อัสปิเคย์ไว้ โดยให้จาตุรงค์ ฉายแสง เป็นบรรณาธิการ และบุญส่ง ชเลธร เป็นหัวหน้ากองบรรณาธิการ

นิสิตนักศึกษาที่เข้าร่วมกับ พลท. นั้นกล่าวได้ว่าเป็นพวกที่มีความรู้เกี่ยวกับกลไกทางการเมือง เศรษฐกิจ เป็นอย่างดี พวกนักศึกษา วิทยุชน ได้กลายเป็นมันสมองให้กับ พลท. ซึ่งขาดความรู้กลไกทางการเมืองเนื่องจากการที่พวกเขาได้เข้าไปต่อสู้ในชนบทมาเป็นเวลานาน นิสิตนักศึกษา วิทยุชนเหล่านี้จึงหรือที่ จะเสนอแนวความคิดใหม่ ๆ³ นอกจากนี้พวกเขาได้มีส่วนในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและวิธีการโฆษณาชวนเชื่อของ พลท. ให้มีลักษณะลุ่มลึกแบบวิทยุชนมากขึ้น ไม่ใช่การโจมตีรัฐบาลที่ขาดศิลปะอย่างแต่ก่อน นักหนังสือพิมพ์บางคนทำงานในสภานิติบัญญัติประชาชนแห่งประเทศไทย ได้เปลี่ยนวิธีการโฆษณาชวนเชื่อโจมตีรัฐบาลที่เข้าฉากจาเจมาเป็นรายการที่จัดอย่างมีศิลปะ มีชีวิตชีวา ค้ำยลักษณะการรายงานและวิจารณ์ข่าวแบบนักหนังสือพิมพ์อาชีพ มีการออกหนังสือ วารสาร

¹"ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยในสถานการณ์สู้รบที่ปฏิวัติ," ข่าวไทยนิกร ปีที่ 3 ฉบับที่ 30+54, (30 ตุลาคม 2521), หน้า 12.

²เรื่องเดียวกัน.

³Thomas A. Marks, "Thailand : The Threatened Kingdom," in Conflict Studies No.115 (January-February 1980).

ความค่ายที่ตนเองสังกัดและส่งไปเผยแพร่อย่างลับ ๆ ในเมือง เช่น หนังสือตะวันแดง บุกเบิก ฟ้าใหม่ สามัคคีสู้รบ เป็นต้น มีผลทำให้เกิดการพัฒนาและยกระดับเนื้อหาของวรรณกรรมเพื่อการปฏิวัติ และแนวทางการแก้ปัญหาสังคมด้วยการจับอาวุธ การหลอหลอมตนเองเป็นปัญญาชนปฏิวัติ ในช่วงนี้ พลท. ได้ถือโอกาสต่อสู้ทางทหารเป็นกำลังใจแก่กันตอมได้ การใช้นโยบายรุนแรงของรัฐบาลต่อขบวนการนักศึกษา โดยการโจมตีเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทหาร จำนวนมาก มีการขยายการจัดตั้งกองกำลังเพิ่มขึ้น เช่น ในเดือนมีนาคม 2521 ได้จัดตั้งกองทหารปลดแอกมุสลิมแห่งประเทศไทยภายใต้การชี้นำของ พลท.¹ และได้มีการหาทางสนับสนุนให้นักศึกษา ปัญญาชน นักรบการเมือง และประชาชนกลุ่มอาชีพอื่น ๆ ได้รวมตัวกันจัดตั้งองค์กร "แนวร่วม" เพื่อทำหน้าที่เป็นองค์กรบังหน้าที่ยึดขึ้น กำหนดให้มีการเคลื่อนไหวเพื่อเผยแพร่อุดมการณ์ที่มีชื่อเรียกว่า "คณะกรรมการประสานงานกำลังรักชาติรักประชาธิปไตย" (กป.ชป.) ขึ้นเมื่อวันที่ 28 กันยายน 2520² เป็นองค์กรแนวร่วมประกอบขึ้นด้วยตัวแทนของกลุ่มหลังต่าง ๆ ที่เคยมีบทบาทในการเคลื่อนไหวทางการเมือง เช่น ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย พรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างแนวร่วมให้แก่การปฏิวัติความอุดมการณ์ของคน ในคำปราศรัยจัดตั้ง กป.ชป. ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ว่า

"เพื่อทำหน้าที่ติดต่oprสานงาน และปรึกษาหารือกับบรรดาพรรคการเมือง กลุ่มการเมือง องค์กรมวลชน ประชาชน ชาติต่าง ๆ ศาสนิกชนทุกนิกายศาสนา กลุ่มบุคคลและบุคคลที่รักชาติรักประชาธิปไตยทั้งในและนอกประเทศ ขยายแนวร่วมประชาชาติประชาธิปไตย มีเป้าหมายและปฏิบัติการทางการเมืองร่วมกันในการต่อสู้กับศัตรูของชาติและประชาชน เพื่อให้ประเทศไทยและประชาชนไทยก้าวไปสู่ชัยชนะเป็นขั้น ๆ และให้ได้มาซึ่งเอกราชประชาธิปไตย ความเจริญรุ่งเรือง ความผาสุก"³

¹ พรภิรมย์ เอี่ยมธรรม, "ขบวนการประชาธิปไตยที่นำโดยนักศึกษาหลัง 14 ตุลาคม 2516 และความสัมพันธ์กับ พลท.," หน้า 28.

² สมชัย รักวิจิตร, คร. สมชัย รักวิจิตรคอมมิวนิสต์เกี่ยวกับความมั่นคงของชาติ หน้า 119.

³ เรื่องเดียวกัน.

คณะกรรมการประสานงานกำลังรักชาติรักประชาธิปไตย (กป.ชป.) ประกอบไปด้วย

1. นายอุดม สีสุวรรณ เป็นประธาน
2. นายบุญเย็น วอทอง เป็นรองประธาน
3. นายมงคล ณ นคร กรรมการ
4. นายสมิคร ชาลีกุล กรรมการ
5. นายเทอศภูมิ ใจดี กรรมการ
6. ~~ทิวทอง~~ ทิวทองศรีธน ยอดกันหา กรรมการ
7. นายชานี ศักดิ์เศรษฐ์ กรรมการ
8. นายศรี อินทนิลดี กรรมการและผู้แถลงข่าว
9. นายธีรยุทธ บุญมี กรรมการและเลขานุการ

กป.ชป. ได้ทำหน้าที่โฆษณาประสานงานแนวร่วมในเมืองและแนวร่วมนอกประเทศ ได้มีการออกหนังสือเผยแพร่ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ซึ่งมีผลทำให้ พลท. เป็นองค์กรที่รู้จักกันกว้างขวางในต่างประเทศมากขึ้นอย่างที่ไม่เคยได้รับมาก่อน¹ กลุ่มนักศึกษาไทย คนไทยกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในยุโรป อเมริกา และออสเตรเลีย ก็ได้ให้การสนับสนุน เคลื่อนไหวต่อสู้ร่วมกับ กป.ชป. รวมทั้งได้มีนักข่าวต่างประเทศ เช่น ฝรั่งเศส เนเธอร์แลนด์ ญี่ปุ่น เดินทางเข้าไปหาข่าวในเขตของ พลท. และเผยแพร่สถานการณ์ในป่าไปต่างประเทศด้วย

กล่าวได้ว่าในช่วงเวลาเพียง 1 ปี คือ ระหว่างเดือนตุลาคม 2519-ตุลาคม 2520 นั้น พลท. ได้แนวร่วมประชาชาติอันกว้างใหญ่ไพศาลอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนนับแต่ภารกิจตั้งพรรคเมื่อเดือนธันวาคม 2485 เป็นต้นมา ภายในเวลาเพียงปีเดียวนี้ พลท. ได้หลังก้าวหน้าจากนักศึกษา นิสิตฯชน ประชาชนสาขาวิชาที่ต่าง ๆ เข้าร่วมการต่อสู้ถึง

¹พรภิรมย์ เขี่ยมธรรม, "ขบวนการประชาธิปไตยที่นำโดยนักศึกษาหลัง 14 ตุลาคม 2516 และความสัมพันธ์กับ พลท.," หน้า 30.

2,000 คน โดยเฉพาะนักศึกษา นักศึกษาส่วนใหญ่มีความรู้ระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไป เป็นหัวกระโทงชาติในสาขาวิชาต่าง ๆ นับตั้งแต่ แพทย์ วิศวกร *อาจารย์ เป็นต้น นอกจากนี้ศึกษานิเทศก์แล้วยังมีนักการเมืองอีกจำนวนไม่น้อยได้แก่ ไชแสง สุกใส รองประธานพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย บุญเย็น วอลทอง อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี ทองปึกษ์ เพ็ญเกษ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดขอนแก่น วิชัย เสวระมาตย์ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี ประยงค์ มูลสาร อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดยโสธร จูตกร ทองน้อย อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดยโสธร สมบัติร ชาลีกุล อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดชัยภูมิ ทวีนิ สักดีเสตรหฐ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครศรีธรรมราช นักการเมืองเหล่านี้เคยได้รับคะแนนเสียงจากผู้เลือกตั้งในจังหวัดต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ทำให้สามารถชักจูงให้เกิดแนวร่วมได้มาก ส่วนทางด้านอาจารย์มหาวิทยาลัยที่ได้ประกาศการต่อสู้ร่วมกับ พลท. ได้แก่ พลธีรา กัดดอย จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รัชดาพร เลขะวณิชย์ มหาวิทยาลัยมหิดล กานดา ไชศาลสกุลไทย สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เป็นต้น และยังมีผู้นำกรรมการสื่อ ประสิทธิ์ ไชโย เหนอดภูมิ ใจดี ผู้นำชวาณาสื่อ ศรีธร ยอดกันหา ชำราชการได้แก่ ศรี อินทรบันตี ชำราชการกรมประชาสัมพันธ์ วิชัย บำรุงฤทธิ์ ปลัดอำเภอเขาวง จังหวัด กาฬสินธุ์ นักหนังสือพิมพ์และนักเขียน เกษตร ศิวะเกื้อ ประเสริฐ จันคำ หฤธรรม อรรถวิบูลย์ ศรีสุวรรณนท์ สงวน ไชศาลรัมย์ สุภัทญา พัฒนไพบูลย์ ชาญญา ชนชฎาธาร ก้องเกียรติ คงคา และวิสา ัญญัทธ เป็นต้น¹

จะเห็นได้ว่าในช่วงปี 2519-2522 เป็นช่วงที่ พลท. เติบโตอย่างรวดเร็ว สามารถสร้างองค์กรได้ แข็งแรงและเปิด เผยมากขึ้น มีการสร้างแนวร่วมในหมู่ักศึกษา ประชาชน ตลอดจนประสานงานกับองค์กรแนวร่วมชาวต่างประเทศ ในขณะที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายรัฐบาลยังไม่สามารถสกัดกั้นการเติบโตของ พลท. ได้²

¹ กองบรรณาธิการสยามนิกร คมปา (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อาทิตย์, 2522), หน้า 11-12.

² "วิเคราะห์ พลท.ปี 2522," ปัญญา ปีที่ 1 ฉบับที่ 8 (16-31 ธันวาคม 2521).

จะเห็นได้ว่าในช่วงปี 2519-2522 เป็นช่วงที่ พทท. เติบโตอย่างรวดเร็ว สามารถสร้างองค์กรได้ ชัมแข็งและเปิดเผยมากขึ้น มีการสร้างแนวร่วมในหมู่นักศึกษา ประชาชน ตลอดจนประสานงานกับองค์กรแนวร่วมชาวต่างประเทศ ในขณะที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายรัฐบาลถึงไม่สามารถสกัดกั้นการเติบโตของ พทท. ได้¹

4. ความขัดแย้งระหว่างนักศึกษากับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย

หลังจากที่ขบวนการนักศึกษา วิทยาลัย ได้พากันเข้าร่วมการต่อสู้กับ พทท. ได้ระยะหนึ่ง ก็ได้เกิดความขัดแย้งภายใน พทท. ซึ่งเป็นความขัดแย้งภายในที่แตกต่างไปจากที่เคยมีมา คือไม่ใช่เป็นความขัดแย้งระหว่างตัวบุคคลหรือการขัดแย้งในหมู่ผู้นำที่จำกัดและรับรู้กันในวงแคบ แต่เป็นความขัดแย้งระหว่างนักศึกษารุ่นใหม่ส่วนใหญ่กับองค์กรจัดตั้งของ พทท. ความขัดแย้งครั้งนี้ถือเป็นการขัดแย้งทางด้านอุดมการณ์และการจัดองค์กรที่มีผลกระทบต่อ พทท. อย่างสูง และผลักดันให้ พทท. ถูกเปิดเผยส่วนที่เคยปิดบังต่อสาธารณะอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน ก่อนหน้านี้นักศึกษา วิทยาลัย จะเข้าร่วมกับ พทท. นั้นพวกเขาที่มีทัศนคติและมีศรัทธาส่งต่ออุดมการณ์ของ พทท. พวกเขาคาดหมายว่า พทท. เป็นองค์กรสังคมนิยมที่เป็นแบบในอุดมคติ จากการที่นักศึกษาเคยอ่านงานเขียนของผู้นำปฏิบัติงานและสมาชิก พทท. บางคน เช่น งานของจิตร ภูมิศักดิ์, นายผี ทำให้นักศึกษาวาดภาพสมาชิกพรรคอย่างสูงส่ง ค่อมมาภายหลังความขัดแย้งเริ่มปรากฏชัดออกมา เมื่อผู้นำนักศึกษา วิทยาลัย ผู้นำกรรมกร ช่างนาสาวไร่หลายคนได้เริ่มทยอยกันออกจากป่าสู่เมืองกันมากขึ้น จากคำให้สัมภาษณ์บุคคลที่ออกจากป่าเหล่านี้ ทำให้เรามองเห็นภาพความขัดแย้งระหว่างขบวนการนักศึกษากับ พทท. ที่ทำให้นักศึกษาไม่สามารถอยู่ร่วมต่อสู้กับ พทท. ค่อยไปได้ซึ่งอาจจะสรุปปัญหาอันเป็นต้นตอของความขัดแย้งได้ดังนี้

1. ปัญหาความขัดแย้งด้านอุดมการณ์
2. ปัญหาทางยุทธศาสตร์-ยุทธวิธี

¹"วิเคราะห์ พทท. ปี 2522," 14 เมษายน ปีที่ 1 ฉบับที่ 8 (16-31 ธันวาคม 2521).

3. ปัญหาการขาดความเป็นอิสระของ พคท.
4. ปัญหาความเป็นประชาธิปไตย
5. การปรับเปลี่ยนท่าทีของรัฐบาล

ปัญหาความขัดแย้งด้านอุดมการณ์

จากความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย(พคท.) จะเห็นได้ว่า พคท.ได้รับการสนับสนุนและความช่วยเหลือจากพรรคคอมมิวนิสต์จีน (พคจ.) มาโดยตลอด จากประวัติศาสตร์ของ พคท. พอจะมองเห็นได้ว่า พคท.เกิดมาจากพรรคคอมมิวนิสต์สยาม ซึ่งได้รับการช่วยเหลือจากพรรคคอมมิวนิสต์จีนที่เข้ามาเคลื่อนไหวในประเทศไทยตั้งแต่ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 และในที่สุดพรรคคอมมิวนิสต์สยามสลายตัวลงโดยมีการตั้งพรรคใหม่ขึ้น คือ พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2485 ดังนั้นจะเห็นได้ว่านับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา พคท. ได้รับอิทธิพลทั้งในทางความคิดและการสนับสนุนทางวัตถุจากจีนมาโดยตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งผู้ปฏิบัติงานและสมาชิกของพรรคไปศึกษาความคิดลัทธิมาร์กซ์-เลนิน และความคิดเหมา เจ๋อตุงในจีน ซึ่งส่งผลให้บรรดาผู้คุมแนวความคิดของ พคท. ต่างได้รับอิทธิพลทางความคิดของจีนอย่างมาก บุคคลที่เป็นแกนนำของ พคท. หรือที่เรียกว่า "คณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย" นั้น ส่วนใหญ่ก็เป็นผู้ที่มีเชื้อสายจีน และได้รับอิทธิพลแนวความคิดจากจีน คณะกรรมการกลางของ พคท. เท่าที่ทราบนามมีดังนี้

1. นายเจริญ วรรณงาม
2. นายวิรัช อังคदार
3. นายทรง นพคุณ
4. นายอุดม สีสุวรรณ

¹ รัศมี ศรีวรรณพันธ์, "อิทธิพลทางอุดมการณ์ของพรรคคอมมิวนิสต์จีนต่อพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519).

5. นายคำรินทร์ เรืองสุวรรณ
6. นายประสิทธิ์ ตะเพียงทอง
7. นายทอง แจ่มศรี
8. นายศักดิ์ สุภาเกษม
9. นายอัศนีย์ พลจันทร์
10. นายสุวิทย์ เนียมล้ำ
11. นายพโยม จุฬานนท์
12. นายเปลื้อง วรรณศรี
13. นายเชาว์ พงษ์พิทิต
14. นางนิศย์ พงษ์ดาษเพชร
15. นายประสิทธิ์ เทียนศิริ
16. นายประจวบ เรืองรัตน์
17. นายเลี้ยง ภิรมย์นาม
18. นายประสงค์ อรุณสันติโรจน์
19. นายสิน เค็มหล่ม
20. นายชุ่ม แซ่ลิ่ม
21. นายมานิต เมธางกูร¹

บุคคลที่มีอิทธิพลในการบริหารงานของ พทท. น่าจะได้แก่ นายทรง นพคุณ นายวิรัช อังคदार นายเจริญ วรรณงาม นายทอง แจ่มศรี และนายอุดม สีสวรรณ จากภูมิหลังของบุคคลเหล่านี้พบว่าส่วนใหญ่เป็นบุคคลที่มีเชื้อสายจีน ได้รับการศึกษาจากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน เช่น นายทรง นพคุณ เป็นคนไทยเชื้อสายจีน ซึ่งเป็นผู้นำคนหนึ่งทางภาคเหนือ นายวิรัช อังคदार ชื่อจัดตั้ง "ลุงสวน" หรือ "จางหย่วน" ได้รับการ

¹กรมการปกครอง, กระทรวงมหาดไทย, รายชื่อคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย มี 25 คน พรรคชื่อแล้วความรายชื่อข้างต้น 21 คน (เอกสารลับ), 2522 ก้างใน พุชบา สิมสมบูรณ์, "ความขัดแย้งทางอุดมการณ์ของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พ.ศ.2500-2522)", หน้า 88,

ศึกษาจากสถาบันมาร์กซ์-เลนิน กรุงปักกิ่ง เป็นบุคคลที่มีอิทธิพลทางความคิดของ พลท. รับคิดชอบงานทั้งในเมืองและงานในป่า เป็นคู่ที่มีความสนิทสนมกับ ลี้จี้ ซิน ผู้นำสาขาพรรคคอมมิวนิสต์จีนแห่งประเทศไทยที่เคยดำเนินงานในไทย ทำให้วิรัช อังคกาวร รับแนวความคิดของเหมาเจ๋อตุง ถ่ายทอดมายัง พลท.¹ ดังนั้น พลท. จึงมีการยึดถือแนวทางการปฏิวัติ การวางยุทธศาสตร์-ยุทธวิธี บทเรียนแห่งการสร้างพรรค การสร้างกองทัพ การทำงานแนวร่วม งานมวลชนของ พลท. จึงยึดถือแนวทางของเหมาเจ๋อตุงทั้งสิ้น²

จากจุดกำเนิดของ พลท. ซึ่งมีจุดเริ่มต้นมาจากคนจีนและลูกครึ่งไทย-จีน พลท. จึงได้รับอิทธิพลด้านอุดมการณ์จากฝ่ายจีนมาตั้งแต่เริ่มแรก แม้เมื่อพรรคคอมมิวนิสต์จีนจะสามารถยึดอำนาจรัฐบาลบนแผ่นดินใหญ่ได้ในปี 2492 และสมาชิก พคจ. ส่วนหนึ่งจะเดินทางกลับประเทศจีน ตลอดจนได้มีการยุบสาขาพรรคคอมมิวนิสต์จีนในไทยแล้ว อิทธิพลของจีนก็ยังครอบงำ พลท. ทั้งทางด้านตัวบุคคลและด้านอุดมการณ์ เพราะสมาชิกพรรคระดับสูงส่วนใหญ่ยังคงได้แก่คนจีนที่มีความผูกพันกับจีนคอมมิวนิสต์อยู่ บางคนมีบทบาทในการก่อตั้งพรรคมาตั้งแต่ต้น นอกจากนี้ พลท. ยังส่งสมาชิกระดับสูงจำนวนประมาณ 48 คนไปรับการฝึกอบรมด้านอุดมการณ์ที่สถาบันมาร์กซ์-เลนิน ที่กรุงปักกิ่ง เมื่อ พ.ศ. 2495-2500 อีกด้วย ด้วยเหตุนี้การดำเนินงานของ พลท. จึงยึดเอาแนวทางแบบของจีน นั่นคือ การยึดอำนาจรัฐด้วยกำลังอาวุธ ด้วยการทำสงครามประชาชนอย่างกว้างขวางทั่วประเทศ จะเห็นได้จากในข้อบัญญัติ 10 ประการของ พลท. ซึ่งได้พิมพ์ออกมาในเดือนธันวาคม 2511 และได้แก้ไขในวาระครบรอบ 34 ปีแห่งการจัดตั้งพรรค และปรับปรุงข้อบัญญัติ 10 ประการใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ได้ประกาศอย่างชัดเจนว่า พลท. มีนโยบายที่จะ

¹"จางหย่วน ประธานาธิบดีคนแรกของไทย," ข่าวไทยนิกร ปีที่ 3 ฉบับที่ (30)+90 (กรกฎาคม 2522), หน้า 17.

²"จับอุดม สีสุวรรณ, เปลื้อง วรรณศรี : ความแตกแยกครั้งใหม่ใน พลท.," เส้นทาง 7+13 (เมษายน 2523), หน้า 5.

ค่าเนิ่นสงครามประชาชนอย่างเด็ดเดี่ยว เพื่อขับไล่จักรวรรดินิยมอเมริกาออกจากประเทศ และโค่นล้มรัฐบาล โดยมีเนื้อหา ดังนี้

1. สนับสนุนการก่อการกำเริบ ช่างนา นายทุนน้อย นายทุนชาติผู้รักชาติรักประชาชน โดย ขยายสงครามประชาชน
2. ในด้านตัวบทกฎหมายและสิทธิเสรีภาพ ให้ยกเลิกกฎหมายที่ไม่เป็นธรรม ทั้งมวล
3. นโยบายต่อต้านสหรัฐอเมริกาและเสนอแนะให้รับทรัพย์สินของกลุ่มตอม
4. ค่าเนิ่นนโยบายแห่งประเทศอย่างเป็นทางการเป็นอิสระ สักคำมหาอำนาจ คือ สหรัฐอเมริกา กับสหภาพโซเวียต
5. เน้นเรื่องสิทธิเท่าเทียมกันของประชาชนทุกคน
6. ต่อต้านระบบศักดินาและสนับสนุนให้ยกระดับความเป็นอยู่ของชาวไร่ชาวนา
7. นโยบายเกี่ยวกับการรักษาทรัพยากรของชาติให้เป็นผลประโยชน์ต่อประชาชน
8. ขยายบทบาทการต่อสู้ของกรรมกร และรัฐบาลควรค่าเป็นการให้สวัสดิการแก่กรรมกร
9. นโยบายประกันสิทธิความเท่าเทียมกันทางสังคม
10. ต่อต้านวัฒนธรรมต่างชาติ โดยเฉพาะวัฒนธรรมของอเมริกา

นอกจากนี้ในคำประกาศที่สำคัญได้แก่ "แถลงการณ์ของคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย" ลงวันที่ 1 ธันวาคม 2515 เนื่องในโอกาส 30 ปีแห่งการก่อตั้ง พรรค. ในแถลงการณ์ดังกล่าวประกาศแนวทางการต่อสู้อย่างแจ่มชัดว่า "หนทางยึดอำนาจรัฐด้วยอาวุธเป็นหนทางที่ถูกต้องแต่เพียงหนทางเดียว พรรคหัดตัดสินใจแน่วแน่ที่จะ

¹ ไทโรจน์ กายจนพันธ์, "การต่อต้านการโฆษณาชวนเชื่อของฝ่ายคอมมิวนิสต์ โดยรัฐบาลไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2518), หน้า 41-43.

ยื่นหยัดท่าส่งครามประชาชนไปจนถึงที่สุด"¹ หลังจากนั้นแถลงการณ์และบทความต่าง ๆ ที่โฆษณาผ่านสถานีวิทยุเสียงประชาชนแห่งประเทศไทยก็ได้เน้นย้ำเรื่องการต่อสู้ด้วยอาวุธกับฝ่ายรัฐบาลอย่างสม่ำเสมอตลอดมา

พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยประกาศอยู่เสมอว่า พทท. ดำเนินการปฏิวัติประเทศไทยโดยมีหลักลัทธิมาร์กซ์-เลนิน และแนวความคิดเหมา เจ๋อตุง เป็นทฤษฎีชี้นำ² โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวความคิดของเหมา เจ๋อตุง ซึ่ง พทท. ยกย่องว่าเหมา เจ๋อตุงได้สืบทอดลัทธิและคตินาลัทธิมาร์กซ์-เลนินอย่างรอบคอบและสร้างสรรค์ รวมทั้งยกระดับลัทธิมาร์กซ์-เลนินขึ้นสู่ขั้นใหม่อีกชั้นหนึ่ง พทท. เห็นว่าสภาพปัญหาต่าง ๆ ในสังคมไทยมีลักษณะเดียวกับแนวการวิเคราะห์สภาพสังคมจีนของเหมา เจ๋อตุง นั่นคือ เป็นประเทศกสิกรรมที่ล้าหลังมีลักษณะกึ่งอาณานิคมกึ่งศักดินา การนำแนวความคิดเกี่ยวกับการปฏิวัติของเหมา เจ๋อตุง มาใช้จึงเป็นสิ่งที่ถูกต้องอย่างยิ่ง ฉะนั้นในเอกสารต่าง ๆ ของพรรคจะย้ำให้สมาชิกและผู้ปฏิบัติงานดำเนินงานโดยยึดเอาหลักทฤษฎีของเหมา เจ๋อตุงมาปฏิบัติ จะเห็นได้จากเอกสารสำคัญคนหนึ่งกล่าวว่า "... ถ้าสมาชิกพรรคของเราผู้ปฏิบัติและมวลชนที่ปฏิบัติส่วนใหญ่ยังกุมความคิดเหมา เจ๋อตุงไม่มั่น (หรือ) ใช้ไม่ เป็นแล้ว การที่จะนำสงครามประชาชนไปสู่ชัยชนะ การปฏิวัติไปจนถึงที่สุดก็จะไม่มีหลักประกัน ฉะนั้นการกุมความคิดเหมา เจ๋อตุงให้มั่น ใช้ให้เป็นจึงเป็นภาระหน้าที่อันรีบด่วนและสำคัญที่สุดของเราในปัจจุบัน"³

¹ รัศมี ศรีวรพงษ์พันธ์, "อิทธิพลทางอุดมการณ์ของพรรคคอมมิวนิสต์จีนต่อพรรคคอมมิวนิสต์ไทย," หน้า 89.

² คำประกาศดังกล่าวปรากฏอยู่ในเอกสารพรรคทั้งที่แจกทั่วไปและเอกสารเฉพาะภายในของพรรค และในแถลงการณ์หรือคำประกาศของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ในโอกาสสำคัญ ซึ่งประกาศและออกอากาศทางสถานีวิทยุเสียงประชาชนแห่งประเทศไทย.

³ รัศมี ศรีวรพงษ์พันธ์, "อิทธิพลทางอุดมการณ์ของพรรคคอมมิวนิสต์จีนต่อพรรคคอมมิวนิสต์ไทย," หน้า 98.

จากข้อความดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่า พลท. ให้ความสำคัญกับหลักความคิดของเหมา จ๋อตุงอย่างมาก ใ้ที่ พลท. ระบุว่าจะต้องหาการศึกษาที่มีใจจำเพาะแต่สมาชิกหรือผู้ปฏิบัติงานพรรคเท่านั้น หากยังรวมถึงมวลชนผู้ปฏิวัติเข้าด้วย มีผลให้มีการถือความคิดเหมา จ๋อตุง เป็นทฤษฎีรวมยอดของลัทธิมาร์กซ์-เลนิน ที่สามารถนำมาใช้กับการปฏิวัติไทยได้เหมือนอย่าง เป็นสูตรสำเร็จ แนวความคิดของเหมา จ๋อตุงที่มีอิทธิพลมากใน พลท. ได้แก่ แนวทางการวิเคราะห์สังคมไทย การวิเคราะห์ชนชั้นในไทย ซึ่งดำเนินไปในรอยเท้าของการวิเคราะห์สังคมจีนของเหมา จ๋อตุง¹ ด้วย เหตุนี้แนวทางและยุทธศาสตร์การต่อสู้ต่าง ๆ ของ พลท. จึงดำเนินไปในแนวเดียวกับของจีน นั่นคือการทำสงครามประชาชน โดยยึดเอาชนบทเป็นฐานของอำนาจ เป็นพื้นที่ของการทำสงคราม สร้างและขยายอิทธิพลในชนบทจากจุดเล็ก ๆ หลายจุด แล้วค่อย ๆ ขยายไปจนกระทั่งสงครามประชาชนในชนบทขยายตัวกว้างขวางขึ้น เมื่อ พลท. สามารถขยายอิทธิพลได้ ขั้มแข็งมั่นคงไว้.ชนบทใช้ชนบทล้อมเมืองแล้วค่อยยึดเมืองในที่สุด พลท. กำหนดให้การต่อสู้ด้วยอาวุธในชนบทเป็นรูปของการต่อสู้เอก ขณะเดียวกันก็หาการต่อสู้ด้านอื่น ๆ พร้อมกันไปด้วย โดยจะต้องให้รูปการต่อสู้อื่น ๆ และการต่อสู้ในเมืองประสานและเสริมช่วยการต่อสู้อาวุธในชนบท วิหุญเสียงประชาชนแห่งประเทศไทย (สปท.) ก็ได้ยกบทความในหัวข้อที่ว่า "หนทางปฏิวัติไทย เอกราชประชาธิปไตยที่แท้จริง มิใช่ได้มาด้วยลัทธิปฏิรูป หากด้วยการปฏิวัติ"² ซึ่งมีเนื้อหาเน้นย้ำยึดมั่นในแนวทางการต่อสู้ด้วยอาวุธแต่เพียงหนทางเดียว ใ้ที่ตีความถึงความเคลื่อนไหวของ พลท. หลายท่านแสดงทัศนะว่า พลท. เสนอบทความดังกล่าวอย่าง ต่อเนื่อง เพื่อเป็นการย้ำว่า พลท. ยังคงยืนหยัดที่จะต่อสู้ยึดอำนาจรัฐด้วยอาวุธ ด้วยการทำสงครามประชาชนตามแนวทางของพรรคคอมมิวนิสต์จีน (พลจ.) ใ้วิถีการชนบทล้อมเมืองและการทำสงครามยึดเมือง

ความขัดแย้งทางด้านอุดมการณ์เริ่มขึ้นเมื่อกักศึกษา มีนุชาชน บางส่วนเห็นว่า พลท. ได้ดำเนินนโยบายและรูปแบบการต่อสู้ตามแนวทางของพรรคคอมมิวนิสต์จีน (พลจ.)

¹ เรื่องเดียวกัน.

² สายหยุด เกิดผล และสมชัย รักวิจิตร, อนาคตไทย: ยุทธศาสตร์เพื่อการดำรงอยู่ของชาติ, หน้า 62.

โดยไม่พิจารณาถึงสภาพความเป็นจริงภายในสังคมไทย นักศึกษาพบว่า พรรคชาติความเป็นอิสระ ไม่เป็นตัวของตัวเอง แต่ถูกครอบงำและตกอยู่ใต้อิทธิพลจีน

จะเห็นได้จากการที่ทัศนะที่แตกต่างกันในการวิเคราะห์สภาพสังคมไทย โดย พลท. ได้วิเคราะห์ว่า "สังคมไทยเป็นสังคมกึ่งเมืองขึ้นกึ่งศักดินา" กลุ่ม เป้าหมายของการปฏิวัติ คือ จักรวรรดินิยม พวกนายทุนขุนนาง พวกศักดินานิยมหรือชนชั้นเจ้าของที่ดิน กลุ่มที่เป็นกำลังผลักดันของการปฏิวัติคือชนชั้นกรรมาชีพ ชาวนารวย ชาวนากลาง ชาวนาจน ชาวนารับจ้าง ชนชั้นนายทุนน้อย ชนชั้นนายทุนชาติ โดยสรุปกำหนดให้ชนชั้นกรรมาชีพเป็นผู้นำการปฏิวัติและมีชาวนาเป็นกำลังพื้นฐานที่สำคัญที่สุดของการปฏิวัติ และให้ความสำคัญกับการทำงานในชนบทมากกว่าในเมือง¹ แต่ในทัศนะของอดีตผู้นำนักศึกษานายธีรยุทธ บุญมี ซึ่งได้เข้าป่าร่วมกับ พลท. มีตำแหน่งเป็นกรรมการและเลขานุการ คณะกรรมการประสานงานกำลังรักชาติรักประชาธิปไตย ได้วิเคราะห์สังคมไทยปัจจุบันเป็น "สังคมกึ่งทุนนิยมกึ่งศักดินาที่เป็นเมืองกึ่งหรือเมืองกึ่งทันสมัยใหม่ของจักรวรรดินิยม และเป็นสังคมที่กำลังก้าวไปสู่สังคมทุนนิยมในอัตราที่รวดเร็วขึ้นทุกขณะ" กลุ่มที่เป็นเป้าหมายของการปฏิวัติคือ กลุ่มนายทุนผูกขาด จักรวรรดินิยม และศักดินานิยม กลุ่มที่เป็นกำลังผลักดันของการปฏิวัติคือพวกกรรมกร ชนชั้นกรรมาชีพและกึ่งกรรมาชีพในชนบท นายทุนน้อย ปัญญาชนส่วนใหญ่ของกำลังผลักดันของการปฏิวัติอยู่ในเมือง จึงให้เมืองเป็นศูนย์กลางในการทำการปฏิวัติ² ดังข้อความตอนหนึ่งว่า

¹ เรื่องการวิเคราะห์สภาพสังคมไทยเป็นกึ่งเมืองขึ้นกึ่งศักดินา ดูรายละเอียดได้จาก เกียรติยง สุวรรณพิศ, "การใช้ประโยชน์จากลักษณะสังคมไทยของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์เสนอวิทยาลัยการทัพบก สถาบันวิชาการทหารบกชั้นสูง, 2516), หน้า 25-36; นพ พินสายแก้ว, ยุทธศาสตร์-ยุทธวิธีของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (เอกสารวิจัยส่วนบุคคล รุ่นที่ 20, 2520-2521), หน้า 14-18.

² ธีรยุทธ บุญมี, "การปฏิวัติยุคใหม่," มาตุภูมิ ปีที่ 7 ฉบับที่ 1047 (188) (มกราคม 2524), หน้า 24-33; "ลักษณะพิเศษสงครามปฏิวัติไทย," ตะวันใหม่ ปีที่ 4 ฉบับที่ 157 (23 มีนาคม 2524), หน้า 19-20.

"...กลุ่มที่เป็นเป้าหมายของการปฏิวัติ คือ กลุ่มทุนนิยมผูกขาดจักรวรรดินิยม และศักดินานิยม สำหรับกลุ่มที่เป็นหลังฝ่ายปฏิวัติ ได้แก่ พวกกรรมกร ชนชั้นกรรมาชีพ และกึ่งกรรมาชีพในชนบท ชาวจีน ชาวนา นักวิชาชน นายทุนน้อย และนายทุนกลาง¹ โดยให้ความสำคัญกับเมือง เพราะเมืองเป็นฐานที่สำคัญต่อการปฏิวัติ ทั้งนี้เพราะผู้ที่อาศัยในเมืองคือชนชั้นกรรมาชีพ นายทุนน้อยและนักวิชาชนในเมืองเป็นศูนย์รวมของชนชั้นกลางและกลุ่มมันสมอง ซึ่งเป็นกุญแจนำไปสู่การจัดตั้งแนวร่วม ดังนั้นการปฏิวัติในประเทศไทยปัจจุบันนี้จึง เน้นความสำคัญต่อการทำงานในเมือง"²

ซึ่งความขัดแย้งในทัศนะดังกล่าว อาจเป็นผลเนื่องมาจากจุดกำเนิดและธรรมชาติพื้นฐานของ หคท. และนักศึกษาปัญญาชนที่แตกต่างกันกล่าวคือ นักศึกษาได้รับการฝึกฝนและเคยชินกับการต่อสู้แบบเปิด ผจญในเมือง มีการรับรู้ในความคิดทางการเมือง ลัทธิมาร์กซ์-เลนิน เนมา เจ็ดจุด ตลอดจนมีพื้นฐานการศึกษาและวิธีการคิด วิธีการทำงาน มีพัฒนาการ ที่เป็นอิสระและสัมผัสชีวิตในเมืองดีกว่าสมาชิก หคท. ซึ่งเข้าไปอยู่ป่า มีโอกาสน้อยต่อการสัมผัสชีวิตในเมือง แม้จะทราบข่าวสารต้องผ่านจากข่าวกรองจึงมีความเห็นที่ขัดแย้งกันในทฤษฎีการปฏิวัติ และการวิเคราะห์สภาพสังคมที่แตกต่างกัน ซีรยุทธ บุญมี ได้กล่าวถึงสาเหตุสำคัญของความขัดแย้งในด้านอุดมการณ์ ที่ทำให้คนไม่สามารถอยู่ร่วมต่อสู้กับ หคท. ว่า

"สาเหตุสำคัญของการแยกตัว เกิดจากความแตกต่างในอุดมการณ์ระหว่างผมกับ หคท. ผมต้องการสร้างสังคมที่เป็นธรรมเสมอภาค ไม่มีการเอาเปรียบกัน แต่ขณะเดียวกันต้องเป็นสังคมที่เป็นประชาธิปไตย ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพอย่างเต็มที่... ปัญหาในเรื่องอุดมการณ์แตกต่างกันนั้นผมพยายามเสนอให้มี

¹"ความขัดแย้งใน หคท.," หันฉิมิตร ปีที่ 3 ฉบับที่ 23 (21 กุมภาพันธ์ 2524), หน้า 13-14.

²สัมภาษณ์ ซีรยุทธ บุญมี, "ลักษณะพิเศษสงครามปฏิวัติไทย," ตะวันใหม่ ปีที่ 4 ฉบับที่ 157 (23 มีนาคม 2524), หน้า 22.

การแก้ไขเรื่องนี้กับ พท. ด้วยการกำหนดนโยบายร่วมกัน แต่ได้รับการปฏิเสธจาก พท. ผมจึงไม่สามารถดำเนินการต่อร่วมกันได้"¹

เสกสรรค์ ประเสริฐกุล อดีตผู้นำนักศึกษาอีกผู้หนึ่งก็ได้กล่าวถึงความขัดแย้งทางด้านอุดมการณ์ว่า

"... รู้สึกว่าพวกเขาไม่ค่อยเข้าใจสังคมไทยและอารมณความรู้สึกของคนไทย พวกเขามีการฝึกฝนทางการเมืองมาในช่วงที่เงินปฏิวัติวัฒนธรรม ซึ่งมีเนื้อหาบางด้านถือว่าเงินเป็นศูนย์กลางภูมิปัญญาของโลก ฉะนั้นจึงเห็นว่าเงินทำ อะไรก็ถูกไปหมด ความก่อกวนที่จะศึกษาและเคารพลักษณะพิเศษของสังคมไทย และคนไทยเลยน้อยเกินไป อีกอย่างหนึ่งเขาโค่นนั้นก็อาจผูกพันกับผลประโยชน์ของประเทศจีนไปโดยไม่รู้ตัว สิ่งเหล่านี้จึงทำให้แนวความคิดของ พท. ออกมามีสีสันอย่างที่เรา ๆ กัน"²

การที่ผู้นำระดับสูงภายในพรรครับเอาทฤษฎีแนวความคิดของเหมา เจ๋อตุงมาใช้ ปฏิวัติสังคมไทย ทำให้แนวทางการปฏิวัติห่างไกลจากสังคมไทย นายปรีดี พุชฺเฐอ อดีตผู้นำนักศึกษาอีกผู้หนึ่งได้กล่าวถึงความผูกพันระหว่าง พท. กับจีนนั้นมีลักษณะที่ พท. ต้องไปขึ้นกับ พคจ. ว่า

"ในทางความคิด..... แทบจะกล่าวได้ว่า พคจ. ส่งความคิดเข้ามาเลย อะไรที่จีนแสดงออกมาในทางความคิดแล้ว พท. ก็จะได้รับมา ยอมรับเลย ในทางจัดตั้ง.. พท. สัมพันธ์กับ พคจ. ในลักษณะที่ต้องขึ้นต่อเขา เขตแดนที่คนที่เป็นกรรมการเขตปรากฏว่าเป็นสมาชิก พคจ. มาก่อนอย่างน้อย 3-4 คน

¹ สัมภาษณ์ ชีรพุทธ บุญมี, "นโยบายแห่งความกลัว" สยามใหม่ ปีที่ 2 ฉบับที่ 50 (28 มีนาคม 2524), หน้า 14.

² สัมภาษณ์ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล, ตะวันใหม่ ปีที่ 3 ฉบับที่ 148 (19 มกราคม 2524), หน้า 19-20.

โอนเข้ามา ในทางจัดตั้ง พคจ. สามารถมีสมาชิกของเขาโอนมารับผิดชอบใน
 เขตงานของ พคท. พคท. จึงไม่สามารถเป็นอิสระเป็นตัวของตัวเองได้ ใน
 ทางการเมืองก็เหมือนกัน.. แนวทางนโยบายต่าง ๆ ล้วนแล้วแต่ถือป้มาจาก
 ความคิดของเหมา เจ๋อตุงเลย สิ่งเหล่านี้คือสภาพรูปธรรมที่เรามองเห็น และ
 เริ่มสามารถอธิบายปัญหาต่าง ๆ ได้ว่า พคท. นั้นในท้ายที่สุดแล้วก็ไม่ใช่ตัว
 แทนของประชาชนและประชาชนไทย แต่กลับกลายเป็นกลุ่มการเมืองที่เป็นตัว
 แทนผลประโยชน์ของต่างชาติที่มาเป็นมหาอำนาจในเมืองไทย..."¹

จากคำกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า พคท. นั้นรับเอาแนวความคิดมาจากจีนเป็น
 ส่วนใหญ่ รวมทั้งในสายจัดตั้งของ พคท. ก็เป็นผู้ที่เคยเข้าร่วมกับ พคจ. มาก่อน ทำให้การ
 ดำเนินงานของ พคท. ยึดติดกับรูปแบบของจีนแทบทั้งสิ้น จนดูเหมือนว่า พคท. ไม่ได้ทำ
 การในฐานะที่เป็นคนไทย แต่ทำเพื่อผลประโยชน์ของทางฝ่ายจีนมากกว่า ผู้ให้สัมภาษณ์อีก
 รายหนึ่งกล่าวว่า

"....เรามีความแตกต่างในเรื่องอุดมการณ์ ส่วนหนึ่งที่สนใจร่วมกันคือหา
 ว่าจะให้ประเทศชาติเป็นประชาธิปไตย มีบางส่วนที่ต้องการสังคมนิยม ที่
 ผมไม่เห็นด้วยกับเขาคือการไปสู่สังคมนิยม ซึ่งถ้าเขาสร้างประชาธิปไตยแบบ
 ใหม่ (ประชาธิปไตยรวมศูนย์) ได้จริงมันคงดี แต่จริง ๆ มันทำไม่ได้ ชาว
 คราวจากเขมรเราได้รับตลอดเวลา สมัยพลพอดเป็นกลุ่มที่นำรังเกียจ เป็น
 อาชญากร แต่เขา (พคท.) ก็มีข้อแตกต่างเยอะซึ่งมันฟังไม่ค่อยขึ้น นี่เป็นข้อ
 เปรียบเทียบเห็นว่า พลพอดต้องการสังคมนิยมไปสู่คอมมิวนิสต์ทันที นักศึกษานักเรียนไม่
 ได้ต้องการแบบนั้นทันที แต่ต้องการขั้นต้นเป็นประชาธิปไตย ฝ่ายเขาเขาก็อ้าง
 ว่าเขาต้องการคอมมิวนิสต์ แต่โดยผ่านระบอบประชาธิปไตยรวมศูนย์
 ประชาธิปไตยแบบใหม่ เขาถือว่าประชาธิปไตยแบบเก่าทางรัฐสภาเป็นประชา
 ธิปไตยของนายทุน ประชาธิปไตยแบบใหม่ต้องเข้าสู่สังคมนิยมและเข้าสู่คอมมิวนิ

¹ สัมภาษณ์ ปรีดี บุญซื่อ, ตะวันใหม่ ปีที่ 3 ฉบับที่ 146 (5 มีนาคม 2524),
 หน้า 16.

นี้ส์ต์ พวกนักศึกษาก็ตั้งคำถามว่า เกิดเป็นคอมมิวนิสต์แบบพลพอดก็ตายซี คือเข้า
 สู้บรรพกาล ปฏิเสธวัตถุนิยม มันคลก เราสงสัยว่าถ้าเรามาถูกที่หรือเปล่า
 เขามีความบริสุทธิ์ใจจริงขนาดไหน เขาจะนำพาประเทศได้อย่างไร ถ้า
 ประเทศนำโดยชวานาก็ตายเป็นความคับแค้น แล้วพวกปัญญาชนจะมีบทบาท
 ขนาดไหน... "1

ผู้ให้สัมภาษณ์รายนี้กล่าวถึงความแตกต่างทางอุดมการณ์ของคนกับ พลท. ไม่เห็น
 ค้ำยันการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมนิยมโดยทันที ต้องการสร้างให้เกิดประชาธิปไตยในขั้น
 แรก เขามองว่าการนำเอาระบบประชาธิปไตยรวมศูนย์ของ พลท. มาใช้ในสังคมนั้นใน
 ทางปฏิบัติมันทำได้ยาก และที่ไม่ดีอาจนำไปสู่สังคมนิยมเขมร ซึ่งเต็มไปด้วยการฆ่าฟัน การ
 ทำสงคราม ทำให้เขาเกิดความสงสัยขึ้นมาว่า อุดมการณ์ของตนและของ พลท. เป็นไปใน
 แนวทางเดียวกันหรือไม่ พลท. จะมีความจริงใจแค่ไหนในการปฏิวัติ และถ้า พลท. ทำการ
 ปฏิวัติสำเร็จจะบริหารประเทศในลักษณะใด

ความขัดแย้งทางอุดมการณ์จึงเป็นเรื่องใหญ่ ที่ทำให้นักศึกษาเกิดความหวาดระ
 แวงต่อการปฏิวัติว่า การที่ พลท. มีความผูกพันกับ พลจ. มากเกินไปทำให้มีอุดมการณ์ต่อ
 การปฏิวัติ เช่นเดียวกับสังคมนิยม ดังนั้น พลท. จึงมองปัญหาสังคมไทยและการวิเคราะห์
 สภาพสังคมไทยที่ห่างไกลจากความเป็นจริงอันจะส่งผลให้การปฏิวัติสังคมไทยสำเร็จได้โดย
 ยาก

ปัญหาความขัดแย้งในยุทธศาสตร์-ยุทธวิธีของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย

การที่ พลท. รับเอาแนวความคิดในการปฏิวัติสังคมนิยมแบบเขมา เจ็ดจุด มาใช้
 ในการปฏิวัติสังคมไทยได้ก่อให้เกิดปัญหาในการกำหนดยุทธศาสตร์-ยุทธวิธี กล่าวคือ
 เขมา เจ็ดจุด มีความคิดว่าการต่อสู้ด้วยอาวุธ เป็นสิ่งจำเป็นในการปฏิวัติประเทศให้เป็น

1 สัมภาษณ์อดีตนักศึกษาผู้หนึ่ง เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2529.

สังคมนิยม เขากล่าวว่า "อำนาจรัฐเกิดจากกระบอกปืน" (political power grows out of the barrel of a gun) และรูปแบบสูงสุดของการปฏิวัติก็คือการยึดอำนาจรัฐ ด้วยกำลังอาวุธ ด้วยการทำสงคราม¹ การทำสงครามจะต้องใช้เวลาอันยาวนานและขยาย การต่อสู้ด้วยอาวุธให้กระจายไปทั่วประเทศ ให้กลายเป็นสงครามประชาชน โดยมุ่งเน้น หนักอยู่ที่กำลังชาวนาในชนบท สำหรับการปฏิบัติสังคมไทยนั้น หคท. มองว่าสังคมไทยเป็น สังคมกึ่งเมืองขึ้นกึ่งศักดินา จึงกำหนดยุทธศาสตร์-ยุทธวิธี ตามทฤษฎีการปฏิวัติของเหมา เจ๋อตุง ใช้กำลังชาวนาเป็นหลักและใช้ชนชั้นกรรมาชีพมาช่วยสนับสนุนในการปฏิวัติ โดยใช้ วิธีแบบ "ป่าล้อมบ้าน บ้านล้อมเมือง เมืองล้อมนคร" หรือเรียกสั้น ๆ ว่าใช้ยุทธศาสตร์ "ชนบทล้อมเมือง" ส่วนยุทธวิธีของ หคท. นั้นได้ใช้ยุทธวิธีของสงครามกองโจร

ในขณะที่นักศึกษาส่วนใหญ่มองว่าสภาพสังคมไทยนั้น ไม่ได้เป็นอย่างที่ หคท. คิด แต่การที่สังคมไทยภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมาได้มีความร่วมมือกับจักรวรรดินิยมอเมริกาอย่างใกล้ชิด ทำให้สังคมไทยเปลี่ยนแปลงไป สังคมไทยปัจจุบันมีลักษณะเป็น สังคมกึ่งทุนนิยม-กึ่งศักดินา ที่เป็นเมืองกึ่งหรือเมืองขึ้นทันสมัยใหม่ของจักรวรรดินิยม และเป็นสังคมที่กำลังก้าวไปสู่สังคมทุนนิยมในอัตราที่รวดเร็วขึ้นทุกขณะ² จากสภาพเช่นนี้ทฤษฎี ปฏิวัติที่ หคท. เสนอไว้ที่มุ่งปฏิวัติที่ดินปลดแอกชาวนา ต้องได้รับการปรับปรุงกันใหม่ โดย ลดความสำคัญต่อการปฏิวัติที่ดินลงไป และลดค้ำกันกลุ่มทุนนิยมผูกขาดทางเศรษฐกิจ เป็นการ ปฏิวัติประชาชนกับประชาธิปไตยยุคใหม่³ เน้นความสำคัญต่อการทำงานในเมือง เมืองเป็น ฐานที่สำคัญต่อการปฏิวัติ ทั้งนี้เพราะผู้ที่อาศัยอยู่ในเมือง คือชนชั้นกรรมาชีพ นายทุนน้อย และปัญญาชน เมืองเป็นศูนย์กลางของชนชั้นกลางและกลุ่มมันสมอง ซึ่งเป็นกุญแจนำไปสู่การ

¹ เหมา เจ๋อตุง, "ปัญหาสงครามและยุทธศาสตร์," สรรนิพนธ์ เล่ม 2 คอนตัน (ปักกิ่ง : สำนักพิมพ์ภาษาต่างประเทศ, 1968), หน้า 421-433.

² อีรยุทธ ฤทธิ, "การปฏิวัติยุคใหม่," มาตุภูมิ ปีที่ 7 ฉบับที่ 1047 (188) (30 มกราคม 2524), หน้า 29.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 27.

จัดตั้งแนวร่วม¹ ดังนั้นการเสนอทฤษฎีสังครามประชาชนและการตั้งฐานที่มั่นในชนบท ใช้ชนบทล้อมเมืองเป็นหลักสำคัญในการปฏิวัติ จึงเป็นการเสนอทฤษฎีการปฏิวัติตามแนวทางของเหมา เจ๋อตง โดยมีคำอ้างถึงเงื่อนไขภายในของแต่ละประเทศ

การประกาศต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธของ พคท. ได้เริ่มมาตั้งแต่วันที่ 7 สิงหาคม 2508 และในปี 2512 ได้จัดตั้ง "กองทัพปลดแอกประชาชนแห่งประเทศไทย (ทปท.)" ขึ้น เพื่อดำเนินการล้มล้างรัฐบาลและได้ขยายการต่อสู้ออกไปอย่างกว้างขวางและทวีความรุนแรงมากขึ้น จะเห็นได้จากคำแถลงการณ์ของคณะกรรมการกลาง พคท. โฆษณาม่านสถานีวิทยุเสียงประชาชนแห่งประเทศไทย (สปท.) ก็ได้เน้นย้ำการต่อสู้ด้วยอาวุธกับฝ่ายรัฐบาลอย่างสม่ำเสมอ สมลตลอดมา

การเสนอแนวทางยุทธศาสตร์-ยุทธวิธี โดยเน้นความรุนแรงดังกล่าวนี้ ได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นในหมู่นักศึกษาที่ต้องการใช้แนวทางสันติในการปฏิวัติสังคมไทย จากคำให้สัมภาษณ์ของบุญส่ง ชเลธร อดีตผู้นำนักศึกษาที่ไม่เห็นด้วยกับแนวทางนี้ ว่า

"พคท. จะเดินหนทางยึดอำนาจรัฐด้วยกำลังอาวุธ ใช้ชนบทล้อมเมือง แล้วก็ยึดเมืองในที่สุด นี่เป็นแนวทางที่ใช้ในจีนมา ผมเห็นว่าการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธนั้นไม่น่าจะเป็นหนทางเดียวซึ่งการได้มาของสังคมใหม่ จีนเขาไม่เคยมีการต่อสู้ทางรัฐสภา จีนไม่เคยให้ความสำคัญกับการต่อสู้ทางการเมืองหรือการต่อสู้ในเมือง แต่ของประเทศไทยเรามีมันต่างกับจีนมาก ประเทศไทยเรามีรัฐสภาในบางช่วงบางสมัย แล้วการต่อสู้ทางการเมืองในเมืองของไทยมันสูงมาก 14 ตุลาคม 6 ตุลาคม สิ่งเหล่านี้คือปัจจัยที่เป็นคุณประโยชน์มหาศาลที่เราน่าจะเอามาใช้ เสร็จแล้วเราไปเดินตามจีนอย่างนั้นอย่างเดียว คิดแต่จะต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธอย่างเดียวเป็นสิ่งไม่ถูกต้อง... ผมปฏิเสธการนำเอาบรรทัดฐานของการปฏิวัติจีนมาครอบการปฏิวัติไทย ปฏิเสธการเอาบท รึมน

¹ Therayuth Boonmi, Far-Eastern Economic Review, (September 1980).

ของเงินมาทั้งหมด แล้วก็เดินตามเงินทั้งหมด ทำไมเราไม่เลือกเอาส่วนที่ดีของ
เขามาใช้ เอาส่วนที่เสียของเขาออกไป เอามาทั้งหมดนี้ผมไม่เห็นด้วย มันไม่
สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในสังคมไทยปัจจุบัน.."¹

จากคำกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งทางยุทธศาสตร์-ยุทธวิธี ของ
พลท. ที่ต้องการใช้ความรุนแรงในการปฏิวัติตามแบบอย่างของจีน ซึ่งไม่เหมาะสมกับสภาพ
สังคมและการเมืองของไทย พลท. ควรนำเอาเฉพาะรูปแบบบางอย่างที่เหมาะสมกับการ
ปฏิวัติสังคมไทยมาใช้

นักศึกษาอีกผู้หนึ่งได้กล่าวถึงความแตกแยกทางความคิดในเรื่องยุทธศาสตร์-ยุทธ
วิธีของ พลท. ว่า

".....ผม เริ่มมีความแตกแยกทางความคิดภายในพรรคว่าวิธีการไหนที่ทำให้
การปฏิวัติประเทศไทยสำเร็จเร็วที่สุด ก่อนหน้านี้อาศัยตาม พลท. เพราะทาง
เลือกตอนนั้นมันดีที่สุด พอต่อมาทางเลือกต่าง ๆ มันมีมากขึ้น ทางเลือกใหม่ ๆ
เกิดขึ้น ผมมองไม่เห็นแนวทางว่าแนวทางนี้ (ชนบทล้อมเมือง) จะไปสู่ชัยชนะ
หรือเปล่า เราจะต่อสู้ในเมืองได้มั๊ย น่าจะมีวิธีการอื่นบ้าง และเมื่อมา
วิเคราะห์ว่าชนบทล้อมเมืองในสมัยเขานั้นแตกต่างกับเรา บทเรียนทาง
นิคาราก้าวที่เน้นการปฏิวัติในเมืองทำให้เราแตกหน่อขึ้นมาว่าทำแบบนั้นได้มั๊ย"²

จากคำกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ตอนแรกนักศึกษาล้อมตามแนวคิดของ
พลท. แต่ต่อมาเมื่อวิเคราะห์แนวความคิดดังกล่าวแล้ว เห็นว่าไม่เหมาะสมกับสภาพสังคม
ไทย จึงเกิดความรู้สึกว่าแนวทางนั้นไม่ถูกต้อง มันมีแนวทางอื่นที่ดีกว่า

¹สัมภาษณ์ บุญส่ง ชเลธร, ข่าวไทยนิกร, ปีที่ 3 ฉบับที่ (30)+93 (30
กรกฎาคม 2522), หน้า 14.

²สัมภาษณ์อดีตนักศึกษาผู้หนึ่ง เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2529.

จากคำให้สัมภาษณ์ของ ปรีดี บุญซื่อ อดีตผู้นำนักศึกษาผู้หนึ่งที่เข้าร่วมงานกับ
 หคท. หลัง 6 ตุลาคม 2519 ได้กล่าวถึงการที่ หคท. ใช้ความรุนแรงเป็นเป้าหมายใน
 การปฏิวัติว่า

"พอเมื่อ หคท. เสนอความรุนแรงมาเป็นเป้าหมายของขบวนการ ทำให้
 แนวความคิดของผมกับของเขาเริ่มต่างกัน ผมมองว่าปัญหาเมืองไทยเป็นปัญหา
 ประชาธิปไตย เพราะฉะนั้นการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ จะต้องผ่านกระบวนการ
 ทางการเมืองเป็นเป้าหมาย ไม่ใช่เอาสงครามประชาชนเป็นเป้าหมาย ไม่ใช่
 เอาความรุนแรงเป็นเป้าหมาย... การนำเอาความคิดของเขามาจัดจูนมาใช้
 ในเมืองไทยทั้งหมด ซึ่งมันเป็นความคิดที่ถือเอาความรุนแรงเป็นเป้าหมาย
 และเอาความรุนแรงนี้ไปบรรจุระบบการเมือง ซึ่งในท้ายที่สุดแล้วก็เป็ระบบ
 การเมืองที่สร้างขึ้นมามา เพื่อให้พรรคคอมมิวนิสต์สามารถผูกขาดอำนาจ ผูกขาด
 การนำ

เพราะฉะนั้นเมื่อผมอยู่นาน เข้าใจ เข้าใจว่าทำไมคนจึงไปแตะต้องปัญหา
 แนวทางนโยบายของเขาไม่ได้ จะไปทำให้แนวทางนโยบายของเขามีลักษณะ
 ประชาธิปไตยขึ้นไม่ได้ จะไปทำให้แนวทางนโยบายของเขาไม่ถือเอาการต่อสู้
 ด้วยอาวุธเป็นปัญหาสำคัญไม่ได้ เพราะเขาต้องการให้คนมา เข้าสู่ระแสการ
 ต่อสู้ โดยใช้ความรุนแรง เพื่อที่จะสามารถอยู่ภายใต้การนำของเขาได้หมด
 สิ่งที่เขาต้องการที่สุดก็คือให้การต่อสู้อยู่ภายใต้การนำของ หคท. พรรคเดียว
 และเมื่อบรรลุชัยชนะแล้ว หคท. ก็ผูกขาดอำนาจพรรคเดียว สำหรับคนที่มีแนว
 ความคิดประชาธิปไตยอย่างผมแล้วต่างจาก หคท. ในปัญหา"¹

เสกสรรค์ ประเสริฐกุล เป็นอีกผู้หนึ่งที่คัดค้านและโต้แย้งหคท. และแนวทางการ
 ปฏิวัติที่ หคท. ลอกเอามาจากจีนอย่างตายตัวโดยไม่ประยุกต์ เขาเสนอพรรคชนอย่างตรง
 ไปตรงมาม่อหยครั้งในระหว่างการศึกษา โดยเขาไม่เห็นว่าการปฏิวัติเมืองไทยจะสำเร็จได้

¹ สัมภาษณ์ปรีดี บุญซื่อ, ตะวันใหม่ ปีที่ 3 ฉบับที่ 146 (5 มกราคม 2524), หน้า 15.

เพียงการก้มหน้าก้มตา เดินตามคำสอนของเหมา เจ๋อตุง แต่อย่างเดียว เสกสรรค์ พุดและเขียนอยู่เสมอว่า

"... เนื่องจากสังคมนิยมแต่ละแห่งมีรายละเอียดแตกต่างกันไป การศึกษาทำความเข้าใจลักษณะสังคมนิยมของเราจึงเป็นเรื่องจำเป็น ที่จะเอื้อให้การปฏิบัติเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนสอดคล้องกับความปรารถนาในชีวิตของคนไทยอย่างแท้จริง การเปลี่ยนแปลงสังคมก็เหมือนโจทย์เลขทางคณิตศาสตร์ เราอาจใช้สูตรเดียวกันวิเคราะห์ปัญหาและหาคำตอบ แต่คำตอบไม่จำเป็นต้องเหมือนกัน มันขึ้นอยู่กับโจทย์เลขด้วย แน่หนอนที่สุดสำหรับเมืองไทย การเปลี่ยนแปลงทุกอย่างจะต้องงอกงามจากรากเหง้าในสังคมนิยมไม่ใช่จีน รัสเซีย คิวบา หรือเวียดนาม...."¹

ในระหว่างการศึกษา เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับทฤษฎี เสกสรรค์ ก็มักจะทำการอภิปรายตกเถียงทุกครั้ง และมักจะอ้างจากรากฐานภาษาอังกฤษที่เขาว่าติดตัวมาด้วย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชื่อเขียนของมาร์กซ์ เองเกลส์ เลนิน สตาลิน เป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่ผู้ให้การศึกษาซึ่งเป็นคนของพรรคหันไปเปิดตำราจีนที่มีแต่ชื่อเขียนของเหมา เจ๋อตุง และเรื่องราวเกี่ยวกับเมืองจีนเท่านั้น ความเห็นจึงเดินสวนทางกันอยู่เสมอ ทำให้เสกสรรค์ ถูกระบุว่า เป็นพวกที่สับสนแนวทางไม่แจ่มชัด และถูกมองอย่างหวาดระแวงมากยิ่งขึ้นถึงขนาดถูกกล่าวหาว่าเป็นคนค้ำพรรค เป็นพญาพิษของ พคท.²

ความขัดแย้งดังกล่าว ทั้งในด้านที่เกี่ยวกับอุดมการณ์ การวิเคราะห์สภาพสังคมนิยม และการเสนอยุทธศาสตร์-ยุทธวิธีของการปฏิบัติที่ลอกเลียนรูปแบบการต่อสู้ของพรรคคอมมิวนิสต์จีนมาทั้งหมด ทำให้นักศึกษาก้าวหน้าบางคนยอมรับไม่ได้ นักศึกษาที่นิยมชมชอบ

¹ "เสกสรรค์ ประเสริฐกุล : พญาพิษของ พคท.," ข่าวไทยนิกร ปีที่ 3 ฉบับที่ 30+(96) (20 สิงหาคม 2522), หน้า 10.

² เร็วๆนี้.

พลท. สร้างความหวังที่จะร่วมกับ พลท. ในอนาคตต่อไปจึงเกิดความไม่แน่ใจในพฤติกรรมของ พลท. ว่าคุ้มค่าหรือไม่ที่ตนจะเสี่ยงเข้าร่วมในขบวนการต่อสู้ ดังที่อดีตนายกศึกษา บุญส่ง ชเลธร ได้กล่าวไว้ว่าตนจะไม่ใช้คนสุดท้ายที่ออกจากป่าและวันใดที่คนในป่ารู้ว่าเขากำลังเสียสละชีวิตของเขาเพื่อเงินเขากำลังทำในสิ่งที่เป็นการขายการปฏิวัติ จะไม่มีใครอยู่ได้ ทุกคนจะหาทางออกสำหรับตัวของเขาเอง¹

ปัญหาการขาดความเป็นอิสระของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย

การที่ พลท. ได้รับอิทธิพลทั้งทางด้านอุดมการณ์ ยุทธศาสตร์-ยุทธวิธี จากจีนนั้น ได้ทำให้ พลท. ประสพกับปัญหาความไม่เป็นตัวของตัวเอง พลท. ขาดความเป็นอิสระในการดำเนินการปฏิวัติสังคมนิยม จะเห็นได้จากสถานการณ์บางอย่างที่แสดงให้เห็นถึงความไม่เป็นตัวของตัวเองของ พลท. ที่ส่งผลให้ พลท. ขาดความเชื่อถือจากสมาชิกผู้ปฏิบัติงานเป็นจำนวนมาก กล่าวคือ

1. ประการแรกการที่ พลท. ประกาศเห็นด้วยกับยุทธศาสตร์ของ "ทฤษฎีสามโลก" ซึ่งเป็นหลักการของเหมา เจ๋อตุง และกรณีความขัดแย้งในอินโดจีน การที่ พลท. ได้ประกาศใช้ทฤษฎีสามโลกและมีการศึกษาเผยแพร่ เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2521 โดยวิหุ เสี่ยงประชาชนแห่งประเทศไทย ภายใต้วาทกรรมที่ว่า "การแบ่งโลกเป็นสามโลก" ซึ่งเป็นจุดที่ก่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์และโต้แย้งกันอย่างกว้างขวางในหมู่นักศึกษา เนื้อหาของทฤษฎีสามโลก คือ การแบ่งประเทศต่าง ๆ ในโลกออกเป็นสามส่วน คือ โลกที่หนึ่งประกอบด้วยอเมริกาเหนือและอเมริกาใต้ สอง คือ จักรวรรดินิยมอเมริกาและสังคมจักรวรรดินิยมโซเวียต รัสเซีย อเมริกาเหนือและอเมริกาใต้ สองนี้เป็นศัตรูของประชาชนในโลก โลกที่สองประกอบด้วยประเทศต่าง ๆ ที่จีนเรียกว่า จักรวรรดินิยมชั้นรอง อันได้แก่ ประเทศในยุโรปตะวันตก แคนาดา ญี่ปุ่น ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ และประเทศลัทธิกั๊กชั้นรอง เช่น ประเทศใน

¹สัมภาษณ์บุญส่ง ชเลธร, ข่าวไทยนิกร ปีที่ 3 ฉบับที่ (30)+93 (30 กรกฎาคม 2522), หน้า 15.

ยุโรปตะวันตก ส่วนโลกที่สาม หมายถึงประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลายใน เอเชีย แอฟริกา และลาตินอเมริกา จีนจัดประเทศของตนเข้าอยู่ในโลกที่สามนี้ด้วย¹

ตามทฤษฎีนี้หลังปฏิวัติหรือหลังของการเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองระหว่างประเทศอยู่ที่ประเทศต่าง ๆ ในโลกที่สาม ศัตรูสำคัญของโลกที่สามก็คือ อภิมหาอำนาจทั้งสอง อันได้แก่ อเมริกาและโซเวียต ในการต่อสู้กับอภิมหาอำนาจทั้งสองนี้ โลกที่สามจะต้องพยายามช่วงชิงและดึงโลกที่สองเข้ามาเป็นแนวร่วม ทั้งนี้เพราะโลกที่สองก็มีความขัดแย้งอยู่ระดับหนึ่งกับอภิมหาอำนาจ เพราะถูกกดขี่ทางด้านเศรษฐกิจ จีนมีความประสงค์ที่จะสร้างมิตรภาพและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศใน โลกที่สองและโลกที่สาม เพื่อต่อต้านลัทธิครอบความเป็นเจ้าและอภิมหาอำนาจทั้งสอง และในระหว่างอภิมหาอำนาจทั้งสองของโลกอีกทีหนึ่ง จีนมีความเห็นว่าโซเวียตเป็นศัตรูเอกที่น่ากลัวกว่าอเมริกา เพราะมีความต้องการที่จะคุกคามและเป็นอันตรายต่อสันติภาพของโลกมากกว่าอเมริกา ทั้งนี้เนื่องจากว่าโซเวียตเป็นอภิมหาอำนาจที่มาทีหลัง จึงมีความกระหายสงคราม และต้องการแผ่ขยายอำนาจและอิทธิพล

ทฤษฎีสามโลกได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างแพร่หลายจากหลายฝ่าย ซึ่งนอกจากกลุ่มสหภาพโซเวียตจะถือว่าเป็นทฤษฎีปฏิบัติரியาคำ เป็นการเป็นพันธมิตรกับอิทธิพลฝ่ายขวาทางสากล คัดค้านค่ายสังคมนิยม คัดค้านการปฏิวัติโลก แม้แต่อัลบาเนีย ซึ่งเคยเป็น มิตรที่สนิทสนมที่สุดประเทศหนึ่งของจีนก็ได้แสดงความไม่พอใจ และไม่เห็นด้วยกับทฤษฎีสามโลกนี้ ดังนั้นการที่ พลท. ยอมรับทฤษฎีนี้ทำให้ พลท. ต้องเป็นศัตรูกับทั้งโซเวียตและเวียดนาม ความจีนไปด้วย ทฤษฎีสามโลกได้รับการวิพากษ์วิจารณ์มากในหมู่นักศึกษา จากคำให้สัมภาษณ์ของนายส่ง ชเลธร กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า

¹ "ทฤษฎีสามโลก... จุดแตกพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย," ข่าวไทยนิกร ปีที่ 3 ฉบับที่ (30)+86 (11 มิถุนายน 2522), หน้า 10.

"...ทฤษฎีสามโลกเป็นทฤษฎีปฏิบัติการ เป็นทฤษฎีที่เลวมาก.. เมื่อจีนเขา
 เสนอออกมาเพียงเพื่อรับใช้ผลประโยชน์ของเขา ผมว่าเป็นเรื่องของจีน เขา
 จะทำอะไรจะต่อต้านโซเวียต ต่อต้านอะไรก็เป็นเรื่องของเขา การที่ พลท.
 มารับทฤษฎีสามโลกเข้าไปด้วยนี้ ผมถือเป็นเรื่องผิดกลางจกรรจ์ คุณปฏิเสธ
 การดำรงอยู่ของค่ายสังคมนิยม คุณหันปลายทอกแห่งการต่อสู้กับจักรวรรดินิยม
 อเมริกาและพวกก๊กก๊กชู้ครีตในประเทศไทยไปสู่ประเทศสังคมนิยมที่นั่น นี่ก็เป็น
 เรื่องผิดแล้ว มันเกี่ยวอะไรกับประเทศไทยที่ พลท. ต้องไปตามอย่างจีนเขา
 เพื่อผลประโยชน์ของใคร.... ผมถือว่า การยอมรับทฤษฎีสามโลก คือการ
 ประกาศยอมรับการเป็นทาสจีน รับใช้จีนอย่างสุดจิตสุดใจ สิ่งนี้คือการขายการ
 ปฏิวัติเป็นการทำลายการปฏิวัติ เขากำลังขายประชาชน..."¹

คำกล่าวข้างต้นเป็นการคัดค้านทฤษฎีสามโลก และเรียกร้องให้ พลท. เป็นตัว
 ของตัวเอง ทฤษฎีสามโลกเป็นเพียงเครื่องมือของจีนเพื่อผลประโยชน์ของจีน พลท. ต้อง
 คำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนชาวไทย ไม่ควรเดินตามจีน ห้ำเพื่อจีน
 จนละเลยการต่อสู้ในประเทศ เพราะนี่คือการขายการปฏิวัติทำลายศักดิ์ศรีของพรรคปฏิวัติ

เสกสรรค์ ประเสริฐกุล เป็นอีกผู้หนึ่งที่คัดค้านทฤษฎีสามโลกอย่างออกหน้าออก
 ตาถึงขนาดประกาศในที่ประชุมว่า "ถ้าพรรคลงมติเห็นด้วยกับทฤษฎีสามโลก แล้วผมจะต้อง
 กลายเป็นหมาหัวเน่า ผมก็จะยอมเป็น"²

และขณะที่สถานการณ์ภายนอกประเทศ คือ ความขัดแย้งในหมู่ประเทศสังคมนิยม
 อินโดจีนเกิดขึ้น และความขัดแย้งถึงจุดที่ เวียดนามเข้ายึดครองกัมพูชาเมื่อวันที่ 22
 มกราคม 2522 จีนได้ทำสงครามกับเวียดนามในเวลาต่อมา การที่ พลท. รับเอาทฤษฎี

¹สัมภาษณ์ผู้ส่ง ชเลธร, ข่าวไทยนิกร ปีที่ 3 ฉบับที่ (30)+93
 (30 กรกฎาคม 2522), หน้า 16.

²"เสกสรรค์ ประเสริฐกุล : หน้าพิชของ พลท.," ข่าวไทยนิกร ปีที่ 3 ฉบับที่
 (30)+96 (สิงหาคม 2522), หน้า 12.

สามโลกของจีนมากำหนดเป็นนโยบายต่างประเทศของ หกท. ทำให้ หกท. เริ่มการโจมตี โข เวียดนามและเวียดนาม ว่า เป็นศัตรูหลัก ใช้ภาษาถ้อยคำ เปลี่ยนแบบโฆษณาชวนเชื่อของจีน¹ ต่อมาเมื่อรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ได้กระชับความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นนั้น ก็ได้ขอให้สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามเลิกให้การสนับสนุน หกท. ซึ่งนายฟาม วันดง นายกรัฐมนตรีสาธารณรัฐเวียดนามได้กล่าวว่า เวียดนามจะไม่หนุน หกท. อีกต่อไปและจะช่วยทำลายด้วย² ภายหลังจากที่นายฟาม วันดง ได้เดินทางมาเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการเมื่อเดือนกันยายน 2521 เวียดนามก็ได้ประกาศยุติการให้ความช่วยเหลือแก่ หกท. นอกจากนี้ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวก็ได้ตัดความสัมพันธ์กับ หกท. โดยให้ หกท. ขนย้ายออกจากดินแดนลาวทั้งหมด 21 จุด ตั้งแต่เดือน มกราคม 2522 เป็นต้นไป³

เหตุการณ์ความขัดแย้งอินโดจีนมีผลให้ หกท. ประสบความยากลำบาก ขาดหลัก หักกิ่งด้านลาวและกัมพูชา และจีนก็ไม่สามารถให้ความช่วยเหลือ หกท. ผ่านลาวได้อีกต่อไป ทำให้ หกท. เกิดความขาดแคลนวัตถุและสูญเสียด้านขวัญกำลังใจ โดยเฉพาะในแถบ อีสาน ซึ่งผู้ปฏิบัติงานอีสานมีความสัมพันธ์กับสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ลาว-เวียดนามใน ลักษณะพรรคที่พรรคน้องมาเป็นเวลานาน ดังนั้นการที่ หกท. เดินตามแนวทางของพรรคคอมมิวนิสต์จีนอย่างสุดจิตสุดใจเช่นนี้ จึงเป็นการทำให้ หกท. ต้องกระโจนเข้าสู่สงคราม เพื่อผลประโยชน์ของจีนฝ่ายเดียว การดำเนินนโยบาย ต่างประเทศของ หกท. ตามหลัก ทฤษฎีสามโลก เช่นนี้ได้ก่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์กันในกลุ่มนักศึกษา

¹ "ทฤษฎีสามโลก... จุดแตกพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย," ข่าวไทยปริกร ปีที่ 3 ฉบับที่ (30)+86 (11 มิถุนายน 2522), หน้า 10.

² "ท่าทีใหม่ของเวียดนาม," เศรษฐกิจการเมือง (19-25 มกราคม 2511), หน้า 8-11.

³ ประสิทธิ์ ไชยทองพันธ์, การต่อสู้ของพรรคคอมมิวนิสต์ไทย (พระนคร : ธนประดิษฐ์การพิมพ์, 2518), หน้า 334.

ต่อกรณีความขัดแย้งในอินโดจีน นักศึกษาผู้หนึ่งได้กล่าวถึงท่าทีของ พลท. ที่เอนเอียงไปทางจีนและพยายามโจมตีเวียดนามว่า

"...ทางเขา (พลท.) พยายามหาทางที่จะต่อต้านเวียดนาม ซึ่งเป็นไปตามจีน แทนที่จะต่อต้านรัฐบาลไทย ตอนนั้นเวียดนามปะทะกับทหารไทย พลท. มีแนวคิดที่จะร่วมมือกับรัฐบาลไทยต่อต้านเวียดนาม เป็นการที่ พลท. รับผิดชอบเอง โดยที่ยังไม่มีข้อมูลที่ถูกต้องเพียงพอ เป็นการเปลี่ยนศัตรูระหว่างหลักกับรอง คือแทนที่จะเป็นรัฐบาลก็กลายเป็นเวียดนาม ที่จริงมันยิ่งไกลตัวมาก เลยกลายเป็นลูกมือของญี่ปุ่นมุกจีนคือ พลท. เปรี๊ยะ เหมือนเหมือนตอนที่ญี่ปุ่นมุกจีน นักศึกษาจึงมองว่า พลท. ขาดการพิจารณาโดยรอบคอบ มองปัญหาในลักษณะเดียวกับที่จีนมอง เป็นการนำประเทศเข้าสู่สงคราม ซึ่งเป็น เรื่องที่อันตรายมาก..."¹

นักศึกษาผู้หนึ่งมีความเห็นต่อกรณีอินโดจีนว่า พลท. ได้นำตัวเองเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับความขัดแย้ง ซึ่งอาจนำไปสู่สงครามได้ พลท. ควรจะวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างรอบคอบ ไม่ควรที่จะผลีผลามมองปัญหาแบบเดียวกับที่จีนมองเท่ากับหาเพื่อผลประโยชน์ของจีนโดยไม่คำนึงถึงผลเสียที่จะเกิดขึ้นกับตัวเอง และได้กล่าวถึงประเด็นเดียวกันนี้ว่า

"...ปัญหาอินโดจีน ที่เวียดนามรุกรานมาใกล้ไทย เกิดกรณีโหมหมากุ่มเป็นกรณีที่เวียดนามรุกรานชายแดนไทย หรือจะเรียกได้ว่าถ่วงถ่วงถ่วงโดย ซึ่งทาง พลท. ได้วิเคราะห์ว่าเป็นการ "รุกราน" ไทย หึ หึ หึ ที่วิทยุ บีบีซี (BBC) ซึ่งเป็นวิทยุวิเคราะห์ข่าวต่างประเทศที่เชื่อถือได้ ก็ไม่ได้ใช้คำนี้เลย แต่ทาง พลท. ต้องการให้เป็นการรุกราน มีการปลุกกระดมหัวหังพรรค หัวหังศูนย์ มีการออกเอกสารให้เตรียมทำสงคราม เตรียมทำแนวร่วมกับรัฐบาลที่จะร่วมกับ เวียดนาม ซึ่งเรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่มาก ถ้าเราไปตีความว่าเป็นการรุกราน เวียดนามเตรียมการรุกรานประเทศไทย มันเป็นเรื่องที่ใหญ่ แสดง

¹สัมภาษณ์อดีตนักศึกษาผู้หนึ่ง, เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2529.

ว่านี่จะเตรียมทำสงครามกันแล้ว หคท. พยายามผลักดันทุกทางเพื่อให้เกิดสงคราม

ผมบอกกับเขาว่าการทำสงครามระหว่างประเทศไม่ใช่ เรื่องที่สี่ซึ่ง หคท. สมควรที่จะถูกประณามในปัญหาที่ เห็นสงครามเป็นเรื่องง่าย ๆ นี่แสดงว่าเขา ไม่ได้ทำ เพื่อผลประโยชน์ของชาติไทย เขาจะมาอ้างว่าเป็นพรรคคอมมิวนิสต์ไทย ผมไม่เชื่อ เขาอาจทำเพื่อผลประโยชน์ของจีน แต่ไม่ใช่เพื่อคนไทย"¹

ต่อมาเมื่อสถานการณ์โลกเปลี่ยนแปลงไป เค็งเสี่ยวผิง ก้าวขึ้นมาใช้อำนาจ ได้เกิดกระแสการวิพากษ์วิจารณ์แก๊ง 4 คนในประเทศจีน และได้ส่งผลกระทบต่อ หคท. หคท. ได้เปลี่ยนท่าทีที่เคย ชิดชิดกับสี่คน และการปฏิบัติวัฒนธรรมมาเป็นการเริ่มต้นวิพากษ์แก๊งสี่คนตามจีน ทั้งนี้ได้ก่อให้เกิดความสับสนในหมู่ผู้ปฏิบัติงาน และเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงท่าทีที่ไม่เป็นตัวของตัวเองของ หคท. ว่าดำเนินนโยบายตามจีนอย่างไร้หลัก ผู้ที่เคยเข้าร่วมต่อสู้กับ หคท. ได้กล่าวถึงความไม่เป็นตัวของตัวเองของ หคท. ว่า

"ผมกล้ายืนยันได้ว่าในช่วงที่ผมอยู่ ผมเห็น หคท. ไม่กล้าแตะ ไม่กล้าวิจารณ์ เหตุการณ์ในจีนในด้านที่ขัดแย้งกับทางจีน หคท. จะเห็นด้วย จะช่วยอธิบายให้แก่งทางจีนตลอด ในยุคที่เค็งเสี่ยวผิงยังไม่มีอำนาจ หคท. ก็ช่วยวิพากษ์เค็งใน ยุคที่แก๊งสี่คนตกจากอำนาจ หคท. ก็ช่วยกระหึ่มซ้ำ ในยุคที่เหมาะสม เจ้อจุงถูก ทั่วยุทธและถูกประณามค่าใหม่ ก็เริ่มมีเสียงพูดจากฝ่ายนากระ

สิ้นกระสายมาว่าเขามาก็มีข้อผิดพลาดหลายอย่าง..."²

จะเห็นได้ว่า หคท. ไม่มีจุดยืนของตนเองที่แน่นอน การแสดงออกเป็นไปตามแบบจีนทั้งสิ้น หคท. ไม่กล้าขัดแย้งกับจีน เมื่อจีนวิพากษ์วิจารณ์ผู้นำคนใดของคต หคท. ก็

¹สัมภาษณ์อดีตนักศึกษาผู้หนึ่ง, เมื่อ 16 สิงหาคม 2529.

²สัมภาษณ์วิชัย บารุงฤทธิ์, ตะวันใหม่, ปีที่ 3 ฉบับที่ 150 (2 กุมภาพันธ์ 2524), หน้า 17.

จะเห็นคล้ายตามไปด้วย การไม่เป็นอิสระของ พทท. เช่นนี้ ส่งผลกระเทือนต่อนักศึกษา เป็นอันมาก นักศึกษาอีกผู้หนึ่งกล่าวถึงประเด็นนี้ว่า

"....ช่วงหนึ่งมีการโจมตีว่า เต็งเสี่ยวผิง เป็นพวกลัทธิแก๊ง เป็นพวกโรคมหาทางความคิดว่า แมวสีอะไรจับหนูได้ ก็เอาหิ้งนั้น มีการโจมตีความคิดแบบที่ว่า ปัญหาประเทศชาติจะแก้ด้วยระบบอะไรก็ได้ ขอให้แก้ได้ก็ใช้ได้แล้ว แต่ความคิดฝ่ายซ้ายมองว่า ต้องระบบสังคมนิยมเท่านั้น ตามแนวคิดมาร์กซ์-เลนิน และเหมา เจ๋อตงที่จะแก้ปัญหาได้ ผิดจากนั้นก็ถือว่าผิด พอกลุ่มสี่คนล้มไป ความคิดก็เปลี่ยน พทท. เปลี่ยนกลับมาโจมตีกลุ่มสี่คน เซียร์เต็ง ทำให้ให้นักศึกษามองว่าอะไรคือความเป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเอง การกระทำของ พทท. มันเห็นชัดอยู่แล้ว..."¹

นักศึกษาส่วนใหญ่เริ่มสงสัยในปัญหาความเป็นอิสระของ พทท. เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ จนเกิดความรู้สึกว่า พทท. ไม่ได้คำนึงถึงความเมกกันตัวของตัวเอง การกระทำคล้ายตามเงินไปหมดทุกอย่าง เกิดคำถามขึ้นมาว่า พทท. มีความจริงจังต่อการปฏิบัติประเทศชาติแค่ไหน หรือถูกใช้เป็นเครื่องมือเพื่อผลประโยชน์ของเงินแต่เพียงฝ่ายเดียว ดังคำให้สัมภาษณ์ของนักศึกษาอีกผู้หนึ่งว่า

".....ความขัดแย้งมันชัดเจนขึ้นมาตอนที่เงินขัดแย้งกับ เวียดนาม เราจึงต้องกำหนดท่าทีภายในต่อเวียดนาม ลาว จีน และ พทท. ได้รับการสนับสนุนจากจีน จึงมีการกำหนดท่าทีโดยมองว่า เวียดนามเป็นฝ่ายผิด นักศึกษาถามผมมองว่าเราควรวางตัวเป็นกลาง ไม่ควรที่จะไปกำหนดใครผิดใครถูก ทำให้ เวียดนามมองว่า พทท. เอนเอียงไปทางจีน เวียดนามก็เลยตัดความช่วยเหลือ จุดนี้เองทำให้ให้นักศึกษามองว่าทำไมเราต้องคล้ายตามเงินทุกอย่าง..."²

¹ สัมภาษณ์อดีตนักศึกษาผู้หนึ่ง เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2529.

² สัมภาษณ์อดีตนักศึกษาผู้หนึ่ง เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2529.

และปัญหาดังกล่าวนี้ เป็นปัญหาที่ทำให้นักศึกษาบางคนไม่สามารถที่จะอยู่ร่วมการต่อสู้กับ พคท. ได้อีกต่อไป เกิดความเสื่อมศรัทธาต่อ พคท. ลี้คิผู้นำนักศึกษาผู้หนึ่งได้กล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้คนอยู่ร่วมต่อสู้กับ พคท. ไม่ได้คือ

"... ข้อสงสัยที่ทำให้ผมอยู่ร่วมกับ พคท. ไม่ได้ก็คือ เรื่องความเป็นอิสระของ พคท. ซึ่งเป็นเรื่องใหญ่ของผม ผมสงสัยในความเป็นอิสระของ พคท. ว่า พคท. มีความเป็นอิสระแค่ไหนในการวิเคราะห์สังคม ยกตัวอย่างในการไปเยือนยูโกสลาเวียของผู้นำจีนเมื่อปี 2521 ก่อนหน้านี้จีนเคยวิพากษ์ว่ายูโกสลาเวียเป็นลัทธิแก๊ง เป็นชนชั้นนายทุน ไม่ใช่ลัทธิมาร์กซ์ หลังจากไปเยือนแล้วกลับมีแถลงการณ์ออกมา จีนยอมรับว่าพรรคยูโกสลาเวียเป็นพรรคลัทธิมาร์กซ์ ลัทธิแก๊งก็ยังมีปัญหา ทาง พคท. ก็เห็นด้วยกับจีนว่ายูโกสลาเวียเป็นสังคมนิยม ซึ่งผมไม่เห็นด้วย ทาง พคท. ควรจะมาวิเคราะห์ดูก่อนว่าทำไมจีนจึงมองเช่นนั้น จีนเขาคิดอย่างไร พคท. น่าจะมีท่าทีเคารพตนเอง ไม่ใช่จีนว่าจะอะไรก็ว่าตามไปหมด..."¹

คำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า พคท. คล้อยตามจีนเกินไป โดยเฉพาะในเรื่องการวิเคราะห์สังคม พคท. ไม่มีจุดยืนของตัวเอง การมีความคิดเห็นคล้อยตามจีนไปหมดทำให้นักศึกษาสงสัยในความเป็นอิสระของ พคท. และเมื่อ พคท. ไม่สามารถตอบสนองข้อข้องใจของนักศึกษาได้ นักศึกษาจึงหมดความไว้วางใจ พคท.

2. ประการที่สอง จากการที่ พคท. ปิดวิหุญเสียดงประชาชนแห่งประเทศไทย (สปท.) ลี้คิเนื่องมาจากการดำเนินนโยบายต่างประเทศในสมัยนายเติ้งเสี่ยวผิง รองนายกรัฐมนตรีสาธารณรัฐประชาชนจีน ได้วางอยู่บนพื้นฐานที่สำคัญ 2 ประการ คือ นโยบายการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ทำให้จีนไม่ต้องการสร้างความขัดแย้งกับรัฐบาลของประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะในเอเชีย จีนจะทำการลดหรือหยุดการหนุนช่วยการปฏิวัติ และนโยบายที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลต่อรัฐบาลมากกว่าพรรคต่อพรรค

¹ เรื่องเดียวกัน.

สำหรับประเทศไทยได้มีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2518 ในสมัย ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี และได้เดินทางไปเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างเป็นทางการ ในโอกาสดังกล่าวทางฝ่ายจีนก็ได้แสดงท่าทีอย่างเปิดเผยว่า จะเน้นความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลมากกว่าความสัมพันธ์ระหว่างพรรค ต่อมาในเดือนมีนาคม 2521 พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ นายกรัฐมนตรี ได้เดินทางไปเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีนอีกครั้งหนึ่ง ฝ่ายจีนโดยนายเติ้งเสี่ยวผิง ก็ได้ย้ำให้เห็นถึงความปรารถนาของจีน ที่จะพัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศสมาชิกสมาคมอาเซียนทุกประเทศ โดยต้องการให้ภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และเป็นกลาง โดยเฉพาะประเทศไทย จีนจะให้ความร่วมมือในทุก ๆ ด้านมากขึ้น และจีนจะลดการให้ความช่วยเหลือสนับสนุน พคท. ลง ในช่วงที่พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ไปเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้น เป็นช่วงที่จีนมีความขัดแย้งกับเวียดนาม และความขัดแย้งดังกล่าวมาถึงจุดแตกหักเมื่อเวียดนามได้รุกรานเข้าไปในกัมพูชา เมื่อวันที่ 7 มกราคม 2522¹ ดังนั้นจีนจึงต้องการสร้างความสัมพันธ์กับไทย เนื่องจากจีนเองก็มีความเกรงกลัวอิทธิพลของโซเวียตที่ต้องการปิดล้อมจีน โดยมีเป้าหมายคือประเทศไทยด้วย²

ดังนั้นเมื่อจีนมีความสัมพันธ์อันดีต่อรัฐบาลไทย ทาง พคท. ก็ได้มีการปรับเปลี่ยนท่าทีของตนต่อรัฐบาลเกรียงศักดิ์ เช่นกัน เห็นได้จากการที่วิมุขเสียงประชาชนแห่งประเทศไทยได้เลิกโจมตีรัฐบาลเกรียงศักดิ์ตั้งแต่วันที่ 17 มิถุนายน 2522 และหันไปโจมตีสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามที่เข้ายึดครองในกัมพูชาเป็นครั้งแรก³

¹ มุหเรศ สรณธัตต์, "กรณีพิพาทอินโดจีน : สงครามปลดปล่อยและสงครามล้างสอน," จุลสารเบื้องหลังเหตุการณ์ปัจจุบัน (เมษายน 2522), หน้า 3.

² "อิทธิพลของโซเวียตในประเทศไทย," สยามนิกร ปีที่ 3 ฉบับที่ 97 (มกราคม 2523), หน้า 27-28.

³ T.A. Dowis, "Whither the CPT?," Focus (September 1980), pp. 22-23.

และต่อมาในวันที่ 10 กรกฎาคม 2522 ทาง หคท. ก็ได้ประกาศปิดวิทยุเสียงประชาชนฯ ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการเผยแพร่ และแสวงหาแนวร่วมในระดับกว้างเพื่อแลกเปลี่ยนกับการที่รัฐบาลไทยดำเนินนโยบายต่อต้าน เวียดนาม และการยอมให้เงินส่งความช่วยเหลือเขมรแดงผ่านไทย¹ สถานีวิทยุเสียงประชาชนแห่งประเทศไทยเป็นสถานีวิทยุที่ตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อเดือนธันวาคม 2506 สถานที่กระจายเสียงคาดกันว่าอยู่บริเวณมณฑลยูนนานในจีนหรือจาก เวียดนามเหนือแห่งใดแห่งหนึ่ง เริ่มกระจายเสียงเป็นภาคภาษาไทยมุ่งโฆษณาชวนเชื่อโจมตีประเทศไทยเมื่อประมาณวันที่ 2 มีนาคม 2505 ตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ คือ²

1. จัดตั้งเพื่อเป็นอาวุธในการโฆษณาคัดค้านจักรวรรดินิยม สักคินานิยมและทุนนิยมขุนนาง
2. จัดตั้งขึ้นเพื่อขึ้นนำการต่อสู้ โดยเฉพาะการต่อสู้ในประเทศต่าง ๆ กระจายกันอยู่ในป่าเขาต่าง ๆ
3. เป็นของขวัญวันครบรอบ 30 ปีของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย กล่าวคือ ของขวัญจากพรรคคอมมิวนิสต์จีนต่อพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย และของขวัญจาก ฝ่ายนำหรือคณะกรรมการการเมืองหรือ หคท. ต่อหัวหน้าพรรค

จากการประกาศยุติการกระจายเสียงของวิทยุเสียงประชาชนแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2522 ทาง หคท. ได้อ้างเหตุผลว่าเพื่อทำแนวร่วมกับทุก ๆ ฝ่าย โดยเฉพาะกับรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมนันท์ ในการต้านเวียดนาม และเป็นการทำ

¹พรภิรมย์ เขี่ยมธรรม, "ขบวนการประชาธิปไตยที่นำโดยนักศึกษาหลัง 14 ตุลาคม 2516 และความสัมพันธ์กับ หคท.," หน้า 36.

²"ปิดวิทยุเสียงประชาชนแห่งประเทศไทย : หคท. ถูกขายทอดตลาด," ข่าวไทยนิกร ปีที่ 3 ฉบับที่ (30)+92 (23 กรกฎาคม 2522), หน้า 12.

ตามหลักการ "แสงจุดร่วม สว่างจุดต่าง"¹ ได้มีผู้ตั้งข้อสังเกตว่า ถ้า หคท. ต้องการทำ
แนวร่วมกับใครต่อใครแล้วก็ไม่จำเป็นต้องหยุดวิหุ เสี่ยงประชาชนแห่งประเทศไทย เพราะ
โดยตัวของวิหุ สปท. เองแล้วไม่ได้ขัดขวางหรือสนับสนุนนโยบายแนวร่วม วิหุ สปท.
เป็นเพียงกลไกที่รับใช้นโยบายของ หคท. เท่านั้น ครงกันข้ามถ้าเปลี่ยนแปลงเนื้อหาของ
รายการในวิหุ สปท. ให้สอดคล้องกับนโยบายแนวร่วมที่ต้องการแล้วกลับจะเป็นการช่วย
ส่งเสริมนโยบายที่ดีเสียอีก ซึ่งในการหยุดกระจายเสียงของวิหุ สปท. นั้นเกิดขึ้นในขณะ
ที่จีนเรียก เอกอัครราชทูตในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งหมด กลับประเทศชั่วคราว
ทั้งนี้ เพื่อพิจารณาปรับปรุงมาตรการในการดำเนินนโยบายทางการเมืองระหว่างประเทศใน
ภูมิภาคนี้บางประการ เนื่องจากจีนยังไม่บรรลุเป้าหมายในภูมิภาคนี้ ดังนั้นการปิดวิหุ
สปท. จึงเป็นมาตรการที่เป็นรูปธรรมของจีน เพื่อให้รัฐบาลของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาค
นี้ได้เห็นว่จีนไม่ได้สนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์ภายในประเทศนั้น ๆ ค่ำไป

การหยุดกระจายเสียงอย่างกระทันหันของวิหุ สปท. ในครั้งนี้จึงถือได้ว่าเป็น
การดำเนินการเพื่อรับใช้นโยบายต่างประเทศของจีนในภูมิภาคนี้ คือ เข้ามาแทนที่อิทธิพล
ของสหรัฐอเมริกาที่ถอนตัวออกไปกับอิทธิพลของโซเวียต-เวียดนาม และจีนเองก็หวังจะ
เอามาตรการนี้ไปต่อรองกับสหรัฐอเมริกา และกับรัฐบาลประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคนี้เพื่อ
แลกเปลี่ยนความช่วยเหลือบางประการจากรัฐบาล ประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคนี้โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งประเทศไทยเพื่อขยายอิทธิพลของตนและด้านอิทธิพลโซเวียตและเวียดนาม โดยหวัง
จะให้ประเทศไทยยอมให้จีนให้การช่วยเหลือกลุ่มพลกต-เอียงสำรี ทำให้ความศรัทธาของ
สมาชิกพรรคแนวร่วมในป่าและในเมืองเกิดความไม่พอใจ เนื่องจากวิหุ เสี่ยงประชาชน
แห่งประเทศไทยทำหน้าที่เป็นผู้โฆษณาเบื้องต้นและผู้จัดตั้งเบื้องต้นในหมู่มวลชน เมื่อวิหุ
สปท. หยุดกระจายเสียง สมาชิกผู้ต้องทำงานมวลชนก็จะขาดอาวูนี้ไป การทำงานจะยาก
ลำบากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคใต้

¹ เรื่องเดียวกัน.

นอกจากนี้ จะเกิดปัญหาความไม่ เป็น เอกภาพในการทำงานติดตามมาอีก การที่ สมาชิกอยู่กระจัดกระจายกันตามพื้นที่ต่าง ๆ เมื่อขาดการขึ้นำจากศูนย์กลางผ่านทางวิทยุ สปท. วิทยุหมู่บ้านและการทำงานที่ขาดเอกภาพก็จะ เกิดขึ้นสักครั้งหนึ่งหลังจากลดลงไป เมื่อ 16 ปีก่อนที่จะ เริ่มตั้งวิทยุ สปท. ขึ้นมาส่วนสมาชิกในเมืองส่วนใหญ่คงจะไม่ สะเทือนมากนัก เพราะการทำงานโฆษณาและการขึ้นำนั้น พทท. สามารถ อาศัยแนวร่วมมาโฆษณาและขึ้นำ ได้อย่างกว้างขวาง ซึ่งในด้านกว้างแล้วได้ผลดีกว่าวิทยุ เสียงประชาชนแห่งประเทศไทย เสียอีก นักศึกษาผู้หนึ่งกล่าวถึง เรื่องการปิดวิทยุ สปท. ว่า

"เรื่องการปิดวิทยุ สปท. เป็นนโยบายของเงินที่โครงการเอาใจรัฐบาลไทย ช่วง นั้นความขัดแย้งระหว่างนักศึกษา กับ พทท. ชัดเจนมาก ผมคงว่าเป็น ผลจาก การที่ พทท. ไม่สามารถบังคับได้ เป็นปัจจัยภายนอกมากกว่า การที่เงิน จะให้ ปิดก็ต้องมีการบาดหมางกัน แต่ พทท. กับเงินนั้น เขียวแน่นมาก เต็งเดี่ยว มิ่ง อาจมองว่า พทท. เป็นสายของกลุ่มสีคนก็ได้ แต่นโยบายของเงินปิดเพื่อ เอาใจรัฐบาลไทยมากกว่า"¹

จากการให้สัมภาษณ์ข้างต้น มองว่าการปิดวิทยุ สปท. นั้นเป็นเรื่องที่ พทท. ไม่ สามารถบังคับได้เป็นผลมาจากปัจจัยภายนอก คือเป็นความต้องการของเงินที่จะเอาใจ รัฐบาลไทย เมื่อเงินต้องการให้ปิด พทท. ก็ไม่มีทางเลือกจึงต้องปิด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการ ที่ พทท. อิงกับเงินมาโดยตลอด ทำให้ พทท. ไม่สามารถยืนอยู่ได้ด้วยตัวเอง เมื่อเงินสั่งปิด สปท. พทท. จึงขาดเครื่องมือสำคัญในการ โฆษณาประชาสัมพันธ์ นักศึกษาผู้หนึ่งกล่าวถึง การปิดวิทยุ สปท. นั้นเป็นการแสดงให้เห็นถึงความไม่เป็นอิสระของ พทท. ว่า

"การปิดวิทยุ สปท. แสดงให้เห็นถึงความไม่เป็นอิสระของ พทท. มันเป็นคา ฎามอันใหญ่ของพวกเรา เป็นลักษณะตัวใครตัวมัน เงินต้องการอยู่รอดทางสังคม เราก็ต้องการปลดแอกตัวเอง แต่ทางฝ่ายเขาเนื่องจากการรวมศูนย์ และ บทบาทหน้าที่ที่ต้องหุดใน เสียงเดียวกัน เขา (ฝ่ายเขา) บอกว่ามันเป็นความ

¹ สัมภาษณ์อดีตนักศึกษายุ่ง เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2529.

จำเป็นของเงินค้ำองท่า ส่วนเรา (พทท.) ก็หารูปการณ์แบบอื่นมาทำแทน เช่น การออกหนังสือ ฯลฯ ฐานะของเงินท่าไม่ผิดแต่เราไปอิงไปอาศัยเขาข้างเดียว"¹

การปิดวิหุ สปท. จึงเป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นว่าการที่ พทท. ไปอิงอยู่กับเงิน ไม่พยายามพึ่งตัวเองนั้น และเมื่อเงินท่าเพื่อผลประโยชน์ของตัวเอง พทท. จึงเป็นฝ่ายที่เสียผลประโยชน์แต่เพียงฝ่ายเดียว เราจะไปโทษเงินไม่ได้ต่างฝ่ายต่างก็ต้องการอยู่รอดด้วยกัน ทั้งนั้น แต่ เราตกอยู่ในฐานะที่ลำบากเนื่องจากไปอิงเงินฝ่ายเดียว

ในด้านแนวร่วมของ พทท. ผลกระทบจากการปิดวิหุ สปท. ก่อให้เกิดความเห็นแตกแยกเป็น 3 ส่วน คือ 1) ขาดความเลื่อมใสศรัทธาใน พทท. เพราะเห็นว่าไม่ต่อสู้จริง ไม่เป็นตัวของตัวเอง 2) ยั้งลังเลไม่แน่ใจ 3) เชื่อในการตัดสินใจของ พทท. ซึ่งมีแนวโน้มว่าความเห็นในส่วนที่หนึ่งจะเพิ่มมากขึ้น² ดังนั้น พทท. จึงได้หันมาเปิด "สำนักข่าวเสียงประชาชนแห่งประเทศไทย (สสป.)" มีศูนย์กลางใหญ่อยู่ที่อำเภอปัว จังหวัดน่าน แต่วิธีการหลักที่ พทท. ใช้ก็คือการใช้สิ่งพิมพ์ในการแพร่ข่าวสาร ซึ่งวิธีการนี้มีการเผยแพร่ที่คับแคบมาก คนที่ได้รับข่าวสารมีเพียงเส้นสายของ พทท. และบุคคลที่เป็นแนวร่วมจำนวนน้อย

จากแหล่งข่าวเจ้าหน้าที่กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน (กค.รณน.) และเจ้าหน้าที่กองอำนวยการรักษาความปลอดภัยส่วนกลาง (กรป.กลาง) ได้เปิดเผยถึงการปิดวิหุ สปท. ว่า เนื่องจากรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ได้เจรจาขอรับรองรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีน ในครั้งที่ได้เดินทางไปเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 31 มีนาคม 2521 การเจรจากรังนี้สำเร็จผล เพราะรัฐบาลจีนต้องการเป็นพันธมิตรกับไทย เพื่อใช้เป็นฐานในการที่จะเข้ามามีอิทธิพลเหนือกลุ่มชาติประชา

¹สัมภาษณ์อดีตนักศึกษาผู้หนึ่ง เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2529.

²"ปิดวิหุเสียงประชาชนแห่งประเทศไทย : พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ถูกขยายทอดตลาด," ข่าวไทยนิกร ปีที่ 3 ฉบับที่ (30)+92 (23 กรกฎาคม 2522), หน้า

ธิปไตย และต่อต้านสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม¹ และจากนักวิเคราะห์สถานการณ์ในเรื่องนี้ได้กล่าวว่า เรื่องการปิดวิหุ สปท. นั้นเป็นความสนใจของทางสาธารณรัฐประชาชนจีน ไม่ใช่เป็นความต้องการของ พคท. แม้แต่การหยุดโจมตีรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ นั้นนายไทแสง สุกใส ซึ่งเป็นตัวแทนพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย ได้เดินทางไปอบรมที่สาธารณรัฐประชาชนจีน เห็นว่าเป็นไปไม่ได้ที่จะทำให้การปฏิวัติเป็นผลสำเร็จโดยปราศจากการวิจารณ์รัฐบาลเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์²

4. ความขัดแย้งในเรื่องความเป็นประชาธิปไตย

ในการทำสงครามปฏิวัตินั้น พคท. ได้กำหนดองค์ประกอบที่สำคัญในการที่จะผลักดันให้การปฏิวัติดำเนินไปได้อย่างสำเร็จนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 3 ประการ ดังนี้

ส่วนแรก "พรรค" หมายความว่าพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยจะเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทเป็นแกนนำในการปฏิวัติ รวมทั้งกำหนดนโยบายต่าง ๆ ทั้งในด้านการเมืองและการทหาร

ส่วนที่สอง "แนวร่วม" ซึ่งทำหน้าที่เป็นองค์การบังหน้าที่จะจัดขึ้น กำหนดให้มีการเคลื่อนไหวเพื่อเผยแพร่อุดมการณ์ ซึ่งหากกระทำอย่างได้ผล แนวร่วมนี้จะขยายตัวและแปรสภาพเป็นองค์การปกครองในรูปแบบของรัฐบาลซ้อนขึ้นในพื้นที่อิทธิพล

ส่วนที่สาม "กองกำลังติดอาวุธ" เป็นกองกำลังที่ใช้สำหรับการปฏิบัติการรบบแบบกองโจร โดยใช้ยุทธศาสตร์-ยุทธวิธีตามแบบฉบับของเหมา เจ๋อตุง³ ทั้งสามส่วนมีความสำคัญอย่างเท่าเทียมกัน

¹ ฤษยา สันสมบูรณ์, "ความขัดแย้งทางอุดมการณ์ของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พ.ศ. 2520-2522)", หน้า 212.

² เรื่องเดียวกัน,

³ เหมา เจ๋อตุง "ปฐมกาลของวารสารชาวพรรคคอมมิวนิสต์," สรรพนิพนธ์ เล่ม 2 คอนปลาย (ปักกิ่ง : สำนักพิมพ์ภาษาต่างประเทศ, 1968), หน้า 563-580.

แต่ในทางปฏิบัติ หคท. กลับเน้นให้ความสำคัญกับ "พรรค" เป็นอันดับแรก หคท. ให้ความสำคัญอย่างยิ่งยวดในการจัดตั้งพรรค พรรคคอมมิวนิสต์ เป็นพรรคการเมืองที่มีระเบียบวินัยเข้มแข็ง เด็ดขาดและมีประสิทธิภาพในการดำเนินงานอย่างสมบูรณ์ มีการจัดตั้งพรรคแบบรวมศูนย์อำนาจตามระบอบประชาธิปไตยรวมศูนย์ (democratic centralism)¹ โดยหลักการประชาธิปไตยรวมศูนย์ประกอบด้วยหลักการ 4 ข้อ คือ 1) บุคคลต้องขึ้นต่อองค์กร 2) ข้างน้อยขึ้นต่อข้างมาก 3) ชั้นล่างขึ้นต่อชั้นบน 4) ทั้งหมดของพรรคขึ้นต่อศูนย์กลางพรรค และพรรคถือว่าเป็นกองหน้าของชนชั้นกรรมาชีพ จึงต้องมีบทบาทนำอยู่ตลอดเวลา เป็นแกนนำในการปฏิวัติรวมทั้งกำหนดนโยบายต่าง ๆ ทั้งในด้านการเมืองและการทหาร การนำความคิดและการจัดตั้ง

การที่ หคท. เน้นพรรคและให้พรรคมีบทบาทในทุกด้านเช่นนี้ ก่อให้เกิดปัญหาประชาธิปไตยในหมู่ผู้ปฏิบัติงาน นิสิตนักศึกษา ปัญญาชนต่างก็เห็นว่าไม่ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นประชาธิปไตยจากพรรค ซึ่งมีการจัดองค์กรบริหารเป็นการรวมศูนย์อำนาจ ไม่มีประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

หคท. มีการจัดองค์กรแบบเลนิน-สตาลิน เป็นองค์กรที่มีสายบังคับบัญชาลดหลั่นกันมาเป็นชั้น ๆ ฝ่ายหน้าหรือฝ่ายจัดตั้งไม่ได้ปฏิบัติตามวิธีประชาธิปไตยอย่างจริงจัง แต่เน้นการรวมศูนย์และการขึ้นต่อผู้นำของพรรคเท่านั้น เรียกร้องให้สมาชิกพรรคและมวลชนเชื่อฟังพรรคอย่างสุดจิตสุดใจ โดยมีคำขวัญกล่าวว่า "เชื่อพรรค เชื่อจัดตั้ง"² และทางฝ่ายหน้าของพรรคได้ทำหน้าที่คัดสรรใจเองโดยเอกเทศ หัวตัวเป็น "พรรค" เสียเอง โดย

¹ กองอำนวยการป้องกันและปราบปรามคอมมิวนิสต์, คู่มือการป้องกันและปราบปรามคอมมิวนิสต์ : การรักษาความปลอดภัยในชนบท (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์อำนวยการประสานงาน กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน, 2517), หน้า 6-20; ชุมพุมวรรณศิลป์ธรรมศาสตร์, เสรีวิทยุ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สมาคมสังคมนิยมแห่งประเทศไทย, 2518), หน้า 140-046.

² "บุญส่ง ชเลธร หน้าที่ของผมนั้นคือพูดความจริงที่ผมนั้น" ข่าวไทยนิกร ปีที่ 3 ฉบับที่ (30)+103 (8 ตุลาคม 2522), หน้า 39.

ไม่ได้เคารพหลักประชาธิปไตยรวมศูนย์ พทท. ใช้ระบบแต่งตั้งและออกคำสั่งจากเบื้องบนลงมาทั้งสิ้น จากนั้นเรียกร้องให้ชั้นล่างขึ้นต่อชั้นบนเพียงด้านเดียว มิใช่มีมวลชนเป็นผู้ตัดสินใจ

ในทางปฏิบัติประชาธิปไตยรวมศูนย์นั้น เรียกร้องให้มี เอกภาพในทางปฏิบัติ ลงมติแล้ว เสียงข้างน้อยต้องขึ้นกับเสียงข้างมาก แต่ในความเป็นจริงภายในพรรคนั้นทั้งโครงสร้างและค่านิยมครอบงำให้คนส่วนใหญ่ขึ้นต่อคนส่วนน้อยตลอดเวลา พทท. ถือว่าพรรคจะชี้นำกิจกรรมทุกด้านของมวลชน ไม่ว่าจะเป็น เศรษฐกิจ การเมือง ศิลปวัฒนธรรม ซึ่งในบางครั้งการกำหนดผลประโยชน์ส่วนรวมนั้นได้มาจากความเรียกร้องต้องการของมวลชน หากถูกกำหนดขึ้นมาจากฉักฉิมของฝ่ายนำเองและไม่มีหลักประกันอะไรที่จะตรวจสอบ ควบคุมฝ่ายนำได้ ภายใต้กรอบของระเบียบและการปฏิบัติของ พทท. เช่นนี้ทำให้มีลัทธิศึกษานหลายคนเห็นว่าระบบการจัดตั้งของ พทท. เองเป็นอุปสรรคที่ขวางกั้นการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งใหม่ของ พทท. ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งแล้วว่า

".. ถ้าพูดถึงตามระเบียบนะ คือ (พทท.) ก็อยู่ในลักษณะที่เขาเรียกว่าด้านพรรค ก็โดยระบบการจัดตั้ง คือค่อนข้างจะแข็งตัว มันยากต่อการที่จะปรับเปลี่ยนอย่างง่าย ๆ ไม่ใช่อย่างนั้น คืออย่างเหมาะสมดีกว่าครับ มันแข็งตัวไปหน่อย คือมันมีระบบค่อนข้างจะเข้มงวด จะเข้มงวดในแง่ที่ให้ปฏิบัติตาม ให้โอกาสแก่การที่จะมีความคิดสร้างสรรค์หรือการเปลี่ยนแปลงอะไรได้น้อย นั่นก็จะให้มีการปฏิบัติตาม.."¹

นักศึกษาผู้ให้สัมภาษณ์อีกรายหนึ่ง กล่าวถึงประเด็นของประชาธิปไตยภายใน พทท. ว่า

¹ ชัยอนันต์ สมุทวณิช และคณะ, จากคำสัมภาษณ์: การศึกษาการเปลี่ยนแปลงในอุดมการณ์ของนักศึกษาไทยจากปี 2519, หน้า 147.

"ในโครงสร้างของพรรคก็รู้สึกว่าจะอย่างไรก็ตามโดยรวมศูนย์เองในทางความเป็นจริงในสังคมไทยเรา ก็ไม่ได้เป็นอย่างนั้น บางทีประชาธิปไตยโดยรวมศูนย์คือในส่วนที่ศูนย์กลางจุดต่าง ๆ อนุมัติอำนาจไว้หมด แล้วอย่างนั้นจะเป็นประชาธิปไตยได้อย่างไร แล้วในส่วนนี้ความรู้สึกของผม รู้สึกว่ามันเป็นเผด็จการนี่เอง..."¹

ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหลักการประชาธิปไตยแบบรวมศูนย์นี้เอง ส่งผลให้ฝ่ายนำ พลท. มีอำนาจอย่างมากในการจัดการกับเรื่องราวต่าง ๆ ภายในพรรค ลักษณะการใช้อำนาจมากนี้เองทำให้มีนักศึกษาจำนวนมากมองเห็นว่า หลักการประชาธิปไตยโดยรวมศูนย์แท้ที่จริงแล้ว พลท. เน้นที่การ "รวมศูนย์" มากกว่า "ประชาธิปไตย" ดังนั้นการรวมศูนย์จึงส่งผลให้เกิดลักษณะของเผด็จการภายใน พลท. โดยฝ่ายนำอยู่ก่อนแล้ว นักศึกษาอีกรายหนึ่งกล่าวถึงปัญหาความเป็นประชาธิปไตยภายในพรรคว่า

"ความเป็นประชาธิปไตยในพรรคนั้น หลักทฤษฎีมันขัดกับหลักปฏิบัติที่เป็นจริง เมื่อมีปัญหาเราก็จะเสนอต่อหัวหน้าหน่วย เขาจะรับฟังแล้วนำไปเสนอต่อ แล้วฝ่ายนำก็จะประชุมกันว่า การเสนอของเรานั้นมันถูกหรือผิด แต่โดยมากถ้าเราคิดเห็นขัดแย้งกับเขา เขาก็จะกำหนดมาว่า เราผิด ให้หัวหน้าหน่วยแปลงความคิดของเรา พยายามชี้แจงให้ เราลดอคติตามเขาให้ได้ และถ้าเรายืนยันว่าของเราถูกเขาผิด เขาก็จะมีท่าทีว่า เรานั้นนอกคอก จุดนี้เป็นจุดที่ทำให้นักศึกษาจับไม่ได้ เพราะตามทฤษฎีนั้นทุกคนมีสิทธิที่จะส่งวนความคิดของตัวเอง แต่เวลาปฏิบัติจริงใครที่ส่งวนความคิดของตัวเองว่ายังขัดแย้งอยู่ก็จะได้รับการปฏิบัติที่ไม่เหมือนกับคนอื่น ๆ ที่คิดหรือกับเขา ท่าทีที่มองว่าคนนี้เป็นมนุษย์ เจ้าปัญหา เรามองว่าตามทฤษฎีนั้นมันสวยหรู แต่ไม่สามารถปฏิบัติได้..."²

¹ สัมภาษณ์อดีตนักศึกษาผู้หนึ่ง เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2529.

² สัมภาษณ์อดีตนักศึกษาผู้หนึ่ง เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2529.

จะเห็นได้ว่าเป็นประชาธิปไตยภายในพรรคของ พคท. นั้นเราอาจจะบอก
ว่าเราจะมีความเห็นที่แตกต่างจากเขาได้ แต่เมื่อพรรคมีนโยบายออกมาเช่นนี้ เรา
ต้องปฏิบัติตามพรรค ซึ่งนั้นก็แสดงว่าในทางปฏิบัติมันไม่ว่าเราจะมีความเห็นเช่นไร เราก็
ต้องปฏิบัติไปตามนโยบาย เป็นลักษณะเผด็จการมากกว่าประชาธิปไตย

เสกสรรค์ ประเสริฐกุล ได้กล่าวถึงปัญหาประชาธิปไตยภายใน พคท. ว่า

"...ประชาธิปไตยใน พคท. และขบวนการที่เขานำ ถูกควบคุมหาให้เป็นเพียง
ท่างานองบุคคล ไม่ใช่ระบอบเราพูดเขาฟังก็ดี เขาไม่ฟังก็หาอะไรไม่ได้ ทาง
ที่เขาได้รับฟังด้วยท่าทีอ่อนน้อม แต่มันกลายเป็นมารยาทหรือยุทธวิธีที่สั่งเราไว้
เท่านั้น บางคนถึงร้ายคุยกันให้เราพูดฝ่ายเดียว พอรู้ว่าเรามีสิทธิ์ไม่ตรงกับ
เขาก็ปล่อยข่าวทำลายกันลับหลังอย่างเป็นระบบ..."¹

จากสภาพของการไม่รับฟังความคิดเห็นจากนิสิตนักศึกษา หรืออาจรับฟังแต่ไม่นำ
ไปพิจารณาแก้ไขจึงส่งผลให้นิสิตนักศึกษาจำนวนหนึ่งที่เห็นว่าถึงแม้คนจะมีความคิดเห็นก็ไม่มี
ประโยชน์ที่จะเสนอต่อผู้รับผิดชอบของ พคท. เพราะที่ผ่าน ๆ มามันไม่เกิดผล

ส่วนในด้านเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางของพรรค รวมทั้งเรื่อง
แนวนโยบาย ยุทธศาสตร์-ยุทธวิธี ของพรรคนั้นต้องเชื่อฟังและขึ้นตรงต่อพรรค โดยเฉพาะ
ในเรื่องแนวทางนโยบายเป็นเรื่องของ "ชั้นบน" เท่านั้น นักศึกษาผู้หนึ่งกล่าวว่า

"..... ในแง่ของการมีส่วนร่วมก็มีการเปิดประชุมใหญ่ว่าใครมีความคิดเห็น
อย่างไร มีการประชุมหน่วยและในการกำหนดนโยบายนั้นเราไม่มีส่วนในการ
กำหนดเลย กำหนดมาจากชั้นบน (คณะกรรมการบริหารพรรค) เขายกมาว่า

¹สัมภาษณ์เสกสรรค์ ประเสริฐกุล, ตะวันใหม่ ปีที่ 3 ฉบับที่ 148 (19 มกราคม
2524), หน้า 15.

เรามีสิทธิเสนอความคิดเห็นได้โดยผ่านตามหน่วยตน แต่จริง ๆ แล้วเสนอไปก็
เจียบ บางทีสะท้อนกลับมาว่าให้เราคิดใหม่ละ..."¹

คำกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายนั้นถูกปิดกั้น
นโยบายส่วนใหญ่มักจะถูกกำหนดมาจากคณะกรรมการบริหารพรรคเป็นส่วนใหญ่ การเสนอ
ความคิดเห็นของนักศึกษา มักไม่ได้รับความสนใจ

นอกจากนั้นฝ่ายนำได้พยายามปิดกั้นการรับรู้ในสิ่งใหม่ ๆ ซึ่งขัดกับธรรมชาติของ
นักศึกษา นักศึกษาที่ชอบการเรียนรู้ การแสวงหา พวกเขาจะถูกปิดกั้นจากการรับรู้ข่าว
หนังสือพิมพ์ เอกสาร และวิทยุที่ไม่เป็นประโยชน์แก่ พรรค. จะถูกปิดกั้นอย่างเด็ดขาด
หนังสือที่อ่านซ้ำได้ครั้งแล้วครั้งเล่าก็มีเพียงสรรนิพนธ์เหมา เจ๋อ ดุงหรือประวัติของชา จู เค่อ
เป็นหลัก² และไม่ค่อยเปิดโอกาสให้พวกเขาได้ใช้ความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่ พรรค.
ได้แค่ เรียกร้องให้นักศึกษาตัดแปลงตนเองจากจิตสำนึกของชนชั้นนายทุนน้อย มาเป็นชนชั้น
กรรมมาชีพด้วยการใช้แรงงานทำการผลิตเป็นหลัก จากตัวอย่างที่นักศึกษาผู้หนึ่งกล่าวว่า

"พรรค. ทำลายความเป็นมนุษย์และความเป็นนักศึกษาของนักศึกษาให้
กลายเป็นเพียงวัตถุสำหรับพรรคในลักษณะขยายข้อค้อยทำลายข้อดี เขา
เน้นข้อค้อย คือ การใช้แรงงาน เพราะฉะนั้นการที่นักศึกษาที่พรรคยอมรับได้
ตำแหน่ง ย. (สมาชิกสันนิบาตเยาวชน) หรือตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งนั้น จะ
ต้องออกแรง อย่างหนัก ซูดตัน ตัดต้นไม้ แบกหิน ออกแรงชนิดหุบคาที่ พรรค
เขาก็จะยกย่อง"³

¹สัมภาษณ์อดีตนักศึกษาผู้หนึ่ง เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2529.

²"พรรค. รุ่นนี้", ข่าวไทยนิกร ปีที่ 3 ฉบับที่ (30)+86 (11 มิถุนายน 2522),

³เรื่องเดิมวกัน.

อดีตครองเลขาธิการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย กล่าวเพิ่มเติมใน
สถานการณ์สู้รบที่ปฏิวัติขึ้นหน้าที่ที่แท้จริงคือ การเสี่ยงหยุดตลอดวัน¹

นอกจากนี้ การที่พรรคมีบทบาทในการนำ "แนวร่วม" ทั้งในทางการเมือง
ความคิด และจัดตั้งได้นำไปสู่ความขัดแย้ง ระหว่างแนวร่วมกับ หคท. กล่าวคือ แนว
ร่วมเปรียบเสมือนองค์กรหนึ่งที่ทำหน้าที่ในการเคลื่อนไหวเพื่อ เผยแพร่อุดมการณ์ ดังเช่น
คณะกรรมการประสานงานกำลังรักชาติรักประชาธิปไตย (กป.ชป.) เป็นองค์กรแนวร่วมที่
ประกอบไปด้วยตัวแทนกลุ่มหลังต่าง ๆ ซึ่งเคยมีบทบาทในการเคลื่อนไหวทางการเมือง
เช่น ศูนย์ กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย พรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย (พสท.)
พรรคแนวร่วมสังคมนิยมแห่งประเทศไทย (บสท.) เป็นต้น

ตลอดระยะเวลาที่ กป.ชป. ก่อตั้งขึ้นมาต้องประสบกับปัญหาหลายประการ เริ่ม
ต้นจากความแตกต่างทางอุดมการณ์ระหว่าง กป.ชป. กับ หคท. กล่าวคือ กป.ชป. ต้อง
การวางแนวทางทั่วไปของการปฏิวัติไทยให้เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย ซึ่งได้แก่ พรรคการ
เมือง องค์กรมวลชน เช่น กรรมกร ชาวนา สตรี องค์กรศาสนา องค์กรที่ต่อสู้เพื่อ
เสรีภาพและสิทธิของประชาชน รวมทั้งบุคคลอาชีพต่าง ๆ ไม่ว่าจะ เป็นนายแพทย์ วิศวกร
ข้าราชการ ทหาร ตำรวจ ในขณะที่ หคท. เน้นเฉพาะผลประโยชน์ชนชั้นกรรมาชีพเป็น
สำคัญ ดังนั้นการต่อสู้ของ กป.ชป. มีจุดมุ่งหมายเพื่อปัญหาเฉพาะหน้า มองว่าศัตรูของ
ประชาชนในสภาพการณ์ที่ปรากฏในปัจจุบันคือ สักดินา ฝ่ายขวา² กป.ชป. จึงต้องการ
ศึกษาลักษณะพิเศษของสังคมนิยม เพื่อแสวงหายุทธศาสตร์ยุทธวิธีที่สอดคล้องกับความเป็น
จริงในสังคมนิยม ในขณะที่ หคท. มีจุดมุ่งหมายในระยะยาวอย่างเห็นได้ชัด เช่น การต่อต้าน
จักรวรรดินิยม ดังนั้น หคท. จึงเน้นจริยธรรมปฏิวัติแบบชนชั้นกรรมาชีพ ซึ่งเป็นอิทธิพล
ที่ได้รับช่วงจากการปฏิวัติวัฒนธรรมในจีน กป.ชป. กลับมีความเห็นว่า "กป.ชป. ยังไม่ถึง
งานดัดแปลงสำนักเป็นภาระหน้าที่ เพราะนั้นจะเท่ากับเป็นการพยายามให้ชนชั้นอื่น ๆ

¹ เรื่องเดียวกัน.

² พรรคกรรมกร เอี่ยมธรรม, "ขบวนการประชาธิปไตยที่นำโดยนักศึกษาหลัง 14
ตุลาคม 2516 และความสัมพันธ์กับ หคท.," หน้า 29.

กลายมาเป็นชนชั้นกรรมาชีพ ซึ่งไม่สอดคล้องกับแนวทางทั่วไปของการปฏิวัติประเทศไทย ไม่สอดคล้องกับการที่จะสร้างสรรค์ประเทศไทยในช่วงระยะหลังการปลดปล่อย และเท่าที่ทราบมายังไม่เคยมีการปฏิวัติในประเทศใด ๆ ที่ปฏิวัติสำเร็จโดยอาศัยชนชั้นกรรมาชีพเพียงชนชั้นเดียว"¹ จากความแตกต่างทางอุดมการณ์ระหว่าง กป.ชป. กับ พคท. ทำให้ทางพรรคต้องการที่จะครอบงำ กป.ชป. ด้วยการแต่งตั้งสมาชิก พคท. อาวุโส คือ อุดม สีสุวรรณ เข้ามาดำรงตำแหน่งประธาน กป.ชป. ทั้งที่โดยหลักการแล้วเป็นองค์กรร่วมที่ พคท. เป็นสมาชิกองค์กรหนึ่งเท่านั้น พคท. พยายามแทรกแซง กป.ชป. และดึงเอาแนวร่วมบางคนเข้าไปเป็นสมาชิกพรรค ทำให้ กป.ชป. ขาดความ เป็นอิสระเช่นเดียวกับพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย และพรรคแนวร่วมสังคมนิยมแห่งประเทศไทย กรณีที่พรรค พยายามแทรกแซง กป.ชป. ก่อให้เกิดความเห็นแตกแยกภายใน แนวร่วม จะเห็นได้จาก การที่ กป.ชป. จัดให้มีการสัมมนาขึ้นในปลายปี 2521 เนื่องจาก เกิดการสู้รบ กันขึ้น ระหว่าง เวียดนามกับกัมพูชา ปรากฏว่าได้ เกิดความเห็นแตกแยกเป็น 3 ฝ่าย คือ²

1. ฝ่ายหนึ่งซึ่งนำโดยเหอคภูมิ ใจดี, บุญเย็น วอทอง เห็นว่า พคท. ควรจะรักษาไมตรีกับพรรคคอมมิวนิสต์ เวียดนาม-ลาว ไว้ สถาปนาวิหฤภัยประชาชนแห่งประเทศไทย (สพท.) สันนิษฐานจะยุติการโจมตีสหภาพโซเวียต ควรจะผูกมิตรทั้งกับจีนและโซเวียต ถ้าเป็นไปได้
2. ฝ่ายหนึ่งนำโดยธีรยุทธ บุญมี เห็นว่าควรมีจุดยืนอยู่ที่ลัทธิรักชาติไม่จำเป็นต้องผูกมิตรกับโซเวียต ให้ปลีกตัวออกมา สบายจากความขัดแย้งที่เป็นอยู่ในอินโดจีน
3. ฝ่ายหนึ่งเป็นของ อุดม สีสุวรรณ สนับสนุนแนวทางจีนเต็มตัว ยืนยันให้ประณามการรุกรานและการครุลงงำกัมพูชาของเวียดนาม พคท. จะต้องสนับสนุนรัฐบาลพลพอด เต็มที่

¹ เรื่องเดียวกัน.

² "39 ปี พคท. ล้มลุกหรือล้มเหลว," มติชนสุดสัปดาห์ ปีที่ 1 ฉบับที่ 1205 (14-20 มิถุนายน 2524), หน้า 34.

ซึ่งความขัดแย้งในถิ่นโคจีนได้ส่งผลสะท้อนต่อแนวร่วมของ หคท. เกิดความแตกแยกทางความคิดอย่างรุนแรง ระหว่างแนวร่วมที่อยู่ในจัดตั้ง คือ ฝ่ายที่เฝ้าพยายามจะให้นำชื่อ "แนวร่วม" มาออกโรงคัดค้านโซเวียตเวียดนาม แต่ทางแนวร่วมได้เรียกร้องความเป็นอิสระเป็นตัวของตัวเองว่าเราขี้เล็ก จำต้องมีมิตรไว้ให้มาก ไม้มีความจำเป็นหรือมีเหตุผลใดในการเข้าไปร่วมทะเลาะกับมิตรของคนเพื่อเอาใจจีน¹ ดังนั้นภายในแนวร่วมจึงเกิดการแตกแยกทางความคิด ขาดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ความแตกแยกระหว่างแนวร่วม กป.ชป. กับ หคท. มาถึงจุดแตกหักในปี 2523 เมื่อคณะกรรมการ กป.ชป. หยั่งเสียงห้ามตีจากกลุ่มหลังค่าง ๆ เสนอไปยัง หคท. ด้วยข้อสรุปว่าต้องการให้ กป.ชป. เป็นตัวแทนของกลุ่มองค์กรต่าง ๆ อย่างมีความเสมอภาค มีความเป็นอิสระในการดำเนินงาน ดังนั้นเมื่อ หคท. อยู่ใน กป.ชป. หคท. ก็ต้องเป็นสมาชิกเหมือนองค์กรอื่น ๆ และ กป.ชป. ยังเสนอให้มีการขยายงานตั้งตัวแทน กป.ชป. ในทุกภาค รวมทั้งในต่างประเทศ² ชีรยุทธ บุญมี เลขาธิการ กป.ชป. ได้เคยยื่นข้อเสนอต่ออุดม สีสุวรรณ ประธาน กป.ชป. โดยให้ หคท. เน้นปรับปรุงงานแนวร่วมให้เป็นเป้าหมายทางยุทธศาสตร์ มิใช่เป็นเพียงเป้าหมายทางยุทธวิธีเท่านั้น ให้ หคท. เปลี่ยนจากการชูธงโฆษณา หคท. มาชูธงแนวร่วม ซึ่งเท่ากับ หคท. จะต้องลดภาพการนำทุกสิ่งทุกอย่างลงมา แต่ชีรยุทธ บุญมี ก็ต้องผิดหวัง เมื่อถึงวันครบรอบ 30 ปีของ หคท. ในแถลงการณ์ก็ยังคงมีลักษณะโฆษณาพรรคอย่างสูงเด่น เมื่อ หคท. รู้สึกว่า กป.ชป. พยายามจะแยกตัวเองออกไปจาก หคท. เป็นองค์กรแข่งขันกับ หคท. มีทิศทางที่แตกต่างจาก หคท. มาก หคท. จึงไม่ยอมรับข้อเสนอใดจาก กป.ชป. การปฏิเสธของ หคท. เป็นการกระทำโดยไม่มี การชวเสี่ยงจากองค์กรภายในพรรคแต่อย่างใด การไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นขององค์กรแนวร่วม ผลก็คือ กป.ชป. ได้แยกตัวเองออกจาก หคท. ในแถลงการณ์แจ้งการยุบเลิก กป.ชป. ระบุว่า "เนื่องจากความผิดพลาดในขบวนการปฏิวัติดำรงอยู่

¹ "เปิดเผยชีวิตในสำนักแนวร่วม "เอ สามสิบ" งานกินเลี้ยงคือการปฏิบัติ," ข่าวไทยนิกร ปีที่ 3 ฉบับที่ (30)+92 (23 กรกฎาคม 2523), หน้า 19.

² สัมภาษณ์ สิบพันสี่, มติชนรายวัน (14 มกราคม 2525), หน้า 4.

เป็นด้านหลัก ความถูกต้องเป็นด้านรอง ภาวะการแตกแยกล้มสลายจึงเกิดขึ้นอย่างไม่อาจหยุดยั้งไว้ได้..."¹

ทางด้านแนวร่วมนิสิตนักศึกษา ปัญญาชนและนักเรียนนั้น ทางพรรคไม่ได้เปิดโอกาสให้มีสิทธิมีเสียงในการร่วมตัดสินใจหาสำคัญ ๆ ของพรรค และมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายในฐานะที่เป็นแนวร่วม จะเห็นได้จากหลักฐานเกี่ยวกับเอกสารของ พคท. กล่าวถึงมติพรรคที่ได้กำหนดท่าทีที่จะปฏิบัติคือ "แนวร่วมนักเรียน นิสิตนักศึกษา ปัญญาชน" มีสาระสำคัญดังนี้ โดยเฉพาะในข้อ 7 เน้นว่า "ความอิสระของพรรคเป็นสิ่งสำคัญ พรรคจะต่อนำแนวร่วมทั้งทางการเมือง ความคิด และจัดตั้ง จะไม่ยอมให้แนวร่วมนำพรรคเป็นอันขาด" นั้น ทำให้ให้นักเรียนนิสิตนักศึกษาต้องคล้อยตามพรรค ไม่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น

อย่างไรก็ตาม สาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งกันระหว่างขบวนการนักศึกษา กับ พคท. นั้น มันหมายถึงความแตกแยกกันระหว่าง พคท. กับแนวร่วมของตนเอง นิสิตนักศึกษาที่เข้าร่วมกับ พคท. ในช่วงแรกนั้นต้องปรับตัวเพื่อเผชิญกับความยากลำบากในเขตป่า ความยากลำบากนั้นไม่ค่อยเป็นปัญหาสำหรับพวกเขาเท่าใดนัก ทั้งนี้ด้วยความเชื่อมั่นใน พคท. และการปฏิวัติว่าสามารถจะนำความหวังใหม่มาสู่สังคมไทยได้ ซึ่งในขณะนั้น ปัญหาความขัดแย้งระหว่างนิสิตนักศึกษา กับ พคท. ยังไม่ปรากฏให้เห็นชัด

ต่อมาความขัดแย้งปรากฏชัด เมื่อนิสิตนักศึกษาได้เข้าสู่อการปฏิวัติจริงคือ การออกไปปฏิบัติงานและเริ่มสะสมประสบการณ์ด้วยตนเอง เช่น ความขัดแย้งทางด้านอุดมการณ์ การไม่รับฟังความคิดเห็นของฝ่ายนำ ความขัดแย้งในด้านยุทธศาสตร์-ยุทธวิธี ความไม่เป็นอิสระของ พคท. ความไม่เป็นประชาธิปไตยภายในพรรค ตลอดจนกฎระเบียบต่าง ๆ

¹ มติชนรายวัน (20 พฤศจิกายน 2525), หน้า 2.

² "นักศึกษาลอมเข้าป่า," ข่าวไทยนิกร ปีที่ 3 ฉบับที่ (30)+57 (20 พฤศจิกายน 2521), หน้า 13; "39 ปี พคท. ล้มลุกหรือล้มเหลว," มติชนสุดสัปดาห์ (14-20 มิถุนายน 2524), หน้า 33.

ที่ไม่เอื้ออำนวยต่อความคิดใหม่ ๆ และแนวทางปฏิบัติของ หคท. เป็นต้น ความไม่พอใจเหล่านี้ นิสิตนักศึกษาได้พยายามแสดงออกโดยหวังว่า หคท. จะรับฟังและแก้ไข แต่พวกเขา กลับพบว่าความคิดเห็นของพวกเขาไม่มีความหมายเท่าใดนักต่อ หคท. จากการเรียนรู้และประสบการณ์ทำให้ นิสิตนักศึกษาได้รับภาพใหม่ของ หคท. ซึ่งต่างไปจากภาพเดิมที่สวองงาม ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ หคท. ค่อย ๆ สะสมและพัฒนาขึ้นจนในที่สุดนำไปสู่การตัดสินใจแยกตัวออกจาก หคท.

ซึ่งอาจมองความขัดแย้งที่เกิดขึ้นดังกล่าวว่า เป็นผลมาจากความแตกแยกทางชนชั้นระหว่างนิสิตนักศึกษา กับฝ่ายนำของพรรคในฐานะที่มันต่าง ๆ โดยฝ่ายนำของ หคท. มี พรรคคณะคือนิสิตนักศึกษาว่าเป็นชนชั้นนายทุนน้อยที่มีลักษณะค้ำึงถึงฐานะ ชื่อเสียง ตำแหน่ง ความสุขสบายของตนเองอยู่ทุกขณะ ยังมีได้มีจิตใจปฏิวัติอย่างแท้จริงซึ่งขัดแย้งกับอุดมการณ์ต่อสู้เพื่อการปฏิวัติ นิสิตนักศึกษาที่เข้าร่วมในการปฏิวัติมักจะเป็นชนชั้นที่มีฐานะไม่มั่นคง เมื่อเข้าร่วมการปฏิวัติก็มุ่งหวังที่จะให้ได้รับชัยชนะเพื่อเปลี่ยนแปลงฐานะในปัจจุบันของตน มีความรู้สึกค้ำึงถึงผลประโยชน์ส่วนตัวคนสูง และเต็มไปด้วยความรอบรู้ทางทฤษฎีวิชาการมากกว่าการปฏิบัติ หคท. จึงปฏิบัติคือนิสิตนักศึกษา ปัญญาชนแบบ "ผู้อาศัย" และมีความระมัดระวังเป็นพิเศษในการที่จะยอมรับนักศึกษาอย่างสมบูรณ์ เมื่อความขัดแย้งมาถึงจุดแตกหัก ขบวนการนักศึกษา ปัญญาชน จึงเริ่มหะยอยกันออกจากปากลับสู่เมืองท่าที่ของ หคท. คลปัญหาความขัดแย้งกับนักศึกษา ปัญญาชน ได้สะท้อนว่าพรรคประเมินการขัดแย้งที่เกิดขึ้น คำ โดยฝ่ายนำผู้หนึ่งแสดงความเห็นในเชิงเปรียบเทียบว่า "การปฏิวัติเหมือนขบวนการรถไฟย่อมมีคนขึ้นคนลง การที่มีการละทิ้งพรรคเป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่าขบวนการพัฒนาการต่อสู้เพื่อชนชั้นในพรรคเป็นจริงมากขึ้น แข็งแรงขึ้น จนทำให้พรรคาคคนที่มีความคิดในสังคมเก่าอยู่ไม่ได้ ต้องออกจากพรรค"¹

¹ สัมภาษณ์สมาชิก หคท. สยามนิกร ปีที่ 2 ฉบับที่ 5 (23 เมษายน 2522),

เมื่อการออกจากร่างของแนวร่วมนิสิตนักศึกษา ปรากฏว่า ได้เพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อย ๆ ฝ่ายนำของ พคท. ได้สรุปความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในพรรคช่วงปี 2522-2523 ว่า "ในแง่พรรคฯ บุคคลบางกลุ่มที่แยกตัวโดดเดี่ยวจากขบวนการต่อสู้ใหญ่ย่อมหมายถึง ขบวนการใหญ่แห่งการต่อสู้ได้พัฒนาแยกแยะส่วนจริงส่วนเท็จ แยกแยะของจริงของปลอม แยกแยะนักปฏิวัติแบบนายทุนน้อยลงได้ ดังนั้น เรามองดูว่าการแยกตัวของบุคคลกลุ่มหนึ่งจากพรรคคอมมิวนิสต์ จึงเป็นความขัดแย้งของพรรคในระดับขั้นจริง ๆ นั่นคือ พรรคฯ ของนายทุนน้อยกับพรรคฯ ของชนชั้นกรรมาชีพในพรรคนั่นเอง"¹ พคท. พยายามปลุกฝังให้ทุกคนภายในพรรคเชื่อว่าพรรคถูกต้องทุกด้านและกำหนดแม่แบบที่ดีให้แก่ผู้ปฏิบัติงานทุกคนแล้ว การที่มีคนใดมีความคิดเห็นแตกต่างออกไปจากพรรคก็แสดงให้เห็นว่าคนนั้นมีปัญหาและจะต้องปรับปรุงหรือแก้ไขตนเองใหม่ แทนที่จะมองว่าความคิดเห็นที่แตกต่างจากของพรรคนั้น อาจจะเป็นความคิดเห็นที่ถูกต้องได้และพรรคควรจะต้องแก้ไข

จากกลไกการป้องกันคนไม่ให้คิดแตกต่างไปจากพรรคนี้เอง ย่อมจะทำให้คนจำนวนมากไม่กล้าแสดงออกว่าตนคิดต่างจากพรรค เพราะนั่นเป็นการชี้ให้เห็นว่าตนเป็นคนมีปัญหา เนื่องจากมาตรฐานของการเป็นคนดีของ พคท. คือคนที่ติดตามและปฏิบัติตามพรรคและจัดตั้งองค์กรภายในพรรคเช่นนั้น ย่อมจะเป็นการพยายามปิดกั้นความคิดใหม่ ๆ ที่ต่างไปจากของพรรค ไม่ให้เกิดขึ้น โดยเฉพาะจากระดับล่างของพรรค ในด้านกลับกันการที่นิสิตนักศึกษาแสดงความไม่พอใจกับแนวคิดและนโยบายของ พคท. ออกมาอย่างกว้างขวาง ย่อมจะทำให้ เขา เข้าใจได้ว่าความไม่พอใจนั้นจะต้องมีความรุนแรงมาก ไม่เช่นนั้นแล้วพวกเขาคงจะไม่กล้ามีหลักการ "ติดตามและปฏิบัติตามพรรคและจัดตั้ง" เพราะการแสดงความคิดเห็นแตกต่างจากพรรค ย่อมเป็นการเสี่ยงต่อการถูกตราหน้าหรือที่ว่าเป็นคนที่มีปัญหาพื้นฐานทางชนชั้นได้

¹ "คอมมิวนิสต์ไทยบนสถานการณ์ที่ซับซ้อน," สยามนิกร ปีที่ 2 ฉบับที่ 95 (7 มกราคม 2523), หน้า 21.

ทางฝ่ายหน้าได้พยายามอธิบายให้เห็นว่าการออกจากป่าของนักศึกษา วิทยาลัย
บางคนนั้นสอดคล้องกับความพยายามในการแยกสลายขบวนการปฏิวัติ โดยชาญ กรัสนัยประ
นักทฤษฎีของพรรคได้ระบุว่า การแยกสลายขบวนการปฏิวัติแบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ¹

1. กระทำในรูปของลัทธิผู้นำนักศึกษาและวิทยาลัย ที่ก้าวหน้าที่ดึงออกมาจาก
ป่าให้มาค้ำหรือวิจารณ์พรรค
2. กระทำออกมาในรูปของ "นักปฏิวัติรุ่นใหม่" ที่ผิดหวังจาก หคท. เพราะมี
พรรคคนที่ต่างจากผู้นำพรรค
3. ชนชั้นปกครองอำนวยความสะดวกอย่างเต็มที่แก่บุคคลเหล่านี้ ในการโจมตี
พรรค

ปฏิกริยาของ หคท. คือความขัดแย้งระหว่างขบวนการนักศึกษา กับ หคท. แสดง
ให้เห็นว่าค่อนข้างมั่นใจตัวเอง และแข็งกร้าว พรรคเรียกร้องสามัคคีในหมู่ผู้ที่ยังคงต่อสู้
ร่วมกับ หคท. เพราะเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อ และให้มีการเสนอปัญหาต่าง ๆ ตามลำดับขั้น
ตอน ไม่ให้เผยแพร่สู่มวลชน² พรรคยังมีท่าทีที่จะตัดผู้ละทิ้งการปฏิวัติออกไปมากกว่า
การพยายามที่จะดึงกลับสู่ขบวนการปฏิวัติ เช่นมีการตัดความสัมพันธ์กับสายจัดตั้งในเมือง
บางสายที่มีแนวโน้มวิพากษ์วิจารณ์พรรค แต่หลังจากที่ผู้นำนักศึกษา วิทยาลัย หยอยออกจาก
ป่ามากขึ้น ประเด็นความขัดแย้งของขบวนการนักศึกษา วิทยาลัย ได้แพร่ไปสู่มวลชนผู้ปฏิบัติ
งานระดับต่ำทั่วไป ซึ่งก่อนหน้านี้ไม่ค่อยมีโอกาสรับรู้ ทำให้มีการรับรู้ขอบพระองค์ใน หคท.
ในวงกว้าง ความขัดแย้งจึงมิได้จำกัดอยู่เฉพาะในหมู่นักศึกษาเท่านั้น แต่ยังได้แพร่หลายไป
ทั่ว ในช่วงปี 2523 ไม่เพียงแต่นักศึกษา วิทยาลัย เท่านั้นที่ผละออกจากรูที่มันออกมาอบ
ตัวกับรัฐบาล แต่กรรมการ ชำวนาชาวไร่ รวมทั้งผู้ปฏิบัติงานสมาชิก หคท. อาวุโสบางคน
ค้ำงก็พากันออกจากป่าด้วย สถิติผู้มอบตัวต่อทางการเพิ่มขึ้นทุกปี จากปี 2521 มีจำนวนผู้

¹ ชาญ กรัสนัยประ, "แง่คิดบางประการเกี่ยวกับสงครามกลางเมืองในประเทศไทย,"
ทิศทาง 8 (1 สิงหาคม 2523), หน้า 10.

² "จะเข้าใจสถานการณ์ปัจจุบันได้อย่างไร," ทิศทาง 1 (1 กุมภาพันธ์ 2523),
หน้า 4.

มอบตัว 1,479 คน ปี 2523 เพิ่มเป็น 1,565 คน และในปี 2525 ในช่วง มกราคม-เมษายน มีจำนวน 495 คน¹ กล่าวได้ว่า พท. ได้สูญเสียกำลังคนและความศรัทธาจากผู้ที่เคยนิยมชมชอบเป็นอันมาก

5. การปรับเปลี่ยนหน้าที่ของรัฐ จากการศึกษาที่บัณฑิตศึกษาบัณฑิตเป็นจำนวนมาก ได้เข้าร่วมต่อสู้กับ พท. ได้มีส่วนช่วยขยายงานของ พท. ให้กว้างขวางออกไป พท. กลายเป็นองค์กรที่มีความเข้มแข็งอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในระยะ 4 ปีหลังจากการปะทะกับฝ่ายรัฐบาลครั้งแรกเมื่อปี 2508 พท. สามารถกล่าวอ้างได้ว่าพรรคได้ดำเนินการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธได้ปะทะกับเจ้าหน้าที่รัฐบาลถึง 2,000 ครั้ง และทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลตายและบาดเจ็บถึง 4,300 คน² ในเดือนกันยายน 2512 รัฐบาลได้ประกาศให้อำเภอต่าง ๆ ใน 34 จังหวัดเป็นเขตที่มีการก่อการร้ายแทรกซึม และได้มีการคาดคะเนกองกำลังของกองทัพปลดแอกทั้งหมดประมาณกว่า 3,000 คน ปลายปี 2516 เพิ่มขึ้นเป็น 6,500 คน แยกอยู่ในภาคอีสาน 2,400 คน ภาคเหนือ 2,100 คน ภาคใต้ตอนกลาง 1,600 คน และภาคกลาง 400 คน³ ในปี 2518 มีผู้กระแนะว่าพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยมีกองกำลังติดอาวุธประจำการประมาณ 8,000-10,000 คน และมีสมาชิกพรรคอีกประมาณ 6,000-7,000 คน ในปี 2519 ชู่งขึ้นสูงสุดถึง 11,450 คน และจากสถิติในรายงานของ กอ.รมม. ได้ระบุถึงการขยายตัวของ พท. ที่สามารถแผ่ขยายเขตปฏิบัติการมากกว่า 50 จังหวัด ตัวเลขการสูญเสียของเจ้าหน้าที่ช่วงปี 2508-2509 ได้สูญเสียเจ้าหน้าที่ 108 คนหรือเฉลี่ย 0.5 คน/วัน ปี 2521 ตัวเลขถึงขั้นสูงสุด คือ 1,258 คนหรือเฉลี่ย 3.46 คน/วัน⁴ เหตุการณ์ที่สำคัญที่สุดคือภายหลัง

¹ ทรัพย์สิน อธิษฐานธรรม, "ขบวนการประชาธิปไตยที่นำโดยนักศึกษาหลัง 14 ตุลาคม 2516 และความสัมพันธ์กับ พท.," หน้า 43.

² ชัยอนันต์ สมุทวณิช และคณะ, จากป่าสู่เมือง : การศึกษาการเปลี่ยนแปลงในอุดมการณ์ของนักศึกษาไทยจากปี 2519, หน้า 10.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 11.

⁴ "40 ปีพรรคคอมมิวนิสต์ไทย : คาวแดงในมูบลับ," สยามใหม่ 36 (8 กันยายน 2525), หน้า 31.

หลัง 6 ตุลาคม 2519 มีผู้คะเนว่านิสิตนักศึกษาและนิสิตแพทย์ประมาณ 3,000 คนได้เข้าไป
ร่วมต่อสู้กับ พลท. ในจำนวนนี้มีอาจารย์มหาวิทยาลัย และวิทยาลัยครู 66 คน พยาบาล
10 คน และข้าราชการ 2 คน¹

หลักฐานดังกล่าวแสดงว่าในช่วงหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519-2522 เป็น
ช่วงเติบโตและสามานสามัคคีของ พลท. แม้แต่รัฐบาลและผู้สังเกตการณ์ต่างประเทศต่างก็
ยอมรับว่าสถานการณ์ทางการเมืองในระยะนี้ พลท. เป็นฝ่ายได้เปรียบ รัฐบาลจำเป็นต้องหา
ทางปรับตัวเอง เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของประชาชนและเพื่อสร้างความถูกต้องชอบธรรมให้
เกิดขึ้น

นับแต่การที่รัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ได้ประกาศโครงการ 12 ปีเพื่อ
การพัฒนาประชาธิปไตย ซึ่งหมายความว่า จะใช้ระบอบประชาธิปไตยแบบชั้นนำ (Guided
Democracy โดยเสนอระยะเวลา 12 ปี ในการนำไปสู่ระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบ
โดยแบ่งการพัฒนาประชาธิปไตยออกเป็น 3 ช่วง ๆ ละ 4 ปี ช่วงแรก 4 ปี เป็นระยะฟื้นฟู
หมู่บ้านเมืองใหม่ เสถียรภาพในทางเศรษฐกิจและการเมือง ด้วยการมีรัฐสภาที่สมาชิกได้รับ
การแต่งตั้งเพียงสภาเดียว 4 ปี ช่วงที่สองเป็นระยะเริ่มการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย
ด้วยการมี 2 สภา โดยวุฒิสภาที่มีการแต่งตั้ง กับสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งเลือกตั้งมาจาก
ราษฎร มีอำนาจเคียงคู่กันหรือเท่าเทียมกัน 4 ปี ช่วงที่สามเป็นระยะพัฒนาประชาธิปไตย
ด้วยการมี 2 สภา โดยวุฒิสภาที่มีการแต่งตั้งกับสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเลือกตั้งมาจากราษฎร
โดยให้วุฒิสภานั้นมีอำนาจน้อยลง² ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงความต้องการที่จะรักษา
อำนาจของตนให้ยาวนานต่อไป แนวความคิดดังกล่าวนี้ได้ทำให้ผู้รักษาประชาธิปไตยทั้ง

¹David Morell and Chai-Anan Samudavanija, Political Conflict in Thailand : Reform, Reaction Revolution (Cambridge, Mass : Oelgeschlager Gunn & Haim, 1981), p.299.

²สยามจตุมาหยาเหตุ (28 ตุลาคม - 3 พฤศจิกายน 2519), หน้า 1043.

หลาย เกิดความรู้สึกว่าระบบการเมืองไม่ได้มีความเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง การบริหารประเทศตกอยู่ภายใต้การขึ้นๆลงๆที่จะนำไปสู่ความเป็นเผด็จการในที่สุด ในขณะที่เดียวกันผู้นำฝ่ายทหาร เริ่มมีการแตกแยก ไม่เห็นด้วยกับการปกครองแบบเผด็จการขวาสุดของรัฐบาล ถานินทร์ กรีวิเชียร โดยมองว่ารัฐบาล ชุดนี้ต้องการจะรวมอำนาจไว้นานถึง 12 ปี ดังนั้นฝ่ายทหารภายใต้การนำของพลเอกฉัตร ธีระกูตัญญู จึงได้พยายามหาการรัฐประหาร ในวันที่ 26 มีนาคม 2520 แต่ไม่เป็นผลสำเร็จ ต่อมาในเดือนตุลาคม 2520 คณะทหารนำโดย พล.ร.อ. สงัด ชลลอยู่ จึงได้ทำการรัฐประหารล้มล้างรัฐบาลถานินทร์ กรีวิเชียร ที่เป็นตัวแทนของกลุ่มขวาจัดลง เนื่องจากเห็นว่ารัฐบาลขวาจัดได้สร้างบรรยากาศตึงเครียดทางการเมืองและทางปัญญา และได้จัดตั้งรัฐบาลชุดใหม่ขึ้นมาบริหารประเทศ โดยมี พลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เป็นนายกรัฐมนตรี

เมื่อรัฐบาลพลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ได้ดำเนินการบริหารประเทศ การกิจที่สำคัญประการหนึ่งของรัฐบาลชุดนี้ก็ คือ การสร้างเสถียรภาพทางการเมือง การส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นในชาติและการวางรากฐานให้ประชาชนเรียนรู้ประชาธิปไตยโดยเร็ว สำหรับนโยบายการสร้างเสถียรภาพทางการเมืองและส่งเสริมความสัมพันธ์นั้น รัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ได้พยายามดำเนินการแก้ปัญหาความขัดแย้งในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความขัดแย้งระหว่างคณะผู้บริหารกับกลุ่มพลังสำคัญ เช่น ทหาร นักศึกษา เป็นต้น การลดความขัดแย้งกับนิสิตนักศึกษาในช่วงนี้รัฐบาลได้ออกประกาศนิรโทษกรรมปล่อยนักการเมือง ผู้นำนักศึกษาและกรรมกรที่ถูกจับเมื่อเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 และลดการบีบบังคับในเสรีภาพของ ยกเลิกนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์แบบขวาสุด พร้อมทั้งเร่งรัดให้มีการร่างรัฐธรรมนูญเพื่อให้ประกาศใช้ได้ในปี 2519 เพื่อให้มีการเลือกตั้งในปี 2522

ในระยะนั้นนโยบายของรัฐที่มีค่อนิสิตนักศึกษา เริ่มผ่อนคลายมากขึ้น เห็นได้จาก การที่ทางทบวงมหาวิทยาลัยได้เสนอความเห็นต่อรัฐบาลเมื่อวันที่ 23 และ 30 มกราคม 2520 ว่า "การปิดกั้นการดำเนินกิจกรรมของนักศึกษาเป็นสิ่งไม่เหมาะสมกับสภาพธรรมชาติของนักศึกษา ซึ่งเป็นเยาวชนที่มีพลังและเจตนาบริสุทธิ์ต่อสังคม และไม่อาจฝักฝักให้นักศึกษาเป็นผู้พร้อมที่จะรับผิดชอบต่อประเทศชาติในอนาคต รวมทั้งไม่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่จะประสานความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นในชาติ จึงเห็นสมควรให้มีการจัด กิจกรรม

ของนักศึกษาได้"¹ คณะรัฐมนตรีได้พิจารณาข้อเสนอของทบวงมหาวิทยาลัยแล้วมีมติเมื่อวันที่ 31 มกราคม 2521 ดังนี้²

1. อนุญาตให้มหาวิทยาลัยต่าง ๆ พิจารณาจัดตั้งสโมสรและชมรมเพื่อค้ำเป็นกิจกรรมทางด้านกีฬา ศิลปวัฒนธรรม และการบำเพ็ญประโยชน์ โดยให้ทบวงมหาวิทยาลัยควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด

2. การจัดกิจกรรมตามข้อ 1. นอกสถานศึกษาให้กระทำเป็นกลุ่มเล็ก ๆ และเฉพาะเท่าที่ได้รับการร้องขอจากหน่วยราชการหรือร่วมกับหน่วยราชการเท่านั้น กับต้องไม่มีวัตถุประสงค์ทางการเมือง

จากมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าว จะเห็นได้ว่ารัฐบาลยินยอมให้นักศึกษาทำกิจกรรมเสริมหลักสูตรได้แต่ไม่อนุญาตให้มีการปกครองตนเองและทำกิจกรรมทางการเมือง ทั้งนี้ในช่วงปี 2520-2521 องค์การบริหารนิสิตนักศึกษาได้รับการจัดตั้งขึ้นอีก แต่ยังไม่ยินยอมให้มีการเลือกตั้งผู้บริหารองค์การโดยตรง แต่ให้เป็นทางเลือกโดยอ้อม ยังห้ามมิให้มีการจัดตั้งพรรคและสภานิสิตนักศึกษา การทำกิจกรรมยังต้องอยู่ในความควบคุมดูแลของอาจารย์อย่างใกล้ชิด กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเมืองยังถูกห้ามอยู่ ต่อมานิสิตนักศึกษาในสถาบันต่าง ๆ ได้แสดงปฏิกริยาคัดค้านและยื่นข้อเสนอใน 3 ประการด้วยกัน คือ

1. นักศึกษาต้องการมีส่วนร่วมในการร่างข้อบังคับสโมสร
2. ต้องการให้มีการเลือกตั้งกรรมการสโมสรโดยตรง
3. ต้องการสภานิสิตนักศึกษาเพื่อการควบคุมและปกครองตนเอง

¹ โปรดดูรายละเอียดในกองบริการการศึกษา สำนักปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, "สรุปผลการพิจารณา เรื่องการวางระเบียบการจัดตั้งสโมสรนิสิตนักศึกษาและการอาสาพัฒนาชนบทของนิสิตนักศึกษา ของที่ประชุมอธิการบดี," ในเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกิจการนิสิตนักศึกษา กองบริการการศึกษา, 2521.

² เรื่องเดียวกัน.

คณะรัฐมนตรีจึงได้พิจารณากำหนดหลักการและแนวการดำเนินงานเกี่ยวกับนิสิต นักศึกษาให้เหมาะสมยิ่งขึ้น และได้มีมติเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2522 โดยกำหนดหลักการและ แนวการดำเนินงานดังนี้คือ¹

1. สนับสนุนให้มหาวิทยาลัยจัดกิจกรรมนักศึกษาในฐานะเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะเสริมสร้างประสบการณ์ทางวิชาการและวิชาชีพ ส่งเสริม หลอนามัย ปลูกฝังคุณธรรมและพัฒนาบุคลิกภาพอันพึงประสงค์ของนักศึกษา เพื่อให้ เป็นบัณฑิตที่มีความเจริญงอกงามทั้งด้านสติปัญญา ร่างกาย และจิตใจ
2. กิจกรรมนิสิตนักศึกษาจะต้องจัดขึ้นภายในขอบเขตวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัย และไม่ขัดต่อกฎหมายบ้านเมืองและศีลธรรมอันดี โดยมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งจะต้องดูแลรับผิดชอบและจะต้องจัดให้มีอาจารย์ที่ปรึกษา เป็นผู้ให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด
3. นักศึกษาควรจะได้รับ การสนับสนุนให้ เข้าร่วมกิจกรรมภายในมหาวิทยาลัยที่ตนเองศึกษาอยู่โดยสมัครใจ โดยจัดให้มีกิจกรรมตามความสนใจของนิสิตนักศึกษาทางด้าน กีฬา ศิลปวัฒนธรรม กิจกรรมส่งเสริมการศึกษาและการบำเพ็ญประโยชน์เป็นหลัก
4. ให้มหาวิทยาลัยพิจารณาจัดวางรูปแบบขององค์กร เพื่อดำเนินกิจกรรมนักศึกษาได้ตามความเหมาะสม โดยให้มีฐานะเป็นองค์กรภายในของแต่ละมหาวิทยาลัยและจะ ตั้งอยู่ในความดูแลรับผิดชอบของมหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง
5. การจัดกิจกรรมนักศึกษาให้พยายามจัด เป็นกิจกรรมภายในสถานศึกษา หาก มีกิจกรรมใดที่จำเป็นต้อง เชิญบุคคลภายนอก เข้าร่วมหรือจำเป็นต้องจัดนอกสถานศึกษา จะ ต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้บริหารมหาวิทยาลัยนั้น ๆ ก่อน
6. การจัดกิจกรรมนอกสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาชนบทจะต้อง ได้รับการร้องขอจากหน่วยราชการ หรือร่วมกับโครงการของทางราชการ ทั้งนี้กิจกรรมดังกล่าวจะต้องได้รับความเห็นชอบร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง

¹ หนังสือของทบวงมหาวิทยาลัยถึงปลัดทบวง รองปลัดทบวง และอธิบดีกรมการศึกษามหาวิทยาลัย เรื่อง การส่งเสริมกิจกรรมนิสิตนักศึกษา ลงวันที่ 11 มิถุนายน 2522 ใน เอกสารที่เกี่ยวกับกิจการนิสิตนักศึกษา กองบริการการศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย, 2522.

นับตั้งแต่ปี 2522 เป็นต้นมา ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายควบคุมกิจกรรมนิสิตนักศึกษาให้เสรีภาพแก่นักศึกษามากขึ้น นิสิตนักศึกษามีสิทธิเสรีภาพในการทำกิจกรรมมากขึ้น รัฐบาลยินยอมให้มีการเลือกตั้งผู้บริหารองค์การนิสิตนักศึกษาโดยตรง ยินยอมให้มีการจัดตั้งสภานักศึกษาได้ แต่ยังไม่ยินยอมให้ตั้งพรรคขึ้น อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติก็ได้มีการจัดตั้งพรรคขึ้นในมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยรามคำแหงและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยทางมหาวิทยาลัยยังต้องเป็นผู้อนุมัติในการทำกิจกรรมของนักศึกษาอยู่

นอกจากรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ จะได้ผ่อนคลายนโยบายเกี่ยวกับกิจกรรมนักศึกษาแล้วยังได้ผ่อนคลายนโยบายความรู้สึกเป็นปรีดิ์ปลื้มของนักศึกษาต่อรัฐบาล ด้วยการประกาศใช้ "นโยบายสี่นสี่ห้า" การเข้าร่วมพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยของนักศึกษาก่อให้เกิดผลเสียแก่ประเทศและรัฐบาลอย่างมาก ทำให้ประเทศต้องสูญเสียคนหนุ่มสาวที่มีความรู้ความสามารถและความกระตือรือร้นทางการเมืองไปจำนวนหนึ่ง เป็นการไปเพิ่มกำลังทางสมองและปฏิบัติการให้แก่ พคท. นอกจากนี้ยังทำให้เกิดผลเสียหายในทางสากลแก่ประเทศไทย คือทำให้นานาชาติประหลาดใจว่าเสถียรภาพของประเทศไทยไม่ดีเท่าที่ควร และรู้สึกที่รัฐบาลไม่ได้รับการยอมรับจากกลุ่มพลังบางกลุ่มในประเทศอีกด้วย เพื่อแก้ผลเสียดังกล่าวหากนักศึกษาที่หลบหนีเข้าป่าต้องการจะกลับเข้ามาศึกษาต่อก็ขอให้กลับมาได้ และขอให้มั่นใจว่าหากกลับเข้ามาแล้วทางราชการจะไม่เอาโทษและจะคุ้มครองความปลอดภัยให้ เป็นนโยบายที่ต้องการดั่งนิสิตนักศึกษา ปัญญาชนให้ออกจากป่าเพื่อเป็นการทำลายความเข้มแข็งของ พคท.

ภายหลังจากที่รัฐบาลพล.อ.เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ได้ลาออกจากตำแหน่งเมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2523 พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ก็ได้มีนโยบายที่เกี่ยวกับการดั่งนักศึกษา ปัญญาชน ออกจากป่าสืบต่อมาโดยได้มีคำสั่งที่ 66/2523 ซึ่งมีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของนิสิตนักศึกษาอยู่ด้วย กล่าวคือเป็นการใช้นโยบายการเมืองนำการทหาร พยายามผลักดันให้ พคท. เลิกใช้อาวุธและหัน

¹ สยามจดหมายเหตุฉบับที่หกข่าวสารและเหตุการณ์ (1-7 มกราคม 2521), หน้า

มาต่อสู้ตามแนวทางสันติ และเป็นการกระตุ้นให้นิสิตนักศึกษา ปัญญาชนนอกจากป้ามาบอดตัว กับรัฐบาล โดยไม่ถือว่ามีความผิด นอกจากนี้ยังได้มีคำสั่งที่ 65/2525 ที่สนับสนุนให้ขบวนการนักศึกษาได้ เคลื่อนไหวให้สอดคล้องกับการพัฒนาประชาธิปไตย รวมทั้งให้การศึกษากอง การเมืองที่ถูกต้องและการปกครองแบบประชาธิปไตยให้แก่นักเรียน นิสิต นักศึกษาทุกระดับ เป็นการยืนยันนโยบายที่เปิดกว้างให้นิสิตนักศึกษามีสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกอันเป็นการ ลดเงื่อนไขการเคลื่อนไหวทางการเมืองของนิสิตนักศึกษา

จะเห็นได้ว่าการปรับเปลี่ยนท่าทีของรัฐในเรื่องนโยบายที่เกี่ยวกับนิสิตนักศึกษามี ได้มีลักษณะปิดกั้นและใช้อำนาจบังคับอย่างแต่ก่อน แต่ออกมาในรูปของความช่วยเหลือใน การทำกิจกรรมเพื่อหวังผลทางด้านจิตวิทยามวลชน และสร้างความนิยมในหมู่นิสิตนักศึกษา นับตั้งแต่รัฐบาลเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เป็นต้นมาได้อนุมัติเงินงบประมาณปีละ 20 ล้านบาท เพื่อเป็นค่าตอบแทนแก่อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมและเพื่ออุดหนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของทุกมหา วิทยาลัย¹ กิจกรรมที่ได้รับเงินอุดหนุนมากที่สุดได้แก่กิจกรรมค่ายอาสาพัฒนาและบำเพ็ญ ประโยชน์ซึ่งทุกมหาวิทยาลัยได้รับเงินสนับสนุนปีละ 6 แสนถึง 1 ล้านบาทเป็นประจำทุกปี²

การปรับเปลี่ยนท่าทีของรัฐดังกล่าวมาข้างต้นนี้ได้ส่งผลกระทบต่อ หคท. ในขณะที่ ความขัดแย้งระหว่างนักศึกษากับผู้นำพรรคยังคงคุกรุ่นอยู่นั้นได้ก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ด้านอุดม- การณ์ภายในพรรคอย่างขนานใหญ่ นักศึกษา ปัญญาชน เริ่มวิพากษ์วิจารณ์นโยบายและการ จัดองค์กรของพรรคอย่างจริงจัง เริ่มการวิพากษ์ลัทธิเหมา โดยตั้งข้อสังเกตว่าแนวความ คิดแบบเหมานั้นล้าสมัย การปฏิวัติไม่มีทางสำเร็จได้ ดังนั้นการที่รัฐบาลเปลี่ยนนโยบายจาก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ปราโมทย์ สันตยากร, "การศึกษาวิเคราะห์ทัศนคติของนิสิตจุฬาลง กรณ์มหาวิทยาลัยก่อนนโยบายเกี่ยวกับนักศึกษาและการพัฒนาประชาธิปไตยของรัฐบาลพลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษา ภาควิชาการปกครอง ภูมิศาสตร์ วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523), หน้า 147.

²เรื่องเดียวกัน.

แข่งกร้าวเป็นผอนปรนทำให้เป็นทางออกสำหรับผู้ที่รู้สึกขัดแย้งกับ พลท. ทั้งในด้านส่วนตัว และด้านอุดมการณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งกล่าวว่า

"...ถ้าไม่มีนโยบายของเกรียงศักดิ์ ที่จะเปิด (ให้สามารถกลับสู่เมืองได้) ที่นิรโทษกรรมให้แก่คนที่ไปร่วมต่อสู้ในเขตชนบท บางครั้งเราอาจจะต้องมาอยู่แบบใต้ดินก็ได้ ไซ้ไหมครับ เราอาจจะต้องอยู่แบบใต้ดิน เมื่อเขา (รัฐบาล) ไม่ยอมให้เราอยู่อย่างถูกต้องตามกฎหมาย ถ้าเราอยู่อย่างใต้ดินก็เป็นสิ่งที่แน่ ๆ ว่าเราจะต้องทำอะไรเพื่อให้ดำรงอยู่ในสังคมนี้ได้ เมื่อผมได้กระแสมาเนี่ยก็จะไปคิดแบบภาพที่อยู่ใต้ดินต้องมีการรวมตัวกัน ต้องมีการกระหาแบบใต้ดิน มันก็ต้องมีขบวนการแบบใต้ดินเกิดขึ้น ถ้าเขาไม่เปิดนโยบายเช่นนี้แล้ว ก็ไม่มีที่นิรโทษกรรมขึ้นมา การที่กลับมาก็คงไม่มีทางออก ก็คงต้องอยู่ใต้ดิน"¹

จากคำกล่าวข้างต้น ชี้ให้เห็นว่านโยบายของรัฐบาลที่เปิดให้แก่บัณฑิตศึกษามีส่วนอยู่บ้างที่ช่วยให้พวกเขาได้รับความปลอดภัย และมีทางเลือกมากขึ้นในการดำรงชีวิตในเมืองอีกครั้งหนึ่ง อดีตผู้นำนักศึกษาผู้หนึ่งได้กล่าวถึงนโยบายนี้ว่า

"นโยบาย 66/2523 มีผลต่อการตัดสินใจมาก ถ้าเราอยู่ไม่ได้เราไม่พร้อมที่จะสู้กับเขาแล้ว และถ้าออกมาเราตาย เราคงไม่ออกมา ทะเลาะกันต่อไปดีกว่า ถ้าไม่มีนโยบาย 66/2523 คนอาจจะยังไม่ออกมาแล้วอาจมีผลทำให้เกิดพรรคคอมมิวนิสต์ขึ้นอีกหลายพรรคก็ได้ จริง ๆ แล้วนโยบาย 66/23 เป็นนโยบายที่ฉลาดมากออกมาได้สอดคล้องกับเวลา ถ้ารัฐบาลยังมีนโยบายที่แข่งกร้าว ตอนนี้จะมีพรรคคอมมิวนิสต์อยู่ในเมืองไทย 3 พรรคแล้วก็ได้ มันเป็น

¹ ชัยอนันต์ สมุทวิช และคณะ, จากป่าสู่เมือง : การศึกษาการเปลี่ยนแปลงในอุดมการณ์ของนักศึกษาไทยจากปี 2519, หน้า 166.

ไปได้ นะ อีสานพรรค ไค้พรรค เหนือพรรค แล้วกรุงเทพอีกพรรค และถ้าผม
ออกมาแล้วผมคิดจุด ผมไม่ออกมาหรอกนะ"¹

แสดงว่านักศึกษาผู้นี้ตัดสินใจออกจากป่า เนื่องจากช่วงนั้นมีนโยบาย 66/2523
ออกมา ซึ่งช่วยให้เขาออกมาอยู่ในเมืองได้ เขาเห็นด้วยที่รัฐออกนโยบายนี้ เป็นการผ่อน
คลายความตึงเครียดและความรุนแรงทางการเมืองที่สอดคล้องกับสถานการณ์ การที่รัฐใช้
นโยบายที่แข็งกร้าวต่อไปนั้นจะทำให้พรรคคอมมิวนิสต์มีความเข้มแข็งขึ้น และอาจขยายช่วย
งานออกไปทั่วประเทศได้

การที่รัฐมีนโยบาย 66/2523 ออกมาได้มีส่วนผลักดันให้นักศึกษาเป็นจำนวน
มากออกจากป่าสู่เมือง แต่ขณะเดียวกันก็มีนักศึกษาอีกจำนวนหนึ่งที่ไม่ได้ให้ความสำคัญแก่
นโยบาย 66/2523 นี้ จากคำให้สัมภาษณ์ของนักศึกษาผู้หนึ่ง กล่าวว่า

"การที่รัฐมีนโยบาย 66/2523 มีผลต่อการออกจากป่าของนักศึกษา คือ ท่าที
ของรัฐบาลไม่เอาเรื่องเอาราวกับนักศึกษา เป็นโอกาสที่นักศึกษาจะอยู่ได้ ใน
แง่ความปลอดภัย ในส่วนตัวของผม ผมไม่ได้มองว่านโยบายนี้เป็นหลักให้ผม
ออกมา ความขัดแย้งภายใน หคท. เป็นเหตุผลมากกว่า ถ้านโยบายรัฐดีแต่
หคท. ยังเหนียวแน่นก็ยากที่จะให้คนออกมาหมดตัวได้"²

นักศึกษาผู้นี้มองว่านโยบาย 66/2523 ไม่ได้เป็นประเด็นหลักที่คนออกมา ความ
ขัดแย้งภายใน หคท. เป็นประเด็นที่ ทำให้อยู่ร่วมกับ หคท. ไม่ได้ ถึงแม้ว่ารัฐจะมี
นโยบายที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาเข้ามาอยู่ในเมืองได้อย่างปลอดภัย แต่ถ้าความสัมพันธ์กับ
หคท. ยังคืออยู่ นักศึกษาก็คงไม่หะยอยกันออกจากป่าเช่นนี้ นอกจากนี้ที่นักศึกษบางคนรู้สึก
ว่าเวลาที่ตนเสียไปกับการร่วมต่อสู้กับ หคท. นั้นได้รับผลตอบแทนที่ไม่คุ้มค่า การทำงานไม่
รู้สึกหน้าทำให้หมดกำลังใจที่จะต่อสู้ต่อไป โดยกล่าวว่า

¹ สัมภาษณ์อดีตผู้นำนักศึกษาผู้หนึ่ง เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2529.

² สัมภาษณ์อดีตนักศึกษาผู้หนึ่ง เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2529.

"สาเหตุที่ผมออกจากบ้านมีปัจจัยหลายอย่าง คือเรื่องภายในแนวทงนโยบายที่มันเกินอย่างนี้ 3-5 ปี มันจะมีอะไรเป็นขึ้นเป็นอันบ้าง งานมันจะขยายได้แค่ไหน หอผมมองว่ามันคงทำไม่ได้ แล้วนโยบายรัฐเปลี่ยนไป เงื่อนไขต่างประเทศที่มีความขัดแย้งในหมู่สังคมนิยม เราก็มองว่ามันเป็นอะไรกัน ในพวกสังคมนิยมด้วยกันเองก็ยิ่งกัดกัน มันก็แหม่มาก ผมใช้เวลาประมาณ 3 ปีครึ่ง แต่ผมรู้สึกที่เราไม่ค่อยจะได้อะไรเลย ไอ้หมู่บ้านรอบนอกก็มีหน่วยของทางการเข้ามาปฏิบัติจิตวิทยา มีของมาแจก มีการเหลียวแลชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านเริ่มหันไปสนใจ ไม่ค่อยจะฟังเราแล้ว ทางเราก็มองว่าเราจะทำอย่างไรต่อไป การทำงานก็เกิดการขัดแย้งภายในพรรค ผมก็มามองว่าองค์การภายในขบวนการเป็นอย่างไร เขารู้แจ้งเห็นจริงแค่ไหน ทางด้าน ทฤษฎีเขาเป็นอย่างไร จะแก้ปัญหาการบริหารงานได้แค่ไหน พอทำงานไปได้ระยะหนึ่งเราก็เริ่มรู้ว่าเขาทำงานกันอย่างไร มีวิธีการคิดอย่างไร เขาทำงานมีหลักเกณฑ์อย่างไร มีแผนงานอย่างไร จะแก้ปัญหาได้อย่างไร คือเรารู้สึกว่าเขาเลื่อนลอย เริ่มรู้สึกว่าตัวเราเองไม่แน่ใจเท่าไร เขามักแก้ปัญหาเฉพาะหน้าไม่มีการวางแผนระยะยาว ผมรู้สึกอึดอัดมาก มันไม่เห็นอนาคตจริง ๆ ผมมองว่า 4 ปีที่ผ่านมาบ้านไม่มีอะไรดีขึ้น แสดงว่ามันต้องมีอะไรผิด แน่ ๆ"¹

จากคำให้สัมภาษณ์ข้างต้น แนวนโยบายภายใน พลท. เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้นักศึกษาเริ่มรู้สึกอึดอัด รู้สึกว่าแนวทางที่ดำเนินอยู่ของ พลท. ไม่เกิดผลเท่าที่ควร เมื่อนโยบายรัฐมีการเปลี่ยนแปลงให้ความสนใจต่อชาวบ้านอย่างทั่วถึงมากขึ้น เจ้าหน้าที่รัฐได้ขยายงานเข้ามาในเขตของ พลท. ทำให้นักศึกษาเริ่มรู้สึกว่า พลท. ดำเนินนโยบายที่ผิดพลาด การวางแผนและการทำงานไม่มีการวางแผนระยะยาว เมื่อนักศึกษาเกิดความรู้สึกผิดหวังต่อแนวทางการปฏิวัติหรือแนวนโยบายของ พลท. จึงตัดสินใจออกจากป่า ผู้ให้สัมภาษณ์อีกรายหนึ่งได้กล่าวถึงความอึดอัดใจที่ตนมีต่อ พลท. ว่า

¹ สัมภาษณ์อดีตนักศึกษาผู้หนึ่ง เมื่อวันที่ 4 กันยายน 2529.

"สาเหตุโดยส่วนตัวที่อยู่ร่วมกับ หคท. ไม่ได้ก็คิด การมองไม่เห็นที่แนวทางที่ดำเนินอยู่นี้จะไปสู่ชัยชนะหรือเปล่า อีกประการหนึ่งมันมีแนวโน้ม เช่นคนกักขังในเมืองทั้งหมด indicators ต่าง ๆ มันขึ้นมา พวกเพื่อน ๆ นักศึกษาลงมา กันเยอะ และรัฐบาลได้รุกคืบหน้าพร้อมการทหารมาในเขตปิดล้อม เขตฐานที่มั่นกันเยอะ ทำให้รู้สึกว่าการทำงานมันไม่รุกคืบหน้าเท่าไร เป็นเรื่องที่ทำให้เราก็คิดว่าแนวทางไหน วิธีไหนจะถูกกว่ากันเป็นซัดซัดแย้ง แนวโน้มของ หคท. มันเริ่มตกต่ำ นโยบายไม่มีการเปลี่ยนแปลง...."²

จากคำกล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นว่าผู้ให้สัมภาษณ์มองว่า หคท. ดำเนินนโยบายผิดพลาด ไม่น่าไว้วางใจว่าจะนำไปสู่ชัยชนะในการปฏิวัติ โดยมองจากที่เพื่อน ๆ นักศึกษาออกจากป่ากันเยอะ และรัฐบาลก็ได้ขยายการรุกเข้ามาในเขตฐานที่มั่น สิ่งเหล่านี้เป็นตัวที่ถึงความตกต่ำของ หคท. จึงตัดสินใจแยกตัวออกจาก หคท.

อย่างไรก็ตาม จากคำให้สัมภาษณ์ข้างต้นแสดงให้เห็นว่านโยบาย 66/2523 มีผลกระทบต่อตัดสินใจของนิสิตนักศึกษาในการกักขังผู้เมืองในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะในด้านความปลอดภัยและมีทางเลือกมากขึ้นในการที่จะกลับมาใช้ชีวิตในเมือง แต่สำหรับบางคนนโยบายนี้ไม่ใช่ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลโดยตรง ความรู้สึกส่วนตัว ความกตัญญู ความไม่แน่ใจในแนวทางปฏิวัติที่มีส่วนในการตัดสินใจของนักศึกษา ซึ่งกล่าวได้ว่านโยบายดังกล่าวนี้ มีปัจจัยผลักดันที่มีส่วนช่วยทำให้การตัดสินใจออกจากป่าของนักศึกษาง่ายขึ้น

3.5 ผลกระทบจากการแยกตัวของนักศึกษาที่ไม่ใช่ หคท.

การละทิ้ง หคท. ของแนวร่วมปัญญาชน นิสิตนักศึกษา ทำให้ หคท. สูญเสียความเชื่อถืออย่างมาก เพราะการที่นักศึกษาจากผู้เมืองอาจเป็นเครื่องพิสูจน์ได้ว่า หคท. ไม่ได้ปฏิบัติต่อพวกเขาดีเท่าที่ควร หคท. ไม่สามารถบีบบังคับให้นักศึกษาที่หมายอมรับแนวความคิด ลอุดมการณ์ นโยบาย หรือแม้แต่วิธีการปฏิวัติของตน และสิ่งที่ หคท. ตกลงสูญเสีย

²สัมภาษณ์อดีตนักศึกษาผู้หนึ่ง เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2529.

คือ กำกำลังสำคัญในการปฏิบัติส่วนหนึ่งไป เนื่องจากบรรดานักศึกษาที่ออกจากป่าแล้วยังมีจำนวนหนึ่งซึ่งได้ให้ความร่วมมือกับ พลท. ในการเป็นตัวกลางระหว่างในป่ากับในเมือง ดังนั้น การสูญเสียความนิยมในหมู่ักศึกษาที่ออกมาดูจะเป็นผลร้ายต่อพรรคมากกว่าที่จะเป็นผลดี.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย